

TUUSULANJOEN LINNUSTOSELVITYS 1996–1997

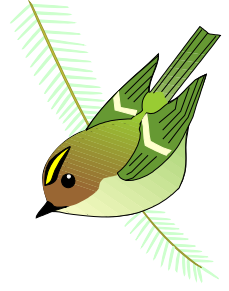
Uudenmaan ympäristökeskus
Helsingin Seudun Lintutieteellinen Yhdistys Tringa r.y. 1997

Kannen kuva. *Tuusulanjokivarren kesäistä rehevyyttä Jokipuistossa.*

©Ari Lavinto 1997.

Ari Lavinto
Karpalotie 7
04200 KERAVA

P: 09/2943263
Email: ari.lavinto@kolumbus.fi

ESIPUHE

Tuusulanjoki on vuosikymmenien ajan ollut Keski-Uudenmaan lintuharrastajien suosittu retkikohde. Kovimmillakin tulipalopakkasilla sulana pysyvässä joen alkupäässä käydään seuraamassa talvehtivia koskikaroja ja kesäkuun öinä jokivarren pensaikoista etsitään maamme parhaita laululintuja: satakieliä, luhta- ja viitakerttusia. Samalla havaintovihkoihin kirjataan sirkkalintuja ja ruisrääkkiä.

Tuusulanjokivarressa esiintyy säännöllisesti kaksi uhanalaista lintulajia: ruisrääkki ja pikkutikka. Ruisrääkki asustaa jokilaakson viljelyksillä ja rantaniittyillä ja pikkutikka rehevissä rantalehdoissa. Muista uhanalaisista linnuista on valkoselkätikka tavattu muutaman kerran ja kerran on rantapelloilta kuultu viiriäisen soidinhuutoa.

Tuusulanjoen ruoppaamissuunnitelmia laadittaessa pitäisi kiinnittää erityistä huomiota jokiluonnon säilyttämiseen ja rikastuttamiseen. Viimeiseen saakka pitäisi ruoppaukselle etsiä vaihtoehtoja ja joen perkauksen sijasta pyrkiä sopeuttamaan alueella asuvien ihmisten tarpeet joen luontaisiin rytmeihin.

Tulviessaan joki rikastuttaa ympäristöään: veden vaivaamille rannoille kehittyvät rantaluhtia ja -niittyjä, joilla elää oma erikoinen eliöyhteisönsä. Tulva-alueet ovat muuttaville vesilinnuille ja kahlaajille elintärkeitä levähdys- ja ruokailupaikkoja. Tulvista on iloa myös luontoharrastajille, jotka joka kevät kiertävät tulvalta toiselle kiikaroimassa ja valokuvaamassa lintuparvia.

Tuusulanjoki rantametsineen ja -peltoineen on yksi Tuusulan arvokkaimpia luontokohteita. Alueen luontoa vaalimalla ja järkevällä suunnittelulla jokilaaksosta voi kehittyä merkittävä luonnonsuojelukohde ja hieno ulkoilualue. Vain turvaamalla lintujen ja muiden eläinten sekä kasvien elinmahdollisuudet, pystytään takaamaan tulevillekin polville ne sykehdyttävät elämykset joita jokivarressa voi kokea.

Kiitos Keski-Uudellamaalla retkeileville lintuharrastajille. Heidän panoksensa Tuusulanjoen lintutietämyksen kokoajina on ollut ratkaisevan tärkeä. Erityiskiitos Kaj Karlssonille, jonka arvokkaat havainnot kartottivat merkittävästi havaintoaineistoa.

Tuusulassa 15.12.1997

Ari Lavinto
luontokartoittaja

SISÄLLYSLUETTELO:

1.	JOHDANTO	5
2.	TUUSULANJOKI	5
3.	TUUSULANJOEN ALKUPÄÄN TUTKIMUSALUE	6
3.1.	KARTOITUSMENETELMÄ	6
3.2.	ALKUPÄÄN TUTKIMUSALUEEN LINNUSTO	6
3.3.	OSA-ALUEET	10
3.3.1.	TUUSULANJÄRVEN ETELÄPÄÄ. Luusuan yläpuoleinen uoma.	10
3.3.2.	JOKIPUISTO, HIEKKAKUOPAN ALUE	11
3.3.3.	JOKIPUISTO, TULVALEHTO	13
3.3.4.	JOKIPUISTO, NIITYT	14
3.3.5.	JOKIPUISTO, KOIVIKKO	15
3.3.6.	PIENI PELTO	17
3.3.7.	TIELIIKENNEALUE	17
3.3.8.	NUORI KOIVIKKO	18
3.3.9.	LAHELANRINTEEN PELTO	19
3.3.10.	RANTANIITYT JA METSÄNREUNA	20
3.3.11.	RANTALEHTO	21
3.3.12.	MIKKOLAN LAMPI	22
3.3.13.	LINJAN PELTO	23
3.3.14.	PENSOITTUVA NIITYY	23
3.3.15.	MUTAKUOPAT	24
3.3.16.	METSÄSAAREKKEET JA PAKETTIPELTO	24
3.3.17.	NUORI METSIKKÖ	26

4.	KIINNOSTAVIA LINTUALUEITA	29
4.1.	PÄHKINÄMÄEN RANTALEHTO	29
4.2.	LAHELAN PELTOAUKEA	29
4.3.	RUOTSINKYLÄ, MANGS	29
4.4.	MYLLYKYLÄN LAMMET	29
4.5.	MYLLYKYLÄN JA ISONIITUN VÄLINEN RANTAMETSÄ	29
4.6.	ISONIITTU	29
5.	TUUSULANJOEN LINNUT	30
5.1.	MENETELMÄ	30
5.2.	TUUSULANJOEN LINNUT	30
6.	LÄHTEET	40
	TIIVISTELMÄ	41
	KARTAT	43
	TUUSULANJOEN ALKUPÄÄN KARTAT	kartat 1-20
	NISÄKASHAVAINNOT	kartta 21
	KOKO TUUSULANJOEN KARTAT	kartat 22-30

1. JOHDANTO

Uudenmaan Ympäristökeskus tilasi Helsingin Seudun Lintutieteelliseltä Yhdistykseltä Tuusulanjoen linnustoselvityksen taustamateriaaliksi Tuusulanjoen kunnostussuunnitelmille. Työt aloitettiin maastokartoituksilla toukokuun lopulla 1996. Talvella 1996/1997 seurattiin koskikaroja ja sinisorsia pääasiassa Jokipuistossa ja keväällä ja alkukesällä 1997 kerättiin täydentäviä tietoja jokivarren latvaosien parhailta lintupaikoilta. Keväälle 1997 kaavailtu Tuusulanjoen tulvilla levähtävien vesilintujen ja kahlaajien seuranta epäonnistui poikkeuksellisten sääolojen takia. Loppupalveen osunut lämmin sääjakso sulatti pääosan joen valuma-alueen lumista tavallista varhemmin eikä joki tulvinut lainkaan lintujen muuttoaikaan. Loppukevät ja kesäkuun alku 1997 olivat poikkeuksellisen kylmät ja sen takia suuri osa yölaulajista (mm. ruisrääkät) saapui pesimäpaikoilleen vasta myöhään kesäkuussa.

Loppuraporttiin on kerätty tiedot joen alkupään pesimälinnuston kartoituksista ja koko joella tehdyistä harvalukuisten lajien ja yölaulajien kartoituksista. Joitakin linnustoltaan mielenkiintoisia alueita esitellään erikseen. Kaikki kartoituksissa tavatut lajit esitellään lyhyesti. Lisäksi on Hyvinkään lintutieteellisen yhdistyksen arkistoista kerätty mielenkiintoiset aikaisempien vuosien havainnot. Uhanalaisista ja harvalukuisista lajeista kerrotaan hieman yleisempää lajistoa enemmän. Raportin lopussa on Tuusulanjoen alkupään tutkimusalueen pesimälinnuston reviiirkartat ja koko Tuusulanjoen lintujen havaintokartat.

Joen alkupään pesimälinnuston kartoitus saatiin valmiiksi kevään ja alkukesän 1996 kuluessa. Koko jokivarren harvinaisten lintujen ja yölaulajien kartoittamista jatkettiin vuonna 1997. Vanhoja havaintoja saatiin Hyvinkään lintutieteellisen yhdistyksen arkistosta ja Tuusulanjokivarressa asuvalta Kaj Karlssonilta.

Maastotöistä vastasivat Ari Lavinto, Seppo Niiranen ja Mikko Savelainen, raportoinnista Ari Lavinto.

2. TUUSULANJOKI

Tuusulanjoki virtaa runsaat 10 kilometrin matkan Tuusulanjärvestä Vantaanjokeen. Mutkiensa ansiosta joen pituudeksi tulee noin 15 kilometriä.

Luusuassa joki puhkaisee kapean harjun ja virtaa vuolaana läpi Jokipuiston. Jokipuiston kevyenliikenteen sillan alitettuaan joki rauhoittuu ja virtaa aina Myllykylään saakka loivassa laaksossa läpi rehevien savimaiden. Jokirannan pelloista suuri osa on ollut viime vuodet kesannolla. Pieniä lehtometsäsaarekkeitä on jäänyt viljelysten väleihin. Myllykylässä joki muuttuu oikukkaammaksi. Kanjonin reunat jyrkkenevät ja pienet kosket seuraavat toisiaan. Joen rantoja reunustaneet pellot vaihtuvat metsäksi ja omakotitalojen takapihoiksi. Viimeisen kilometrin ennen yhtymistään Vantaanjokeen joki virtaa syvässä uomassa läpi laakean Isoniitun.

Tuusulanjoki on kapea ja matala. Kesäaikaan vettä on niin vähän, että jopa kanootilla kulkeminen on paikoin hankalaa. Matalassa, ravinteikkaassa vedessä kasvillisuus on rehevää, ja rantoja reunustavat elinvoimaiset ruohokasvustot.

Tuusulanjoki on osittain perattu vuosisadan alkupuolella. Sitten joki on liettynyt ja madaltunut. Monin paikoin tulvat nousevat alaville rantapelloille.

3. TUUSULANJOEN ALKUPÄÄN TUTKIMUSALUE

Tuusulanjoen alkupäähän, luusuan yläpuoliselta uomalta noin 2 km alavirtaan, Mikkolaan, rajattiin 58 hehtaarin laajuinen alkupään tutkimusalue (kuva 2), jonka linnusto kartoitettiin perusteellisesti keväällä ja alkukesällä 1996. Rajauksen sisään jää Jokipuisto ja osia Lahelanrinteen pellostä ja metsiköstä. Joen läheisyydessä olevat pensaikot ja muutama lehtipuuvaltainen metsikkö, rantaniityt ja muutama pieni kesantopelto kuuluivat myös alueeseen. Joen itäpuolella oleva noin puolen hehtaarin Mikkolan lampi ja pari pienempää, umpeen kasvanutta mutakuoppaa kuuluivat myös tutkimusalueeseen.

Tutkimusalue jaettiin 17 osa-alueeseen (kuva 2).

3.1. KARTOITUSMENETELMÄ

Tutkimusalueen pesimälinnusto selvitettiin 4 peruslaskennan kartoitusmenetelmällä¹. Päälaskentapäivät olivat 24.5, 1.6, 9.6. ja 16.6. Lisäksi alueella havainnoitiin 30.-31.5, 8.6, 12.6, 25.6, 29.6, 4.-5.7. Uhanalaisia ja harvalukuisia lajeja kartoitettiin myös vuonna 1997.

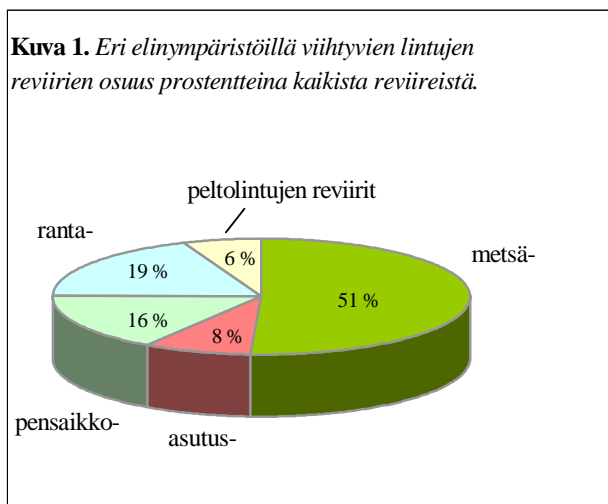
Kartoitusmenetelmässä tutkimusalue käytiin läpi neljänä aamuna. Lisäksi tehtiin kuusi lyhyempää retkeä joilla täydennettiin havaintoja ja keskityttiin erityisryhmiin kuten yölaulajiin. Suurimittakaavaiseen maastokarttaan merkittiin retkillä havaitut linnut. Myöhemmin eri käyntikertojen havainnot koottiin lajikohtaisiksi havaintokartoiksi ja edelleen reviirikartoiksi. Tulokseksi saatiin kartasto, josta näkyvät kunkin lajin reviiri- ja yksittäishavainnot.

Laskennat päästiin aloittamaan toukokuun lopulla ja silloin aikaisin aloittavien lajien pesintä oli jo edennyt pitkälle. Siksi mm. tiaisten ja rastaiden paras laulukausi ja samalla havaittavuus olivat jo ohitse. Neljän kerran kartoitusmenetelmällä saadaan hyvä kuva tutkittavan alueen linnustosta ja sen sijoittumisesta. Sen sijaan parimääräarviot joudutaan tekemään varsin pienestä aineistosta ja siksi ne jäävät epätarkemmiksi.

Kustakin lajista laadittiin raportin loppupuolelle reviirikartta (kartat 1 – 20). Joitakin nisäkshavaintoja esitellään kartassa 21.

3.2. ALKUPÄÄN TUTKIMUSALUEEN LINNUSTO

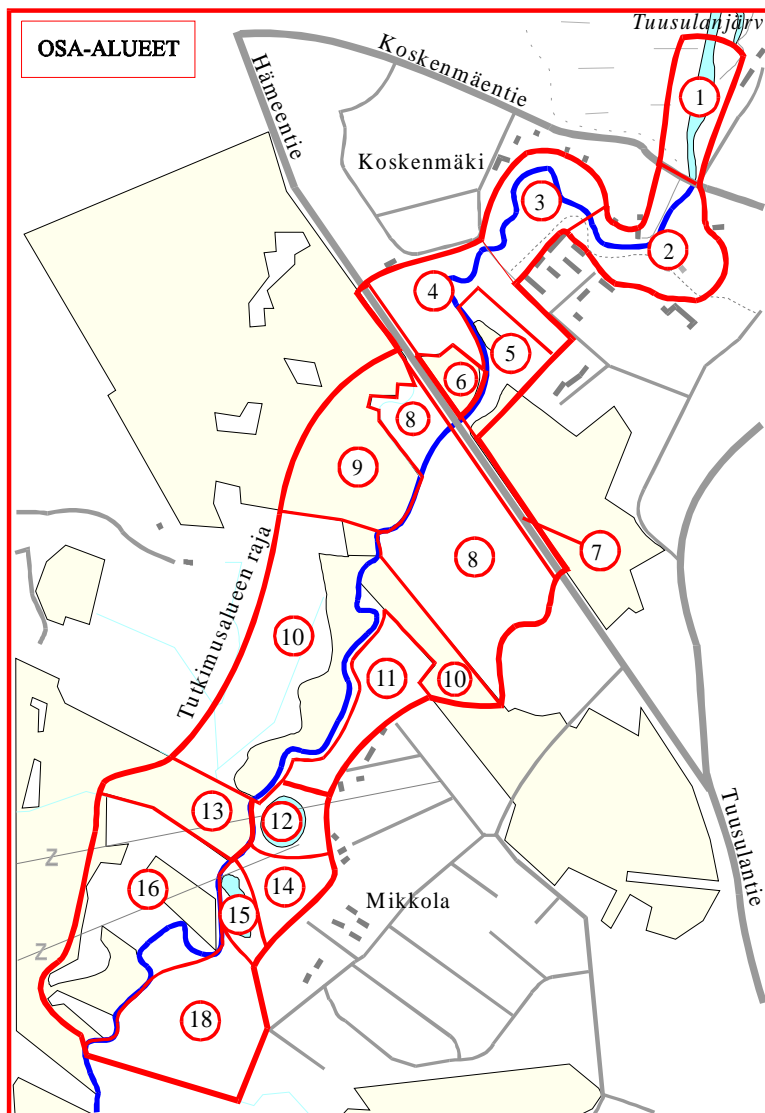
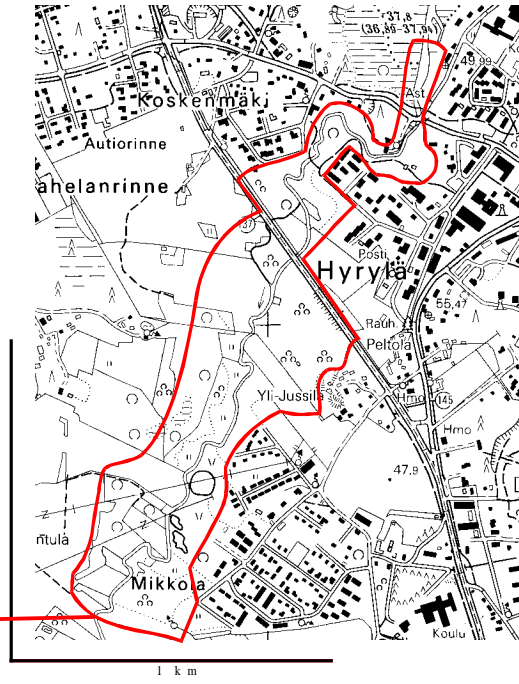
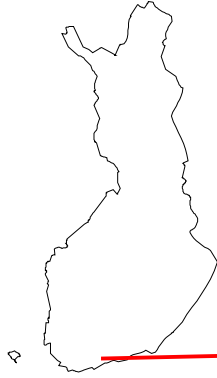
Alkupään tutkimusalueella havaittiin pesivän 47 lintulajia ja 275 lintuparia (taulukko 1). Lisäksi tavattiin kahdeksan lajia, joista tehtiin joko yksittäishavainto tai joiden reviirit sivusivat vain vähän tutkimusaluetta. Lajeista melkein 40% oli metsien asukkaita. Metsälajien runsaus käy vieläkin selvemäksi, kun tarkastellaan reviireitä. Niissä metsälintujen osuus oli noin puolet (kuva 1). Pensaikoissa ja rannoilla elävien lajien reviireitä oli kumpiakin alle 20%. Pelloilla ja tiukasti asutuksen piirissä eläviä lajeja oli alle 10% kaikista.

Tutkimusalueen lintutiheydeksi saatiin 474 paria neliökilometrillä. Runsaimmat lajit olivat peippo, pajulintu ja ruokokerttunen. Niiden reviireitä oli vajaa kolmannes kaikista. Uhanalaisista lajeista tavattiin ruisräikkä ja viiriäinen Lahelanrinteen pellossa sekä pikkutikka Tuusulanjärven eteläpäässä.

Kuva 2.
 TUUSULANJOEN ALKUPÄÄN
 TUTKIMUSALUEEN SIJAINTI
 JA OSA-ALUEET

Peruskarttalehti 2043 05

Harvalukuisista pesimälajeista (koko Suomen kanta alle 5 000 paria⁹) tavattiin uhanalaisten lisäksi ainoastaan viitasirkkalintu.

Osa-alueella 10 oli monipuolisin linnusto. Siellä havaittiin 41 reviiriä ja 24 lintulajia (kuva 3). Osa-alueet 2 ja 16 olivat myös runsaslajisia. Lajirikkaus selittyy osa-alueiden monipuolisella biotoopistolla. Osa-alueen 10 lajistoon kuului pensaikkojen lajien lisäksi metsä-, vesi- ja rantalintuja. Jokipuistossa olevien, pääosin lehtometsää kasvavien osa-alueiden 3 ja 5 lintutiheys oli tutkimusalueen korkein (kuva 4). Alueilla arvioitiin pesivän yli 700 lintuparia neliökilometrillä.

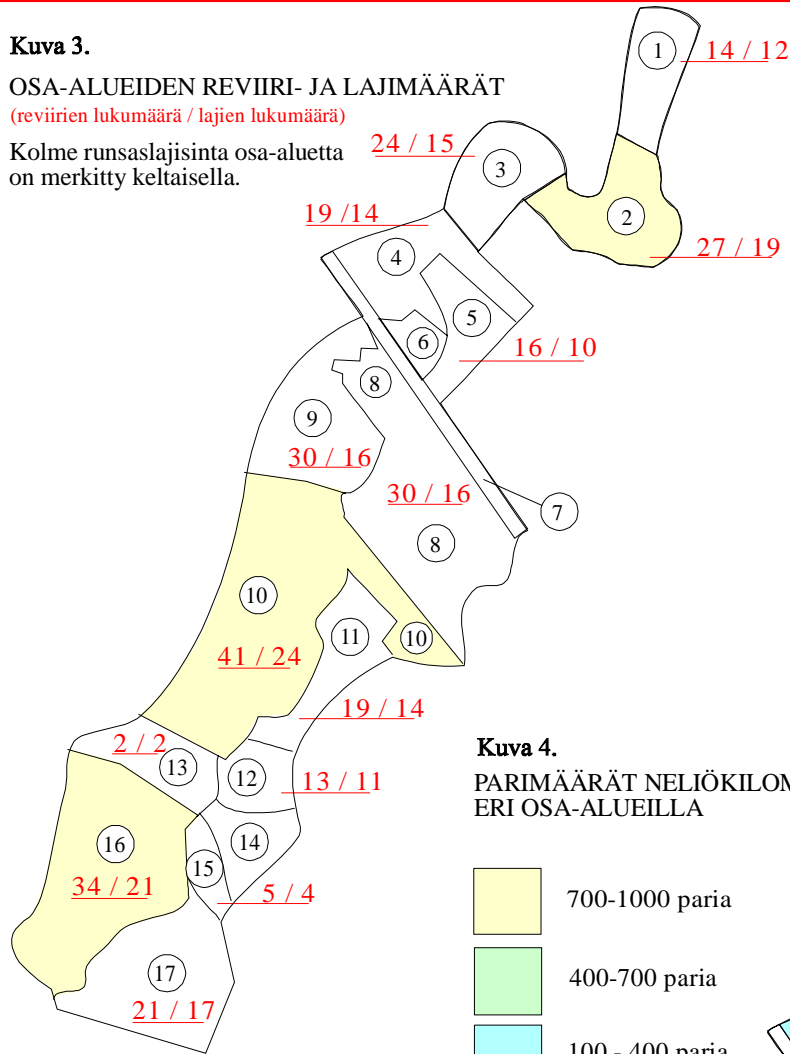
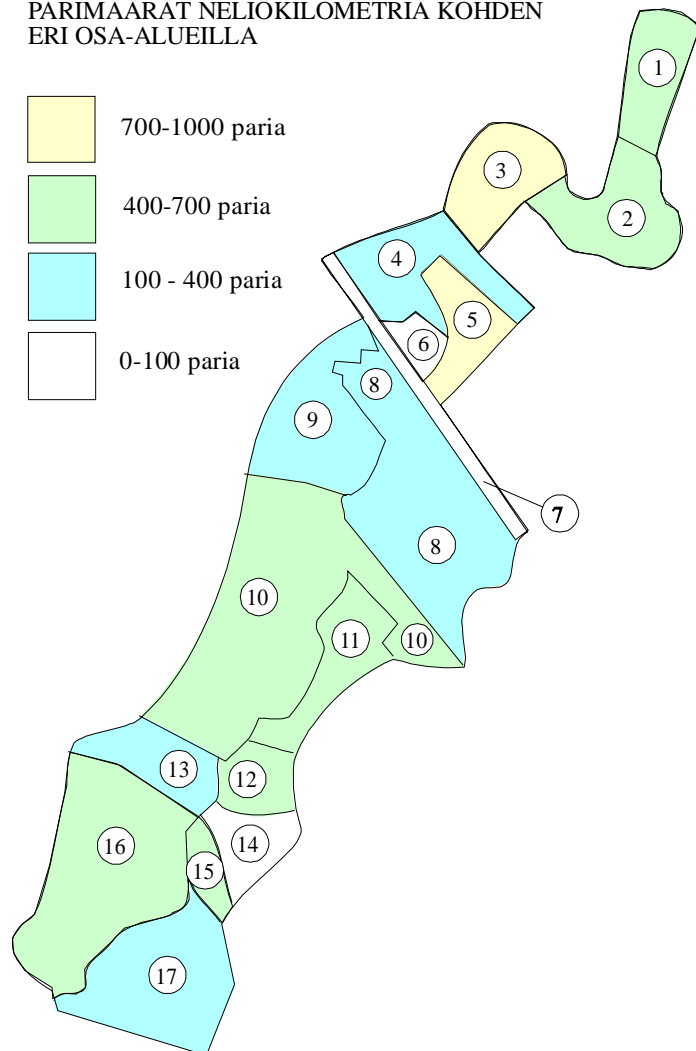
Taulukko 1. Tuusulanjoen alkupään tutkimusalueen pesimälinnusto.

<u>Laji</u>	<u>Paria</u>	<u>Laji</u>	<u>Paria</u>
Peippo <i>Fringilla coelebs</i>	29	Pensastasku <i>Saxicola rubetra</i>	3
Pajulintu <i>Phylloscopus trochilus</i>	25	Hippiäinen <i>Regulus regulus</i>	3
Ruokokerttunen <i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	21	Harakka <i>Pica pica</i>	3
Pensaskerttu <i>Sylvia communis</i>	14	Laulurastas <i>Turdus philomelos</i>	2
Lehtokerttu <i>Sylvia borin</i>	12	Sirittäjä <i>Phylloscopus sibilatrix</i>	2
Satakieli <i>Luscinia luscinia</i>	11	Harmaasieppo <i>Muscicapa striata</i>	2
Keltasirkku <i>Emberiza citrinella</i>	11	<u>Ruisräikkä <i>Crex crex</i></u>	1
Sinitiaainen <i>Parus caeruleus</i>	10	Taivaanvuohi <i>Gallinago gallinago</i>	1
Talitiaainen <i>Parus major</i>	10	Kuovi <i>Numenius arquata</i>	1
Mustarastas <i>Turdus merula</i>	9	Käki <i>Cuculus canorus</i>	1
Punakylkirastas <i>Turdus iliacus</i>	9	Käpytikka <i>Dendrocopos major</i>	1
Luhtakerttunen <i>Acrocephalus palustris</i>	9	Niittykirvinen <i>Anthus pratensis</i>	1
Punavarpunen <i>Carpodacus erythrinus</i>	8	Rautiaainen <i>Prunella modularis</i>	1
Räkättirastas <i>Turdus pilaris</i>	7	Viitasirkkalintu <i>Locustella fluviatilis</i>	1
Metsäkirvinen <i>Anthus trivialis</i>	6	Viitakerttunen <i>Acrocephalus dumetorum</i>	1
Punarinta <i>Erithacus rubecula</i>	6	Hernekerttu <i>Sylvia curruca</i>	1
Kirjosieppo <i>Ficedula hypoleuca</i>	6	Mustapääkerttu <i>Sylvia atricapilla</i>	1
Sinisorsa <i>Anas platyrhynchos</i>	5	Kottarainen <i>Sturnus vulgaris</i>	1
Viherpeippo <i>Carduelis chloris</i>	5	Varpunen <i>Passer domesticus</i>	1
Pajusirkku <i>Emberiza schoeniclus</i>	5	Tavi <i>Anas crecca</i>	0
Telkkä <i>Bucephala clangula</i>	4	<u>Viiriäinen <i>Coturnix coturnix</i></u>	0
Fasaani <i>Phasianus colchicus</i>	4	Kalatiira <i>Sterna hirundo</i>	0
Rantasipi <i>Actitis hypoleucos</i>	4	<u>Pikkutikka <i>Dendrocopos minor</i></u>	0
Pensassirkkalintu <i>Locustella naevia</i>	4	Pikkulepinkäinen <i>Lanius collurio</i>	0
Varis <i>Corvus corone cornix</i>	4	Tikli <i>Carduelis carduelis</i>	0
Sepelkyyhky <i>Columba palumbus</i>	3	Hemppo <i>Carduelis cannabina</i>	0
Kiuru <i>Alauda arvensis</i>	3	Peltosirkku <i>Emberiza hortulana</i>	0
Västäräkki <i>Motacilla alba</i>	3		

Kuva 3.**OSA-ALUEIDEN REVIIRI- JA LAJIMÄÄRÄT**

(reviirien lukumäärä / lajien lukumäärä)

Kolme runsaslajisinta osa-aluetta 24 / 15 on merkitty keltaisella.

Kuva 4.**PARIMÄÄRÄT NELIÖKILOMETRIÄ KOHDEN ERI OSA-ALUEILLA**

3.3. OSA-ALUEET

Kunkin osa-alueen kasvillisuutta luonnehditaan muutamalla sanalla ja sen jälkeen käsitellään linnusto. Pysyvien reviirien lisäksi on ilmoitettu suluissa yksittäishavaintojen määrä. Joidenkin osa-alueiden lintutiheys on laskettu. Tarpeen mukaan ehdotetaan toimia linnuston elinolojen parantamiseksi. Myös aikaisemmat tiedot alueen linnustosta on ilmoitettu.

3.3.1. TUUSULANJÄRVEN ETELÄPÄÄ. Luusuan yläpuolinen uoma. (Osa-alue 1) Pinta-ala 2 ha

ALUEEN KUVAUS

Tuusulanjärven eteläpäässä on laajahko luhta, joka kuuluu valtakunnalliseen lintuvesien suojeluohjelmaan. Luhtaa reunustaa kostea leppiä ja koivuja kasvava rantametsä (kuva 9). Luhdan läpi virtaa ruopattu uoma, joka luusuassa muuttuu Tuusulanjoeksi. Uomassa kasvaa runsaasti ulpukkaa ja uistinvitaa. Rannan tuntumassa on laajoja kasvustoja järviruokoa, viilto- ja pullosaraa, leveäosmankäämiä ja vehkaa. Luhdan kuivemmilla paikoilla kasvaa pajupensaita. Luusuan itärantaa on täytetty ja siihen on rakennettu hoitonurmikko, venepaikkoja ja kelluva laituri. Uoman ja Kirkkotien väliin jää pieni sekametsää kasvava mäki.

Tutkimusalue rajoitettiin uoman varrelle. Luhta-alueen linnustoa ei selvitetty.

LINNUSTO

	reviirejä	14	(8)	
	lajeja	12		
	yhden havainnon lajeja	5		
Sinisorsa	<i>Anas platyrhynchos</i>	1		poikue ruokaili uomassa
Telkkä	<i>Bucephala clangula</i>	1		poikue ruokaili uomassa useana päivänä
Kalatiira	<i>Sterna hirundo</i>	0	(1)	pari kalasteli uomassa. Pesä kauempana
Pikkutikka	<i>Dendrocopos minor</i>	0	(1)	soidinhuutava rantametsässä 16.4.1996
Västäräkki	<i>Motacilla alba</i>	1		pesä Koskenmäen sillan kupeessa
Punarinta	<i>Erithacus rubecula</i>	1		
Satakieli	<i>Luscinia luscinia</i>	1		
Mustarastas	<i>Turdus merula</i>	1		
Ruokokerttunen	<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	3		
Lehtokerttu	<i>Sylvia borin</i>	0	(1)	
Pajulintu	<i>Phylloscopus trochilus</i>	1	(1)	
Kirjosieppo	<i>Ficedula hypoleuca</i>	0	(1)	
Sinitiaainen	<i>Parus caeruleus</i>	0	(1)	
Talitiaainen	<i>Parus major</i>	1		
Kottarainen	<i>Sturnus vulgaris</i>	1		pesä tikankolossa rantahaavassa
Peippo	<i>Fringilla coelebs</i>	1	(1)	
Pajusirkku	<i>Emberiza schoeniclus</i>	1	(1)	

Tutkimusalueen raja-alue kulki kapeana uoman molemmin puolin ja siksi ainoastaan uoman rannalla pesivien ruokokerttusten reviirit olivat kokonaan tutkimusalueen sisällä. Suurin osa linnuista viihtyy Kirkkotien ja järven välissä olevien omakotitalojen takapihoilla ja luhdan sekä rantametsien rehevän kasvuston kätköissä. Kottaraispariskunta on jo usean vuoden ajan pesinyt käpytikän kolossa rannan haavassa. Saman puun toisessa kolossa on lähes vuosittain ollut talitiaaisen pesä. Keväällä 1997 kolohaapa oli kaadettu samalla kun Tuusulan kunnan puisto-osasto oli "kunnostanut" Kirkkotien ja rannan välisen metsikön...

Uhanalaisiin lintulajeihin kuuluvalla pikkutikalla on melkein joka vuosi ollut reviiri Tuusulanjärven eteläpäässä. Keväällä 1996 rantametsästä kuultiin lajin soidinhuutua. Vuonna 1997 pikkutikkaa ei kuitenkaan alueella tavattu.

Reheväkasvuisella uomalla on merkitystä telkkä- ja sinisorsapoikueiden ruokailupaikkana. Myös kauempana pesivät kalatirrat käyvät uomalla kalastusretkillään. Keväisin uoma vapautuu aikaisin jäistä ja siinä nähdään usein pieniä parvia punasotkia, nokikanoja ja telkkiä muutollaan levähtämässä.

AIKAISEMPIA TIETOJA LINNUSTOSTA

Luhdalla pesi vielä 1970-luvulla laaja naurulokkiyhdykskunta. Sen suojissa asui myös runsaasti vesilintuja. Lieju- ja luhtakana sekä luhtahuitti olivat jokavuotisia pesimälajeja. Lokkiyhdykskunta kuitenkin häiriintyi keväisten luvattomien ruoppaustöiden takia eivätkä lokit ole palanneet takaisin. Samalla katosi myös suurin osa alueella pesineistä vesilinnuista ja rantakanoista. Tuusulanjärven eteläpään linnustoa on tutkittu 1987² ja 1988³.

Talvella 1987/1988 erittäin uhanalainen valkoselkätikka kävi Kalamiehen rannassa ruokinnalla³. Lintu viihtyi rantametsissä. Myös talvella 1994 valkoselkätikka talvehti Tuusulanjärven eteläpäässä. Pääasiallinen talvialue oli Kunnallisopiston rannassa, mutta tikka liikkui laajalti ja se nähtiin myös järven eteläpäässä.

HOITO- JA KUNNOSTUSSUOSITUKSET

Tuusulanjoen luusuan säännöstelypato estää vesilintupoikueiden liikkumisen järven ja joen välillä. Uutta pohjakynnystä tehtäessä olisi vesilintupoikueiden kulkeminen joen ja järven välillä taattava. Pohjakynnyksen veden virtauksen pitäisi olla niin vähäinen, että pienetkin untuvikot pystyvät uimaan kynnyksen yli järveen. Toinen vaihtoehto on rakentaa patorakennelman ohi turvallinen maareitti.

Luonnonkoskimainen pohjakynnys ratkaisisi vesilintupoikueiden liikkumisvaikeudet ja samalla koskikaroille tulisi yksi talvehtimisaikka lisää.

3.3.2. JOKIPUISTO, HIEKKAKUOPAN ALUE (Osa-alue 2)

Pinta-ala 4 ha

ALUEEN KUVAUS

Tuusulanjoki puhkaisee luusuassaan kapean harjun ja virtaa edelleen Jokipuiston halki. Jokipuiston pohjoisosassa on vanha hiekkakuoppa, jossa toimii nykyään kesäteatteri. Hiekkakuoppien rinteillä kasvaa kangasmetsää. Joen rannassa on raitoja, tervaleppiä, haapoja, tuomia sekä koivuja. Vedenottamon puoleinen joenranta on rauhallinen ja vedenottamon takana kohoaa mäntyjä kasvava mäki. Talvella 1995/1996 Jokipuistosta poistettiin runsaasti pensaskerroksen pieniä puita.

Puiston halki kulkee kävelytie.

LINNUSTO

	reviirejä	27 (0)
	lajeja	19
	yhden havainnon lajeja	0
	lintutiheys	675 paria/km ²
Sinisorsa	<i>Anas platyrhynchos</i>	1
Rantasipi	<i>Actitis hypoleucos</i>	1
Käpytikka	<i>Dendrocopos major</i>	1
Punarinta	<i>Erithacus rubecula</i>	1
Mustarastas	<i>Turdus merula</i>	1
Räkättirastas	<i>Turdus pilaris</i>	1
Hernekerttu	<i>Sylvia curruca</i>	1
Pensaskerttu	<i>Sylvia communis</i>	1
Lehtokerttu	<i>Sylvia borin</i>	1
Pajulintu	<i>Phylloscopus trochilus</i>	3
Hippiäinen	<i>Regulus regulus</i>	2
Harmaasieppo	<i>Muscicapa striata</i>	1
Kirjosieppo	<i>Ficedula hypoleuca</i>	2
Sinitiaainen	<i>Parus caeruleus</i>	1
Talitiaainen	<i>Parus major</i>	2
Varis	<i>Corvus corone cornix</i>	1
Peippo	<i>Fringilla coelebs</i>	4
Viherpeippo	<i>Carduelis chloris</i>	1
Punavarpunen	<i>Carpodacus erythrinus</i>	1

Alueen linnusto on tyypillistä kulttuurilajistoa, johon joenvarren vesilinnut ja rantasipit tuovat oman lisänsä. Vedenottamon takana kohoava mäki on rauhallinen ja metsän peitossa. Alueella on riittävästi havupuita kahden hippiäis- ja yhden puukiipijäparin tarpeisiin.

Joerannan kookkaassa tervalepässä on useita vanhoja pikkutikan koloja. Alue kuuluu pikkutikan säännöllisimpiin elinpaikkoihin Tuusulanjärvellä (ks. 5.2.44.). Pikkutikan isompi sukulainen, käpytikka, tavattiin joerannassa keräämässä ruokaa poikasilleen. Punavarpusen reviiri oli Vedenottamon takaisen niityn pensaikoissa alueiden 2 ja 3 rajalla.

Jokipuisto on tärkeä koskikarojen talvehtimialue (ks. 5.2.55.)

Talvella 1974/1975 Suomessa harvinainen pesimälintu, kuningaskalastaja, talvehti onnistuneesti nykyisen Jokipuiston alueella. Lajista on myös pari aikaisempaa havaintoa (ks. 5.2.39.).

HOITO- JA KUNNOSTUSSUOSITUKSET

Jokipuistoa hoidettaessa pitäisi nykyistä paremmin ottaa huomioon lintujen tarpeet. Rehevä pensas- ja kenttäkerros ovat monelle lajille elämisen edellytys. Sieltä linnut löytävät ruokaa ja suojaa. Läpätunkematon vadelpöheikkö on ihanteellinen pesänpaikka kertuille ja kerttusille. Satakieli taas laatii pesänsä useimmiten ison pensaankeskelle. Turhanaikainen puuston ja varsinkin pensaskerroksen ja kenttäkerroksen raivaaminen pitäisi Tuusulanjokivarressa lopettaa. Puistoa tulisi kehittää niin, että sen siivekkäät ja karvaturkkiset asukkaat saisivat vastakin elää jokirannassa.

Tuusulanjärvellä ja Tuusulanjoella on vakiintunut pikkutikkakanta. Laji on uhanalainen ja siksi sen elinmahdollisuuksiin on kiinnitettävä erityistä huomiota (ks. 5.2.44.).

3.3.3. JOKIPUISTO, TULVALEHTO (Osa-alue 3)

Pinta-ala 2,5 ha

ALUEEN KUVAUS

Torpan kohdalla kevättulvat nousevat joen alavalle itärannalle ja paikalla kasvaa tulvien ylläpitämä rehevä lehto. Valtapuulajina on hieskoivu. Kenttäkerroksessa kasvaa mm. mesiangervoa, maitohorsmaa, vuohenputkea, vadelmaa ja nokkosta. Pensaskerrosta on raivattu ja mm. pötkelöitä on kaadettu. Jäljelle on jäänyt jonkin verran pihlajantaimia ja joitakin seljapensaita. Joen länsirannalla Tuusulan vedenottamon eteläpuolella on rehevä niitty, jossa kasvaa isoja tuomipensaita. Osa länsirantaa on hoidettua puistoa.

LINNUSTO

	reviirejä	24 (3)
	lajeja	15
	yhden havainnon lajeja	1
	lintutiheys	960 paria/km ²
Rantasipi	<i>Actitis hypoleucos</i>	1
Västäräkki	<i>Motacilla alba</i>	2 (1)
Punarinta	<i>Erithacus rubecula</i>	0 (1)
Satakieli	<i>Luscinia luscinia</i>	1
Mustarastas	<i>Turdus merula</i>	1
Luhtakerttunen	<i>Acrocephalus palustris</i>	1
Pensaskerttu	<i>Sylvia communis</i>	1
Lehtokerttu	<i>Sylvia borin</i>	2
Pajulintu	<i>Phylloscopus trochilus</i>	2
Kirjosieppo	<i>Ficedula hypoleuca</i>	2 (1)
Sinitiaainen	<i>Parus caeruleus</i>	2
Talitiaainen	<i>Parus major</i>	1
Harakka	<i>Pica pica</i>	1
Varpunen	<i>Passer domesticus</i>	1
Peippo	<i>Fringilla coelebs</i>	4
Viherpeippo	<i>Carduelis chloris</i>	2

Rantalehdossa ja vastarannan rehevällä, tuuheita tuomipensaita kasvavalla niityllä oli koko Tuusulanjoen alkupään korkein lintutiheys, 960 paria neliökilometrillä.

Jokipuiston puisen kevyenliikenteen sillan ympäristössä talvehtii joukoittain sinisorsia. Talvella 1995/1996 laskettiin enimmillään hieman yli 80 sorsaa (*Antti Nieminen*). Lähiseudun asukkaat ruokkivat sorsia pullalla ja leivänmuruilla. Sen lisäksi sorsat siivilöivät ruokaa sulana pysyvistä vedestä.

Osa sinisorsista jää paikoilleen kevään tullen ja laskennoissa havaittiin enimmillään 17 koiraan ja kahden naaraan parvi joessa.

Talvisin joenvarrella ja lähiympäristössä on tavattu parhaimmillaan 15 mustarastasta 4.2.1996 (*Ari Ahtiainen*). Usein mustarastaita tapaa matalassa rantavedessä kahlaillemassa ja etsimässä ruokaa. 28.12.1996 ja 13.12.1997 alueella tavattiin varpuspöllö (*Jouko Olkio*).

Talvisista koskikaroista ks. 5.2.51.

Kesällä 1997 Tulvaledossa oli mm. kahden mustapääkertun ja yhden kultarinnan reviirit. Kumpaistakaan lajia ei Jokipuistosta tavattu vuonna 1996.

HOITO- JA KUNNOSTUSSUOSITUKSET

Samat kuin edellisessä kohdassa.

Tuusulan ympäristöyhdistys piti talvella 1996/1997 Jokipuistossa linnuille siemenruokintaa. Toimintaa voisi jatkaa ja alueelle voisi laatia muutamia tietotauluja, joissa kerrottaisiin Jokipuiston luonnosta.

3.3.4. JOKIPUISTO, NIITYT (Osa-alue 4)

Pinta-ala 3 ha

KUVAUS

Jokipuiston eteläpäässä, kevyenliikenteen sillan jälkeen on joenrannassa laajahkoja, reheviä niittyjä, joiden kasvillisuus on vakiintunut mosaiikkimaiseksi (ks. kannen kuva). Aivan joen rannassa on ruokohelpien, leveäosmankäämien, kurjenmiekkujen ja korpikaislojen näyttäviä kasvustoja. Niityillä on laajoja mesiangervikkoja ja vadelmikkoja. Alueelta poistettiin talven 1995/1996 aikana runsaasti puita ja pensaita, mutta jonkin verran on jäljellä pajuja, koivuja ja leppiä.

LINNUSTO

	reviirejä	19	(3)
	lajeja	14	
	yhden havainnon lajeja	1	
	lintutiheys	633	paria/km ²
Sinisorsa	<i>Anas platyrhynchos</i>	1	poikue
Telkkä	<i>Bucephala clangula</i>	1	poikue
Fasaani	<i>Phasianus colchicus</i>	1	
Satakieli	<i>Luscinia luscinia</i>	1	
Räkättirastas	<i>Turdus pilaris</i>	3	
Punakylkirastas	<i>Turdus iliacus</i>	1	
Pensassirkkalintu	<i>Locustella naevia</i>	0	(1)
Ruokokerttunen	<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	1	(1)
Luhtakerttunen	<i>Acrocephalus palustris</i>	2	
Pensaskerttu	<i>Sylvia communis</i>	2	
Pajulintu	<i>Phylloscopus trochilus</i>	1	
Varis	<i>Corvus corone cornix</i>	1	
Peippo	<i>Fringilla coelebs</i>	2	
Punavarpunen	<i>Carpodacus erythrinus</i>	1	
Keltasirkku	<i>Emberiza citrinella</i>	1	(1)

Niityillä asustaa runsas ja ilahduttavan monipuolinen pensaikkoisten avomaiden lajisto. Alkuperäin pesimälintukartoituksessa tavattiin kaksi luhtakerttusta, satakieli ja punavarpunen. Alue on hieno kokonaisuus, jossa lintujen viihtyminen perustuu pajupensaiden, vadelma- ja mesiangervokasvustojen rehevyyteen.

HOITO- JA KUNNOSTUSSUOSITUKSET

Puistonperkauksen surullisin ratkaisu oli kaataa joenvarren elinvoimaisia pajupensaita. Varsinkin kevyenliikenteen sillan eteläpuolella kasvaneet pensaat olivat ilo silmälle ja oleellinen osa satakielen reviiriä. Pensaiden poisto ei onneksi onnistunut häätämään alueen mestarilaulajia pois ja vähitellen pensaat kasvavat takaisin.

On kuitenkin olemassa vaara, että alue alkaa vuosien kuluessa metsittyä liiaksi ja silloin on harkittava halutaanko niityt pitää avoimina jatkossakin. Silloin aluetta pitää hoitaa niittämällä tai käyttämällä aluetta lammaslaitumena. Tällä hetkellä niittyjen kasvillisuus on vakiintunutta eikä hoitotoimiin ole tarvetta. Alue pitäisi jättää nykyiselleen, luontokeitaaksi Hyrylän keskusta.

3.3.5. JOKIPUISTO, KOIVIKKO (Osa-alue 5)

Pinta-ala 2 ha

KUVAUS

Joen itärannalla on pieni koivikko, jonka pensaskerrosta on raivattu. Kenttäkerroksessa kasvaa rehevänä mm. mesiangervoa. Alueella on myös hoitonurmikkoa ja pienialaiset istutuskuusikko ja -männikkö. Ennen Hämeentietä metsikkö kapenee pieneksi kaistaleeksi joen ja pellon väliin.

LINNUSTO

	reviirejä	16 (6)
	lajeja	10
	yhden havainnon lajeja	5
Sepelkyyhky	<i>Columba palumbus</i>	0 (1)
Satakieli	<i>Luscinia luscinia</i>	0 (1)
Mustarastas	<i>Turdus merula</i>	1
Räkättirastas	<i>Turdus pilaris</i>	1
Punakylkirastas	<i>Turdus iliacus</i>	1
Pensaskerttu	<i>Sylvia communis</i>	0 (2)
Lehtokerttu	<i>Sylvia borin</i>	2
Pajulintu	<i>Phylloscopus trochilus</i>	2
Sinitiaainen	<i>Parus caeruleus</i>	2
Talitiaainen	<i>Parus major</i>	2
Harakka	<i>Pica pica</i>	0 (1)
Peippo	<i>Fringilla coelebs</i>	3
Viherpeippo	<i>Carduelis chloris</i>	1
Hemppo	<i>Carduelis cannabina</i>	0 (1)
Keltasirkku	<i>Emberiza citrinella</i>	1

Linnusto on tyypillistä lehtipuuvaltaisten kulttuuribiotooppien lajistoa.

HOITO- JA KUNNOSTUSSUOSITUKSET

Koivikon pensas- ja kenttäkerroksen pitäisi antaa kehittyä reheväksi. Istutetut mänty- ja kuusitaimikot eivät sovi muuten lehtipuuvaltaiseen jokimaisemaan. Taimikot, varsinkin mäntyä kasvava, ovat myös esteettisesti rumia.

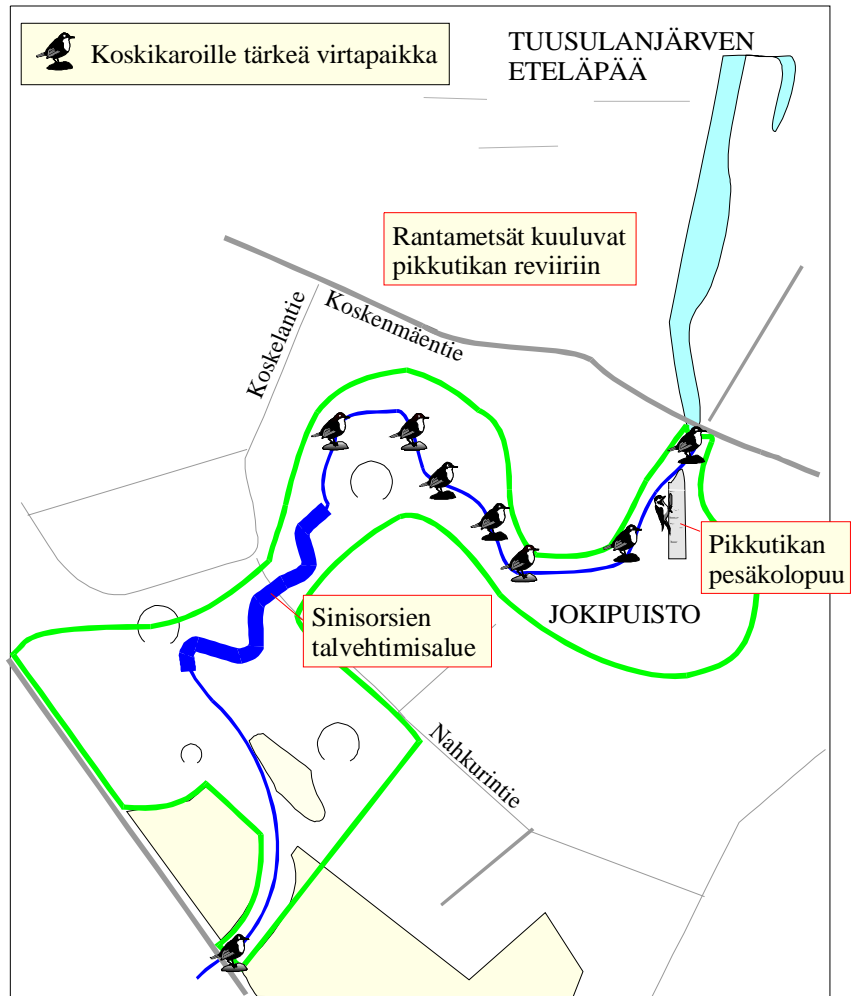
Jokeen päin viettävän pellon ja joen väliin pitäisi jättää nykyistä leveämpi suojakaista ravinnevirtauksia pidättämään. Samalla linnut saisivat lisää elintilaa rehevään joenrantaan. Rantapuihin voisi ripustaa muutaman telkänuutun.

Kuva 5. Tuusulanjärven eteläpäähän rantametsät kuuluvat pikkutikan pesimäreiviin. Alueen luhtarannat ovat osana Valtakunnallista lintu-vesiensuojeluohjelmaa.

Myös Jokipuisto on pikkutikan elinpiiriä. Puistossa talvehtii 70-80 sinisorsaa ja 1-9 koskikaraa vuosittain.

Sekä Tuusulanjärven luusua että Jokipuisto ovat tärkeitä sinisorsan ja telkän lisääntymisalueita.

3.3.6. PIENI PELTO (Osa-alue 6)

Pinta-ala 0,75 ha

KUVAUS

Hämeentien ja joen väliin jää pieni viljelty pelto.

LINNUSTO

Pelto on liian pieni, jotta siihen olisi kotiutunut viljelymaiden lintuja pesimään. Keltasirkut, kesy- ja sepelkyyhkyt käyvät pellolla ruokailemassa. Enimmillään paikalla nähtiin seitsemän kesykyyhkyn ja kahden sepelkyyhkyn parvi.

HOITO- JA KUNNOSTUSSUOSITUKSET

Pellon ja joen väliin pitäisi jättää reilu suojavyöhyke.

3.3.7. TIELIIKENNEALUE (Osa-alue 7)

Pinta-ala 1,5 ha

KUVAUS

Hämeentien luiskilla kasvaa tyypillistä tienvarsikasvillisuutta: juolavehnää, niittypuntarpäätä, lupiineja, pietaryrttiä, pelto-ohdakkeita, pujoja, siankärsämöä ym.

LINNUSTO

Ei pesimälinnustoa.

HOITO- JA KUNNOSTUSSUOSITUKSET

Tiet ovat linnuille surmanloukkuja. Lintuonnettomuudet lisääntyvät autojen vauhdin kasvaessa.

3.3.8. NUORI KOIVIKKO (Osa-alue 8)

Pinta-ala 8,25 ha

KUVAUS

Hämeentien eteläpuolella joenvarsilla kasvaa tiheä koivujen, pajujen ja haapojen taimikko. Avoimemmilla paikoilla on kenttäkerroksessa kookkaita ruohoja mm. karheanurmikkaa, nurmipuntarpäätä, mesiangervoa, maitohorsmaa ja rohtovirmajuurta. Joenvarressa on tiheitä viita- ja korpikastikkakasvustoja.

LINNUSTO

	reviirejä	30 (10)	
	lajeja	16	
	yhden havainnon lajeja	6	
	lintutiheys	363 paria/km ²	
Telkkä	<i>Bucephala clangula</i>	1	poikue joessa. Ei sopivaa pesäkoloa
Taivaanvuohi	<i>Gallinago gallinago</i>	1	
Rautiainen	<i>Prunella modularis</i>	0 (1)	
Punarinta	<i>Erithacus rubecula</i>	0 (1)	
Satakieli	<i>Luscinia luscinia</i>	2	
Punakylkirastas	<i>Turdus iliacus</i>	1	
Pensassirkkalintu	<i>Locustella naevia</i>	1	
Ruokokerttunen	<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	5 (2)	
Viitakerttunen	<i>Acrocephalus dumetorum</i>	1	
Luhtakerttunen	<i>Acrocephalus palustris</i>	0 (1)	
Pensaskerttu	<i>Sylvia communis</i>	2 (1)	
Lehtokerttu	<i>Sylvia borin</i>	2	
Pajulintu	<i>Phylloscopus trochilus</i>	5	
Pikkulepinkäinen	<i>Lanius collurio</i>	0 (1)	
Harakka	<i>Pica pica</i>	1	
Varis	<i>Corvus corone cornix</i>	1	
Peippo	<i>Fringilla coelebs</i>	2	
Viherpeippo	<i>Carduelis chloris</i>	0 (1)	
Tikli	<i>Carduelis carduelis</i>	0 (1)	
Punavarpunen	<i>Carpodacus erythrinus</i>	1 (1)	
Keltasirkku	<i>Emberiza citrinella</i>	2	
Pajusirkku	<i>Emberiza schoeniclus</i>	2	

Lehtipuumetsikössä viihtyy pensaikkojen ja lehtojen lintuja. Alueen linnustoon kuuluu myös kosteikkojen lajeja. Taivaanvuohireviiri oli osa-alueilla 8 ja 9.

HOITO- JA KUNNOSTUSSUOSITUKSET

Tuusulanjoki tulvii usein osa-alueiden 8 ja 9 alueella. Paikalle voitaisiinkin rakentaa kosteikko kaivamalla laaja, matala allas, joka keräisi tulvahuippujen vesiä ja ravinteita. Altaan tulisi mieluiten olla sokkeloinen: siinä voisi olla lahtia ja saaria, jolloin erilaisia kasvillisuusvyöhykkeitä ja kasvustoja syntyisi mahdollisimman runsaasti ja rantaviivaa olisi paljon. Jos alueelle tehdään tekokosteikko ja siinä onnistutaan, voisi Hämeentien kevyenliikenteenväylän varteen rakentaa lintujen tarkkailuun lintutornin.

3.3.9. LAHELANRINTEEN PELTO (Osa-alue 9)

Pinta-ala 3,75 ha

KUVAUS

Hämeentien ja Lahelanrinteen välissä on laajahko peltoaukea. Pellon keskellä on muutamia metsäsaarekkeitä. Pellon eteläisempi osa on avo-ojitettu. Osa jokirannan pelloista on kesannolla. Vain pellon jokea lähin osa kuului varsinaiseen alkupään tutkimusalueeseen.

LINNUSTO

	reviirejä	10	(3)	
	lajeja	9		
	yhden havainnon lajeja	3		
Viiriäinen	<i>Coturnix coturnix</i>	0	(1)	huuteli yhtenä yönä pellolla
Fasaani	<i>Phasianus colchicus</i>	1		
Ruisräätäjä	<i>Crex crex</i>	1		tutkimusalueen ulkopuolella
Kuovi	<i>Numenius arquata</i>	1		osittain tutkimusalueen ulkopuolella
Rantasipi	<i>Actitis hypoleucos</i>	1		
Kiuru	<i>Alauda arvensis</i>	2		osittain tutkimusalueen ulkopuolella
Niittykirvinen	<i>Anthus pratensis</i>	1		osittain tutkimusalueen ulkopuolella
Pensastasku	<i>Saxicola rubetra</i>	1		
Pensassirkkalintu	<i>Locustella naevia</i>	1	(1)	
Ruokokerttunen	<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	1		
Viitakerttunen	<i>Acrocephalus dumetorum</i>	0	(1)	
Peltosirkku	<i>Emberiza hortulana</i>	0	(1)	tutkimusalueen ulkopuolella

Pellolla asustaa erittäin mielenkiintoinen viljelymaiden linnusto. Pelto on vuosittain ollut uhanalaisen ruisräätäjän asuinalueita. Lisäksi 12.6.1996 pienessä nurmialueella havaittiin Suomesta hävinneeksi luokiteltu viiriäinen. Lintu ei kuitenkaan jäänyt pidemmäksi aikaa paikalle.

Pellolla asustaa myös kuovipariskunta, niittykirvinen (2 paria 1997), pensastasku, peltosirkku (2 paria 1997) ja pikkulepinkäinen (1997). Kaikki ovat vaateliaita viljelymaiden lintuja, joiden kannat ovat tehoaalouden myötä taantuneet. Peltolintujen reviireistä vain osa ulottui tutkimusalueen rajauksen sisään.

HOITO- JA KUNNOSTUSSUOSITUKSET

Linnuston kannalta olisi tärkeää, että pelto pysyisi jatkossakin viljeltynä. Linnuille erityisen merkittäviä ovat ojanpientareet, yksittäisetkin pajupensaat ja metsäsaarekkeet. Myös latojen ympäristöjen pienet niittyaukeat ovat linnuille arvokkaita turva- ja ruokapaikkoja. Ruisräätäjän vaatimuksista ks. 5.2.14.

Tulvien rasittamat osat pellosta tulisi jättää viljelyn ulkopuolelle ja niille voitaisiin rakentaa kosteikko. Myös leveät suojavyöhykkeet joen ja pelto-ojien reunoilla ovat tarpeen ravinnepöytäisten vähentämiseksi. Samalla alueen arvokkaalle peltolinnustolle syntyy suojaisia ruokailu- ja pesäpaikkoja.

3.3.10. RANTANIITYT JA METSÄNREUNA (Osa-alue 10)

Pinta-ala 9,75 ha

KUVAUS

Osa-alueella 10 joen varsia reunustavat käytöstä poistuneet rehevät pellot ja niityt. Heinien ja koiranputkien seassa kasvaa runsaasti mm. mesiangervoa, nokkosta, pelto-ohdaketta, pujoa, niitty- ja rönsyleinikkiä, luhtalemmikkiä, juolavehnnää ja rohtovirmajuurta. Joenrannassa on lähes yhtenäinen ruokohelpikasvusto, jonka sekaan viitakastikat paikoin tunkeutuvat.

Niittyjen ilme muuttuu monta kertaa kesässä: keväällä kulottuneen heinän keskellä loistavat maahumalan siniset kukat, myöhemmin tuuheat tuomipensaat levittävät tuoksujaan ja kohta sen jälkeen kukkivat niityt valkeina koiranputkista. Vielä kerran niitty puhkeaa kukkaan loppukesällä, kun lukuisat pietaryrtit sävyttävät alueen keltaiseksi. Kasvillisuus on laikuittaista ja kosteammissa paikoissa on mm. viiltosaraa, terttu- ja ranta-alpia. Niityllä kulkiessa voi ilman täyttää vahva kumariinin tuoksu: joen länsirannalla, metsän reunassa kasvaa maarianheinää. Itärannan niitty on varsinkin ylempää selvästi länsirannan niittyä kuivempi ja karumpi. Joinakin vuosina niityille kohoaa tulvia.

Länsirannan niitty rajoittuu kosteapohjaiseen metsään, jonka reunavyöhyke otettiin mukaan tutkimusalueeseen.

LINNUSTO

	reviirejä	41 (9)
	lajeja	24 (9)
	yhden havainnon lajeja	5
	lintutiheys	421 paria/km ²
Tavi	<i>Anas crecca</i>	0 (1)
Sinisorsa	<i>Anas platyrhynchos</i>	1
Rantasipi	<i>Actitis hypoleucos</i>	0 (1)
Sepelkyyhky	<i>Columba palumbus</i>	2
Käki	<i>Cuculus canorus</i>	0 (1)
Metsäkirvinen	<i>Anthus trivialis</i>	2
Rautiainen	<i>Prunella modularis</i>	1 (1)
Punarinta	<i>Erithacus rubecula</i>	1 (1)
Satakieli	<i>Luscinia luscinia</i>	1
Pensastasku	<i>Saxicola rubetra</i>	1
Mustarastas	<i>Turdus merula</i>	2 (1)
Laulurastas	<i>Turdus philomelos</i>	1
Punakylkirastas	<i>Turdus iliacus</i>	2
Pensassirkkalintu	<i>Locustella naevia</i>	1
Viitasirkkalintu	<i>Locustella fluviatilis</i>	0 (1)
Ruokokerttunen	<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	4 (1)
Pensaskerttu	<i>Sylvia communis</i>	2
Lehtokerttu	<i>Sylvia borin</i>	1
Mustapääkerttu	<i>Sylvia atricapilla</i>	1
Sirittäjä	<i>Phylloscopus sibilatrix</i>	2
Pajulintu	<i>Phylloscopus trochilus</i>	2
Hippiäinen	<i>Regulus regulus</i>	1
Harmaasieppo	<i>Muscicapa striata</i>	1
Sinitiaainen	<i>Parus caeruleus</i>	1
Talitiaainen	<i>Parus major</i>	1
Peippo	<i>Fringilla coelebs</i>	4 (1)
Viherpeippo	<i>Carduelis chloris</i>	0 (1)
Punavarpunen	<i>Carpodacus erythrinus</i>	2
Keltasirkku	<i>Emberiza citrinella</i>	4

Niityllä ja metsänreunassa asustaa rikas lintuyhteisö. Osa-alueelta tavattiin tutkimusalueen runsain lajimäärä eli 24. Lajirikkaus selittyy monipuolisella ympäristöllä. Niityillä ja joenrannassa kasvaa paju- ja tuomipensaita, ja valoisa metsänreuna on mitä parhain pesimäympäristö linnuille. Metsän lajit rikastuttavat osaltaan osa-alueen linnustoa.

HOITO- JA KUNNOSTUSSUOSITUKSET

Niitty on silmiä hivelevän kaunis rehevine ruohoineen ja elinvoimaisine paju- ja tuomipensaineen. Niityn rauhaa tulisi kaikin keinoin varjella, eikä aluetta saisi silpoa esimerkiksi poluilla, vaan enimmäkseen kulkijat pitäisi ohjata kiertämään niittyä. Alueella on merkitystä myös hirvieläinten laiturina ja senkin takia niityjen rauhan säilyttäminen on tärkeää.

Myös Lahelanrinteen metsät tulisi pitää rakentamattomina. Ne ovat tärkeä turvapaikka alueen eläimistöille.

3.3.11. RANTALEHTO (Osa-alue 11)

Pinta-ala 3 ha

KUVAUS

Joen itärannalla on pieni rantalehto. Metsikön sisäosissa kasvaa harmaaleppiä ja joitakin tervaleppiä. Reunoilla valtapuulajina on koivu. Tuomet, pihlajat ja muutamat taikinamarjapensaat muodostavat tiiviin ja lähes läpitunkemattoman pensaskerroksen. Kenttäkerros on varjostuksen takia heikosti kehittynyt.

LINNUSTO

	reviirejä	19 (5)
	lajeja	14
	yhden havainnon lajeja	4
	lintutiheys	661 paria/km ²
Sepelkyyhky	<i>Columba palumbus</i>	0 (1)
Punarinna	<i>Erithacus rubecula</i>	1
Satakieli	<i>Luscinia luscinia</i>	2
Mustarastas	<i>Turdus merula</i>	1
Räkättirastas	<i>Turdus pilaris</i>	0 (1)
Punakylkirastas	<i>Turdus iliacus</i>	1
Viitakerktonen	<i>Acrocephalus dumetorum</i>	0 (1)
Luhtakerktonen	<i>Acrocephalus palustris</i>	1 (1)
Pensaskerttu	<i>Sylvia communis</i>	2
Lehtokerktonen	<i>Sylvia borin</i>	1
Pajulintu	<i>Phylloscopus trochilus</i>	2
Kirjosieppo	<i>Ficedula hypoleuca</i>	2
Sinitiaainen	<i>Parus caeruleus</i>	1
Talitiaainen	<i>Parus major</i>	1
Peippo	<i>Fringilla coelebs</i>	2
Viherpeippo	<i>Carduelis chloris</i>	1
Punavarpunen	<i>Carpodacus erythrinus</i>	1
Keltasirkku	<i>Emberiza citrinella</i>	0 (1)

Rehevät lehdot ovat jokivarren rikkaimpia luontotyyppisiä. Osa-alueen 11 lehto on varsin luonnontilainen, ja pikkutikalle tärkeää lahoppuuta on kohtalaisesti. Yölaulajista satakieli, luhta- ja viitakerktonen kuuluivat lajistoon.

HOITO- JA KUNNOSTUSSUOSITUKSET

Metsikön pitäisi antaa kehittyä omia aikojaan.

3.3.12. MIKKOLAN LAMPI (Osa-alue 12)

Pinta-ala 1,75 ha

KUVAUS

Joen itärannalla on noin puolen hehtaarin kokoinen lampi, joka on tiiviin keiholehtikasvuston valtaama (kuva 11). Rannoilla kasvaa mm. ruokohelpiä, viiltosaraa, ranta-alpia, viitakastikkaa, ranta/mutaluikkaa ja keltaängelmä. Lammen ja joen väliin on istutettu mäntytaimikko.

LINNUSTO

	reviirejä	13 (2)
	lajeja	11
	yhden havainnon lajeja	1
Telkkä	<i>Bucephala clangula</i>	1
Fasaani	<i>Phasianus colchicus</i>	1
Satakieli	<i>Luscinia luscinia</i>	1
Mustarastas	<i>Turdus merula</i>	0 (1)
Ruokokerttunen	<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	3
Luhtakerttunen	<i>Acrocephalus palustris</i>	1
Pensaskerttu	<i>Sylvia communis</i>	1
Lehtokerttu	<i>Sylvia borin</i>	1
Pajulintu	<i>Phylloscopus trochilus</i>	1 (1)
Sinitiaainen	<i>Parus caeruleus</i>	1
Talitiaainen	<i>Parus major</i>	1
Pajusirkku	<i>Emberiza schoeniclus</i>	1

Lammen rannalla asusti kolme ruokokerttusta, satakieli ja luhtakerttunen. Vielä 1970 luvulla lammella ja mutakuopilla nähtiin kohtalaisesti kahlaajia muuttoaikoina. Alueen lietteillä tavattiin mm. liroja, mustavikloja ja joskus sirrejäkin. Nytemmin rannat ovat pensoittuneet ja kahlaajat etsittyneet paremmille ruokamaille.

Lammen merkitystä vesilintupoikueille kuvastaa paikalla havaitut telkkä- ja sinisorsapoikueet.

HOITO- JA KUNNOSTUSSUOSITUKSET

Lammen vesitilan ovat keiholehdet täyttäneet ja veden virtaus lammessa on heikkoa. Lammen varovaista ruoppaamista voisi harkita. Samalla voisi joesta ohjata vettä virtaamaan sivuhaaraa pitkin lammen kautta. Lammesta kehittyisi nykyistä monipuolisempi ja sen merkitys vesilintupoikueiden ruokapaikkana kasvaisi entisestään.

3.3.13. LINJAN PELTO (Osa-alue 13)

Pinta-ala 1,75 ha

KUVAUS

Muutaman vuoden viljelemättömänä ollut pelto, jonka kasvillisuus on voimakkaassa suknessiossa. Tällä hetkellä pellolla kasvaa runsaasti juolavehneää ja rönsyleinikkiä, myös jonkin verran on nokkos-, ruokohelpi- ja pillikekasvustoja.

LINNUSTO

	reviirejä	2	(0)
	lajeja	2	
	yhden havainnon lajeja	0	
Pensastasku	<i>Saxicola rubetra</i>	1	
Pensassirkkalintu	<i>Locustella naevia</i>	1	

Viljelemättömälle pellolle ei vielä ole kotiutunut kummoistakaan lintukansaa, alueella tavattu pensassirkkalintukin asusti pajupensaissa pellon reunalla. Kesällä 1997 pellolla oli uhanalaisen ruisrääkän reviiri!

HOITO- JA KUNNOSTUSSUOSITUKSET

Jos pelto saisi kehittyä omia aikojaan, sille kehittyisi luultavasti osa-alueen 10 kaltainen rantaniitty. Pellon kuivemmat osat pensoittuisivat ja metsittyisivät vähitellen.

Pellon ja joen väliin tulisi jättää luonnonilmainen niitty rikastuttamaan alueen eliöstöä ja estämään ravinteiden valumista vesistöön.

3.3.14. PENSOITTUVA NIITTY (Osa-alue 14)

Pinta-ala 1,75 ha

KUVAUS

Lammen ja mutakuoppien välissä on nuoria koivuja, tuhka-, kiilto- ja virpapajuja kasvava niitty. Kasvillisuus ei ole yhtä rehevää kuin joenvarren muilla niityillä. Alueella kasvaa runsaasti lupiinia, mitä ei tutkimusalueen muilta niityiltä juurikaan tapaa. Myös saroja ja vihvilöitä on runsaasti.

LINNUSTO

	reviirejä	0	(2)
	lajeja	0	
	yhden havainnon lajeja	2	
Talitiainen	<i>Parus major</i>	0	(1)
Pajusirkku	<i>Emberiza schoeniclus</i>	0	(1)

Niityn lintulajisto oli varsin köyhä.

3.3.15. MUTAKUOPAT (Osa-alue 15)

Pinta-ala 1 ha

KUVAUS

Osa-alue on lähes läpipääsemätön kaivettujen lampareiden ja pajukon sokkelo. Kuivemmissä kohdissa kohooa muutamia suurehkoja koivuja. Mutakuopissa kasvaa mm. viilto-, luhta- ja pullosaraa, kurjenjalkaa, ratamosarpioita ja kurjenmiekkää.

LINNUSTO

	reviirejä	5	(5)
	lajeja	4	
	yhden havainnon lajeja	5	
Rautiainen	<i>Prunella modularis</i>	0	(1)
Satakieli	<i>Luscinia luscinia</i>	1	
Mustarastas	<i>Turdus merula</i>	0	(1)
Ruokokerttunen	<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	2	
Pensaskerttu	<i>Sylvia communis</i>	1	
Kirjosieppo	<i>Ficedula hypoleuca</i>	0	(1)
Viherpeippo	<i>Carduelis chloris</i>	0	(1)
Punavarpunen	<i>Carpodacus erythrinus</i>	0	(1)
Pajusirkku	<i>Emberiza schoeniclus</i>	1	

Mutakuopilla asusti yllättävän vähän lintuja. Tuntui, etteivät kuopat kaikesta rehevyydestään huolimatta olleet lintujen mieleen pesimäympäristönä. Varsin monesta lajista tehtiin vain yksi havainto. Voisikin ajatella, että linnut käyvät mielellään mutakuoppien pensaikoissa ruokailemassa, mutta pesäpaikkansa ne ovat valinneet muualta.

HOITO- JA KUNNOSTUSSUOSITUKSET

Mutakuopat voisi ruopata kevyesti auki ja tehdä alueelle avovesialueita ja sokkeloita, joiden laidat jätettäisiin pensoittumaan.

3.3.16. METSÄSAAREKKEET JA PAKETTIPELTO (Osa-alue 16)

Pinta-ala 5,75 ha

KUVAUS

Osa-alue 16 koostuu useasta pienestä biotoopista. Alueella on kaksi viljelysten ja joen ympäröimää rehevää rantalehtoa. Valtapuuna on alle 20-metrisiä koivuja, joiden rungon halkaisija on noin 15 cm. Metsiköissä kasvaa myös joitakin terva- ja harmaaleppiä. Pensaskerroksessa on runsaasti pihlajia ja tuomia. Maanpintaa peittää rehevä kevättähtimökasvusto. Runsaasti on myös valkovuokkoa ja nokkosta. Niukemmin esiintyy mm. oravanmarjaa, metsäimarretta, sudenmarjaa ja nuokkuhelmikkää.

Osa-alueen halkaisee kaksi sähkölinjaa, joilla kasvaa rehevä pensaikko ja lehtipuutaimikko. Aivan alueen koilliskulmassa on sähkölinjan eristämä pieni kuusivaltainen metsikkö. Metsikön kenttäkerroksessa kasvaa mm. suo-orvokkia, metsätähteä, ketunleipää, metsälvejuurta, lillukkaa ja korpi-imarretta.

Osa-alueen keskelle jää pari vuotta viljelemättömänä ollut pieni pelto, jonka rönsyleinikit ja juolavehna ovat vallanneet. Muita kasveja ovat mm. pillikkeet, nokkonen, koiranputki, maitohorsma, niittynurmikka, viitakastikka ja nurmilauha.

LINNUSTO

	reviirejä	34 (15)
	lajeja	21
	yhden havainnon lajeja	6
	lintutiheys	591 paria/km ²
Fasaani	<i>Phasianus colchicus</i>	0 (1)
Rantasipi	<i>Actitis hypoleucos</i>	1
Sepelkyyhky	<i>Columba palumbus</i>	1
Käki	<i>Cuculus canorus</i>	1
Kiuru	<i>Alauda arvensis</i>	1
Metsäkirvinen	<i>Anthus trivialis</i>	3
Punarinta	<i>Erithacus rubecula</i>	2
Satakieli	<i>Luscinia luscinia</i>	0 (2)
Pensastasku	<i>Saxicola rubetra</i>	0 (2)
Mustarastas	<i>Turdus merula</i>	1 (1)
Räkättirastas	<i>Turdus pilaris</i>	1
Laulurastas	<i>Turdus philomelos</i>	1
Punakylkirastas	<i>Turdus iliacus</i>	2
Ruokokerttunen	<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	1
Luhtakerttunen	<i>Acrocephalus palustris</i>	2
Hernekerttu	<i>Sylvia curruca</i>	0 (1)
Pensaskerttu	<i>Sylvia communis</i>	1
Lehtokerttu	<i>Sylvia borin</i>	1 (1)
Mustapääkerttu	<i>Sylvia atricapilla</i>	0 (1)
Pajulintu	<i>Phylloscopus trochilus</i>	3 (1)
Harmaasieppo	<i>Muscicapa striata</i>	0 (1)
Sinitiaainen	<i>Parus caeruleus</i>	1 (1)
Talitiaainen	<i>Parus major</i>	1 (1)
Varis	<i>Corvus corone cornix</i>	1
Peippo	<i>Fringilla coelebs</i>	5 (1)
Punavarpuunen	<i>Carpodacus erythrinus</i>	2
Keltasirkku	<i>Emberiza citrinella</i>	2 (1)

Alueella tavattiin 21 lintulajin reviirit ja lisäksi tehtiin 6 lajista yksittäishavainto. Linnusto on tyypillistä lehtometsän lajistoa. Kerran metsiköstä löydettiin varisten ja harakoiden ahdistama pöllö päivälevolta. Lintu kuitenkin livahti pakosalle, eikä lajia saatu määritettyä.

HOITO- JA KUNNOSTUSSUOSITUKSET

Jokivarren metsäsaarekkeet ovat tärkeitä luonnon rikastuttajia. Varsinkin isomman metsikön lajisto on monipuolinen ja kasvillisuus rehevää. Olisikin toivottavaa, että metsiköt saisivat kasvaa kaikessa rauhassa iäkkäämmiksi, jolloin lahoppuun määrä niissä kasvaisi ja niiden merkitys pikkutikan elinalueena lisääntyisi.

3.3.17. NUORI METSIKKÖ (Osa-alue 17)

KUVAUS

Alueella on ilmeisesti käytöstä poistuneelle pellolle kehittynyt tiheä nuorten koivujen ja pajujen metsikkö, jossa kasvaa jokunen halava. Aluskasvillisuutena on mm. maitohorsmaa, nokkosta, paikoin hiirenportaita ja metsäalvejuuria. Metsikön reunoilla on reheviä niittyjä.

LINNUSTO

	reviirejä	21 (3)
	lajeja	17
	yhden havainnon lajeja	1
	lintutiheys	336 paria/km ²
Sinisorsa	<i>Anas platyrhynchos</i>	1
Fasaani	<i>Phasianus colchicus</i>	1
Sepelkyykky	<i>Columba palumbus</i>	0 (1)
Metsäkirvinen	<i>Anthus trivialis</i>	1
Satakieli	<i>Luscinia luscinia</i>	1
Mustarastas	<i>Turdus merula</i>	1
Räkättirastas	<i>Turdus pilaris</i>	1 (1)
Punakylkirastas	<i>Turdus iliacus</i>	1
Viitasirkkalintu	<i>Locustella fluviatilis</i>	1
Ruokokerttunen	<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	1 (1)
Luhtakerttunen	<i>Acrocephalus palustris</i>	2
Pensaskerttu	<i>Sylvia communis</i>	1
Lehtokerttu	<i>Sylvia borin</i>	1
Pajulintu	<i>Phylloscopus trochilus</i>	3
Sinitiaainen	<i>Parus caeruleus</i>	1
Harakka	<i>Pica pica</i>	1
Peippo	<i>Fringilla coelebs</i>	2
Keltasirkku	<i>Emberiza citrinella</i>	1

Tiheästi lehtipuuvesoja kasvava metsänalku oli linnustoltaan aika köyhä. Syynä saattaa olla pensas- ja kenttäkerroksen heikko kehittyminen valon vähyyden vuoksi. Sen sijaan metsikön reunoilla olevilla niityillä asusti mielenkiintoisia lajeja, mm. harvinainen viitasirkkalintu ja kaksi luhtakerttusta.

HOITO- JA KUNNOSTUSSUOSITUKSIA

Tiheään vesakkoon voisi raivata muutamia aukkoja monipuolistamaan alueen kasvillisuutta ja samalla tarjoamaan linnustolle paremmat elinmahdollisuudet. Ajan kanssa metsän vanhetessa, sen lajisto rikastuu. Paikalla voi parinkymmenen vuoden päästä olla ihastuttava rantalehto.

Kuva 6.

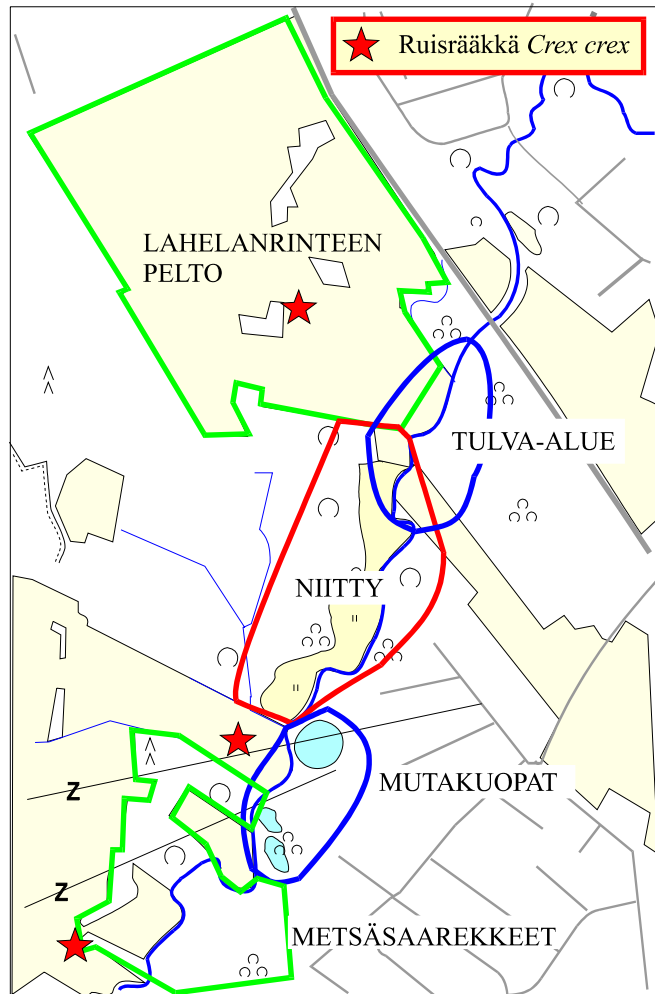
Lahelanrinteen pellolla asustaa lähes vuosittain uhanalainen ruisräikkä. Kesällä 1996 pellolla tavattiin toinenkin uhanalainen laji: viiriäinen huuteli yhden yön alueella. Pellon linnustoon kuuluu myös kuovi, niittykirvinen, pensastasku, pikkulepinkäinen ja peltosirkku.

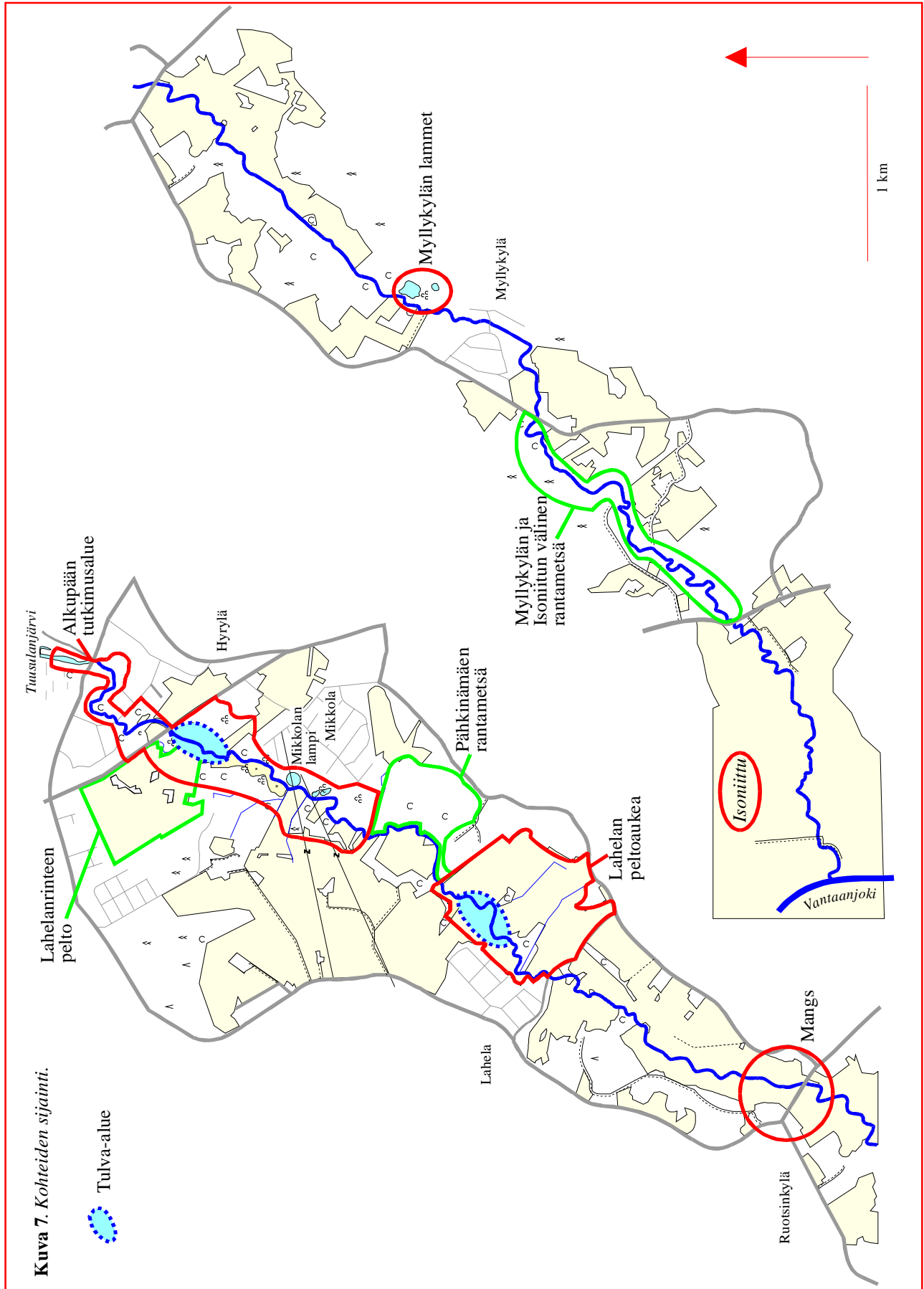
Heti Hämeentien eteläpuolella joki tulvii usein keväisin rantaniityille ja -pelloille. Alue sopisikin hyvin kosteikon rakentamiseen.

Tulva-alueen eteläpuolella on kaunis niitty rehevine metsänreunoineen. Alueen linnusto on runsas: pensas- ja viitasirkkalintu, luhta- ja viitakerttunen, kaksi sirittäjäparia sekä useita satakieliä pesii alueella. Niityllä tavattiin ruokailemassa myös kaksi hirveä ja valkohäntäpeura vasoinen.

Umpeen kasvaneiden Mikkolan lammen ja mutakuoppien vedenvirtausta voisi parantaa kevyellä ruoppauksella. Samalla lisättäisiin alueen merkitystä vesilintupoikueiden ruokailupaikkana.

Joen rannan pienet lehtimetsäsaarekkeet rikastuttavat merkittävästi alueen luontoa. Saarekkeissa pesii mm. satakieliä, mustapääkerttuja, luhta- ja viitakerttusia.

4. KIINNOSTAVIA LINTUALUEITA

Tuusulanjoen alkupään tutkimusalueen ja Lahelanrinteen pellon kuvaukset ks. 3. ja 3.3.9.

4.1. PÄHKINÄMÄEN RANTALEHTO

Rehevässä ja kosteassa Pähkinämäen rantalehdossa (kuva 10) asustaa runsas linnusto. Alueella havaittiin mm. kaksi mustapääkertun ja kolme sirittäjän reviiriä. Alue on kohtalaisen laaja verrattuna jokivarren muihin metsäsaarekkeisiin. Rantametsästä ja sen välittömästä läheisyydestä on lukuisia mielenkiintoisia havaintoja. Alueella on tavattu mm. heinäkurppa, pohjansirku ja kesäinen urpiainen. Rantametsä kuuluu lehtopöllön pesimäpiiriin ja varpuspöllöllä on ollut useana vuotena metsikössä talvireviiri. Myös helmipöllö on kerran talvehtinut alueella. Pähkinärinteen arvoa kohottaa myös uhanalaisen pikkutikan asuminen alueella ainakin kesällä 1996. Kosteassa rantametsässä on runsaasti pikkutikan tarvitsemaa lahoppua.

Alueella risteilee useita huonokuntoisia polkuja. Polkuverkko kaipaisikin kunnostusta, jolloin metsikön arvo ulkoilualueena paranisi.

4.2. LAHELAN PELTOAUKEA

Lahelan pellot ovat maalaismaisemaa parhaimmillaan lehmälaitumiseen ja jokeen viettävine rinteineen. Peltojen poikki kulkeva tie on kapea ja Tuusulanjoen ylittävä puusilta sopii hyvin maisemaan.

Lahelan peltoaukealla oli ruisrääkän reviiri kumpanakin tutkimusvuotena. Myös aikaisempina vuosina on pelloilla tavattu huutelevia räkkiä. Alueella oli myös ilahduttavan paljon pensastaskuja, jotka omalla tavallaan ilmentävät maiseman perinteisyyttä. Pensastaskuhan ei viihdy tehomatallouden seurassa. Myös kuovi- ja niittykirvispari asustivat alueella. Tammikuussa 1997 Lahelan peltojen yllä havaittiin suopöllö ja saman vuoden keväällä alueella saalisti kanahaukka.

Useina keväinä Tuusulanjoki tulvii alaville pelloille ja silloin paikalle pysähtyy muuttomatallaan olevia kahlaajia ja sorsia. 26.4.1995 tulvalla tavattiin mm. harvinainen lampiviklo ja kaksi liejukanaa. Jokivarren tulva-alueet sosisivat hyvin kosteikkojen rakentamiseen.

4.3. RUOTSINKYLÄ, MANGS

Ruotsinkylän Mangsin kohdalla tavattiin kumpanakin tutkimusvuotena useita yölaulajia. Aivan jokivarressa oli kaksi luhtakertusta ja lisäksi alueella havaittiin kumpanakin vuotena viitakerkunen. Satakieli ja ruokokertunen osallistuvat myös Mangsin yölliseen lintukonserttiin. Rantapelloilta on aikaisemmilta vuosilta useita ruisrääkkähavaintoja. Alueen maisema kärsii asfalttitiestä ja modernista sillasta.

4.4. MYLLYKYLÄN LAMMET

Myllykylän pohjoispuolella on jokivarressa muutamia umpeen kasvaneita lampia, joita läpätunkemattomat pajukot ympäröivät. Alueella ja sen välittömässä läheisyydessä havaittiin nelisen paria satakieliä ja useita ruokokertusreviireitä. Myös useampi pari pensas- ja lehtokertuja pesi lampien ympäristössä.

Jos joen ruoppaus toteutetaan, kannattaisi samalla parantaa lampien veden virtausta ja kunnostaa alueen kosteikkoa.

4.5. MYLLYKYLÄN JA ISONIITUN VÄLINEN RANTAMETSÄ

Myllykylän ja Isoniitun välissä Tuusulanjoki kulkee metsän läpi. Alueen luonto poikkeaa selvästi muusta jokivarresta. Siellä voi hetkittäin aistia erämaisyyttä, mutta suurimmalta osin jokivarren luonto on pahoin kärsinyt metsätaloudesta ja asutuksesta. Joenrantametsien luonnontilaisuutta pitäisi vaalia eikä jokilaakson metsiä tulisi rakentaa eikä hakata lisää.

Myllykylän alapuolisessa joenvarsimetsässä asustaa muualla jokivarressa harvinaisia kuusimetsien asukkaita, kuten puukiipijöitä, peukaloisia ja tiltalteja. Joenvarressa on myös reheviä lehtoja, joissa tavattiin mm. sirittäjiä, mustapääkertuja, kultarintoja ja käpytikkoja. Alueella pesi myös useita sepelkyhykypareja.

4.6. ISONIITTU

Isoniittu on laaja peltoaukea Vantaanjoen ja Tuusulanjoen yhtymäkohdassa. Aikoinaan alueella lienee ollut laajoja tulvaniittyjä, mutta nyttemmin tulvat ovat vähäiset. Isoniitulla pesii mielenkiintoinen viljelymaiden linnusto. Alueen lajistoon kuuluu mm. töyhtöhyppiä, kuoveja, niittykirvisiä, keltavästäräkkejä ja peltosirkuja. Harvinaistuneesta uuttukyhykystä tehtiin myös yksi havainto.

27.3.-7.4.1977 alueella nähtiin hyvin harvinainen pikkutrappi⁴. Isoniitulla on merkitystä myös petolintujen syksyisenä ruokapaikkana.

5. TUUSULANJOEN LINNUT

5.1. MENETELMÄ

Tuusulanjoella yleisten lintujen esiintymistä selvitettiin joen alkupään tutkimusalueella (ks. 3.). Harvalukuisten lajien ja yölaulajien esiintymistä kartoitettiin kumpanakin tutkimusvuotena viidellä retkellä jokivarteen. Jokivarsia tutkittiin kävellen, meloen ja pyöräillen. Retkipäivät olivat vuonna 1996: 30.-31.5, 8.6, 12.6, 25.6. ja 4.-5.7. ja vuonna 1997: 17.5, 1.6, 6.6, 20.6. ja 29.6. Retkiin osallistui 1-2 kartoittajaa ja ne tehtiin yön ja aamun tunteina.

Havainnot yölaulajista ja harvalukuisista lajeista kirjattiin kartoille. Alueen laajuudesta ja käytettävän ajan niukkuudesta johtuen havainnot jäivät usein yksittäisiksi, pysyvien reviirien kartoittaminen olisi vaatinut moninkertaisen työn.

Seuraavassa käydään läpi kahden vuoden tutkimuksen aikana tavatut lajit systemaattisessa järjestyksessä (aakkosellinen luettelo lintulajeista sivulla 39). Lisäksi on kerätty joukko aikaisempina vuosina tehtyjä mielenkiintoisia havaintoja Tuusulanjoelta lähinnä Hyvinkään lintutieteellisen yhdistyksen arkistoista (Hyllyn arkisto). Monia arvokkaita havaintoja saatiin Pähkinämaässä asuvalta Kaj Karlssonilta. Lajilista ei ole kattava, vaan siitä puuttuu useita enemmän tai vähemmän säännöllisesti muuttoaikoina jokilaaksossa ja Tuusulanjärven luusuassa tavattavia lajeja.

5.2. TUUSULANJOEN LINNUT

- Kaulushaikara** *Botaurus stellaris*: Kaulushaikarasta on 1.9.1997 muuttohavainto iltahämärissä jokilaaksoa pitkin lentävästä linnusta (Kaj Karlsson).
- Kattohaikara** *Ciconia ciconia*: Tuusulanjokivarresta on muuttohavainto 4.6.1997 koilliseen lentäneestä linnusta (Kaj Karlsson).
- Tavi** *Anas crecca*: Kartat 1 ja 22. Tuusulanjoen alkupäässä tehtiin molempina vuosina havaintoja taveista, mm. 1.6.1997 nähtiin Jokipuistossa pariskunta. Laji pesinee joella ainakin jokin vuosina.
- Sinisorsa** *Anas platyrhynchos*: Kartat 1, 2 ja 22. Koskenmäen Torpan luona talvehtii runsaat 80 sinisorsaa. Alkupään tutkimusalueen parimääräarvio oli viisi. Poikueita tavattiin yleisesti jokivarressa. Suurimmassa poikueessa oli 13 untuvikkoa. Yli 10 poikasen poikueita tavattiin yleisesti etenkin joen alkupäässä.
- Jouhisorsa** *Anas acuta*. Hyllyn arkistossa on yksi jouhisorsan poikuehavainto Jokipuistosta: 27.6.1973 naaras kolmen poikasen kanssa (Kimmo Olkio).
- Lapasorsa** *Anas clypeata*. Hyllyn arkistosta löytyi yksi muutonaikainen lapasorsahavainto, jossa kerrottiin Lahelan tulvalla 26.4.1995 nähdystä lapasorsapariskunnasta (Ari Ahtiainen, Keijo Hannukainen, Kaj Karlsson ja Timo Kärkkäinen).
- Telkkä** *Bucephala clangula*: Kartat 1, 2 ja 22. Alkupään tutkimusalueen parimääräarvio oli neljä. Luku lienee hieman liian korkea, sillä sopivia uuttuja ei alkupäässä juurikaan ole. Sen sijaan Tuusulanjärven eteläpäässä ja Tuusulanjoen varressa pesivät telkkäemot tuovat mielellään poikueensa joen latvavesiin ruokailemaan. Suurimmassa poikueessa oli 14 untuvikkoa. Myös Mikkolan lampi oli telkkäpoikueiden ruokailupaikkana. Alkupään lisäksi Myllykylässä oli telkkätihentymä. Laji hyötyisi nykyistä runsaammasta uuttutarjonnasta jokivarressa.
- Merikotka** *Haliaeetus albicilla*: Syksyllä 1997 muutti merikotka matalalla jokea seuraten etelään (Kaj Karlsson).
- Kanahaukka** *Accipiter gentilis*. Tuusulanjokilaakso kuuluu kanahaukan talvireviiriin. Lajin pesimisestä alueella ei ole varmuutta. Laji tavattiin tutkimusvuosina kaksi kertaa talvella Jokipuistossa ja kerran keväällä Lahelassa.
- Varpushaukka** *Accipiter nisus*. Samoin kuin kanahaukan, voi varpushaukan tavata talvikuukausina saalistelemassa Tuusulanjokilaaksossa.
- Kalasääksi** *Pandion haliaetus*: Huhtikuun lopulla 1995 joella saalisteli parhaimmillaan kaksi lintua (Kaj Karlsson).

12. **Viiriäinen** *Coturnix coturnix*: **uhanalainen, hävinnyt**. Kartat 3 ja 22. Viiriäisestä tehtiin yksittäishavainto Lahelanrinteen pellolla huutavasta koirasta 12.6.1996. Viiriäinen on pienin kanalintumme ja muuttolintu. Meillä viiriäinen luokitellaan hävinneeksi lajiksi vaikka vuosittain Etelä-Suomessa kuullaankin useita äänteleviä koiraita. Viiriäinen on vain kottaraisen kokoinen ja hyvin piilotteleva. Viiriäisen pesintää onkin vaikea todeta. Viiriäiset talvehtivat Pohjois-Afrikassa, mistä niiden kevätmuutto etenee kahdessa vaiheessa. Ensimmäinen pysähdyspaikka on Välimeren alueella, missä viiriäiset pesivät ensimmäisen kerran. Poikasten itsenäistyttyä muutto jatkuu jälkeläisten kera kohti pohjoista. Suomeen viiriäisiä saapuu yleensä kesä-heinäkuussa ja jokunen pari saattaa satunnaisesti pesiä täällä.⁷

Viljelymailla elävä viiriäinen on kärsinyt maatalouden tehostumisesta. Myös metsästyksen Välimeren maissa verottaa lajia ankarasti.⁷

13. **Fasaani** *Phasianus colchicus* : Kartta 3. Fasaani on yleinen pesimälintu jokivarren pelloilla ja asutusalueilla. Alkupään parimääräksi arvioitiin neljä. Fasaani on Suomen linnustossa tuontitavaraa ja laji on riippuvainen talviruokinnasta.

14. **Ruisräikkä** *Crex crex*: **uhanalainen, vaarantunut**. Kartat: 3 ja 22. Kesällä 1996 kuultiin kaksi huutelevaa ruisräikkäkoirasta jokivarsipelloilla (Lahelanrinteen pelto ja Lahelan peltoauke) ja lisäksi yksi koiras Ruotsinkylässä runsaan kilometrin päässä joesta. Kesällä 1997 huutavia koiraita havaittiin peräti viidellä paikalla! Yhdellä retkellä 20.6.1997 kuultiin neljä räikkää välillä Hyrylä-Myllykylä. Lisäksi oli aiemmin kuultu ruisrääkän soidinhuutoa Lahelan peltoaukealla. Yksi linnusta oli valinnut asuinpaikakseen muutaman vuoden viljelemättömänä olleen rantapellon, toinen Lahelan tulvien vaivaaman rantaniityn. Yksi koiras narisi rehunurmessa ja kaksi lintua oli äänessä pensaisella rantaniityllä pellon laidassa.

Ruisräikkä on maailmanlaajuisesti uhanalainen muuttolintu, joka talvehtii Saharan eteläpuolisessa Afrikassa. Toukokuun lämpimien etelävirtausten mukana tulee joinakin vuosina maahamme tavallista enemmän räikkää. Suomen kannan on arvioitu vaihtelevan vuosittain 500 ja 1000 parin välillä⁵. Vielä 1900-luvun alkupuolella ruisräikkää pesi Suomessa ainakin 50 000 paria ja räikkä oli Etelä- ja Keski-Suomessa viljelymaiden tyypillisimpiä lintuja⁹.

Euroopan ruisräikkäkannat ovat vähentyneet romahdusmaisesti maatalouden koneellistuttua.

Räakkien suosimat rehunurmet niitetään aikaisemmin kuin perinteiset heinäpellot. Niitto tuhoaa räakkien pesät ja juoksemalla pakenevat poikueet jäävät usein niittosilppurin tai puimakoneen ruhjomiksi. Myös salaojitus on huonontanut räakkien elinmahdollisuuksia vähentämällä suojaosia ojanvarsia.

Räakkien pesimäpaikat ovat vilja-, heinä- ja pakettipelloilla sekä saraluhkien kuivemmissa osissa. Usein koiras on valinnut paikakseen muuta aluetta rehevämmän ja suojaisemman painanteen tai ojanvarren⁷.

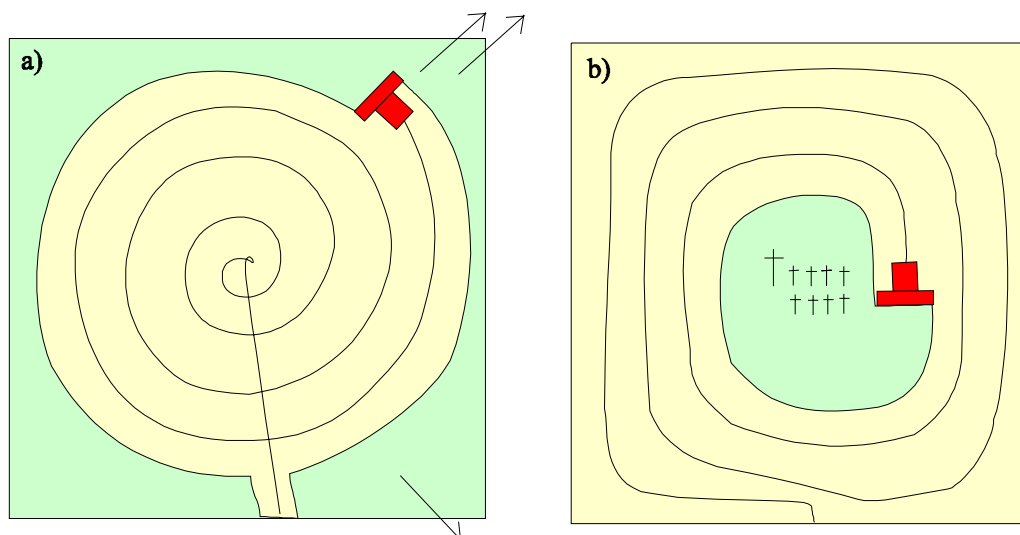
Lajin elinoloja voi helpottaa säästämällä luonnonniittyjä ja jättämällä viljelysten, ojien ja joen väliin suojaosia ja -vyöhykkeitä. Myös nurmen leikkuaan aloittaminen keskeltä laitaa päin edeten pelastaisi monta räikkää joutumasta niittokoneen uhriksi. Keskeltä aloitettaessa rääkät pääsevät pakenemaan pellon ulkopuolelle. Toisin päin heinää niitettäessä ruisräikkäpoikueet jäävät loukkuun alati pienenevään heinäsaarekkeeseen (kuva 12)^{5,6}.

Räikkäpoikueille vielä parempi sadon korjuutapa olisi pellon niittäminen kahdessa erässä. Silloin poikueet pääsisivät karkuun rehusilppureita jo korjatuille saroille, joissa nurmi olisi ehtinyt kasvaa räikkää suojaavan korkeaksi (kuva 13)^{5,6}.

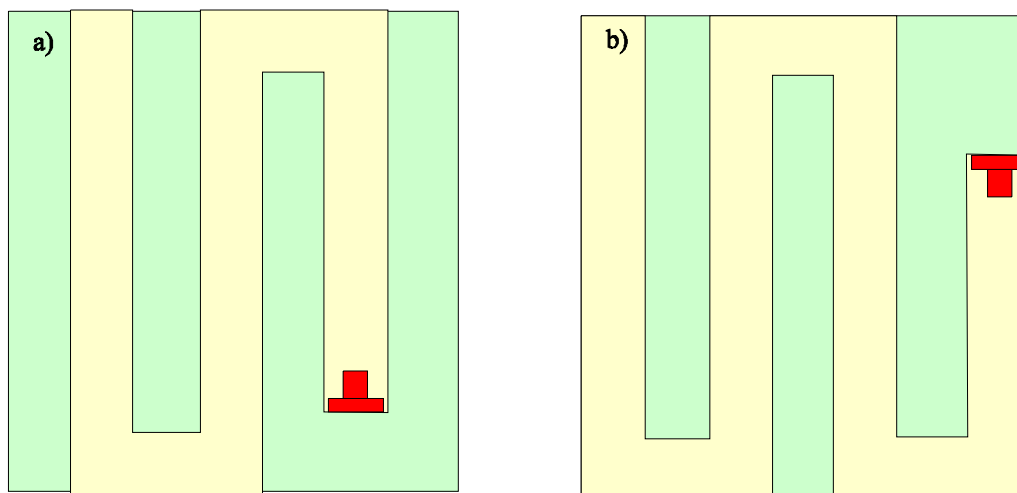
Tietoa ruisrääkistä on niukasti, mutta lajin suojeluun on havahduttu. Lähivuosina räakkien levinneisyyttä, elintapoja ja suojelumahdollisuuksia tultaneekin tutkimaan lisää.

15. **Liejukana** *Gallinula chloropus*: Hylyn arkistossa on yksi havainto lajista: 26.4.1995 Lahelan tulvilla kaksi liejukanaa (*Ari Ahtiainen, Kaj Karlsson*).
16. **Pikkutrappi** *Tetrax tetrax*: 27.3.-7.4.1977 Isoniitulla nähtiin hyvin harvinainen pikkutrappi⁴.
17. **Pikkutylli** *Charadrius dubius*: Kartta 23. Kesällä 1996 oli varoittava pikkutyllipari Lahelan asuntoalueen rakennustyömaalla.
18. **Töyhtöhyppä** *Vanellus vanellus*: Kartta 23. Kesällä 1997 havaittiin töyhtöhyppäpari Lahelan peltoaukealla. Töyhtöhyppä kuuluu myös Isoniitun pesimälinnustoon. Töyhtöhyppä kotiutui maahamme 1800-luvun loppupuolella ja runsastui nopeasti 1950- ja 1960-luvuilla. Viime vuosikymmeninä kannat ovat taantuneet. Syinä pidetään rantalaidunnuksen vähentymistä ja tehostunutta maanviljelystä.

Kuva 12. a) Kun rehunurmen niitto tai viljan puinti aloitetaan keskustasta laitaa päin edeten, pääsevät ruisräkkäpoikueet pakenemaan turvaan pellon ulkopuolelle. b) Toisessa tapauksessa poikueet jäävät niitetyn alan keskelle loukkuun ja niistä suurin osa kuolee niittokoneen teriini.

Kuva 13. Ruisräkkäpoikueiden kannalta vieläkin parempi vaihtoehto olisi rehunurmen leikkaaminen kahdessa erässä. Silloin poikueet pääsisivät niittämättä jätetyille kaistoille turvaan (a) ja kun niitetty rehunurmi olisi kasvanut poikueita suojaavaan korkeuteen, voitaisiin ensimmäisellä kerralla niittämättä jätetyt alat korjata (b). Näin edeten pellolla olisi aina räkkäpoikueille sopivaa elinympäristöä⁶.

19. **Jänkäkurppa** *Lymnocyptes minimus*: Jänkäkurppa on pohjoisen Lapin pesimälintu. Lajista on yksi havainto Tuusulanjokivarresta: 25.4.1995 lähti kaksi lintua lentoon Lahelan peltoaukealla (*Kaj Karlsson*).
20. **Taivaanvuohi** *Gallinago gallinago*: Kartat 3 ja 23. Joitakin pareja pesii Tuusulanjokivarresta. Alkupään tutkimusalueella piti koiras reviiriään Hämeentien eteläpuolella.
21. **Heinäkurppa** *Gallinago media*: **uhanalainen, hävinnyt**. Harvinainen heinäkurppa viihtyi omakotitalon pihamaalla Pähkinämäessä 17.-22.9.1995 (*Kaj Karlsson*).
22. **Lehtokurppa** *Scolopax rusticola*: Kartta 23. Lehtokurppia näkyi kesäoinä soidinlennossa jokivarren metsien ja rantapeltojen päällä.
23. **Kuovi** *Numenius arquata*: Kartat 3 ja 23. Tuusulanjokivarresta kuoveja asustaa Tuusulanjärven eteläpäässä, Lahelanrinteen pellolla, Lahelan peltoaukealla ja Isoniitulla. Parimääräarvio koko jokivarrelle oli kuusi.
24. **Lampiviklo** *Tringa stagnatilis*. Harvinaisesta lampiviklosta tehtiin Lahelan tulvilla havainto 26.4.1995 (*Kaj Karlsson ym.*).
25. **Valkoviklo** *Tringa nebularia*. Hylyn arkistoissa on yksi havainto valkoviklosta Tuusulanjoella: 26.-27.4.1995 Lahelan tulvilla havaittiin yhdeksän linnun parvi (*Ari Ahtiainen, Keijo Hannukainen, Kaj Karlsson, Timo Kärkkäinen*).
26. **Metsäviklo** *Tringa ochropus*: Kartta 23. Metsäviklosta tehtiin alkukesällä 1996 yksittäishavainto jokivarresta Lahelan peltoaukealta. Lajin pesintä jokivarresta jäi varmistamatta.
27. **Rantasipi** *Actitis hypoleucos*: Kartat 3 ja 23. Tuusulanjoen yleisin kahlaaja. Alkupään tutkimusalueen parimääräarvio oli neljä.
28. **Kalatiira** *Sterna hirundo*: Kartta 4. Tuusulanjärven eteläpäässä asuu kalatiirapari, joka saalistee säännöllisesti joen luusuassa.
29. **Kesykyyhky (Pulu)** *Columba livia*: Torpan ympäristössä havaittiin runsaimmillaan kahdeksan pulua. Pesät lienevät kuitenkin kauempana jokirannasta.
30. **Uuttukyyhky** *Columba oenas*: Kartta 24. Isoniitulla tehtiin yksittäishavainto lajista kesällä 1996.
31. **Sepelkyyhky** *Columba palumbus*: Kartat 4 ja 24. Yleinen pesimälintu joenvarresta. Pesät sijaitsevat jokivarsimetsissä ja linnut käyvät pelloilla ruokailemassa. Alkupään tutkimusalueen parimääräarvio kolme.
32. **Käki** *Cuculus canorus*: Kartat 4 ja 24. Harvalukuinen pesimälintu jokea reunustavissa metsissä. Alkupään tutkimusalueella tavattiin kaksi kukkuvaa kärkeä 1996. Reviirit olivat kuitenkin vain osittain tutkimusalueen sisällä.
33. **Hiiripöllö** *Surnia ulula*: Hylyn arkistoissa on yksi hiiripöllöhavainto Tuusulanjoelta: 16-17.8.1968 (*Samuli Haapasalo, Pekka Nurminen*).
34. **Varpuspöllö** *Glaucidium passerinum*: Varpuspöllöstä on Hyrylän Torpan luota talvihavainnot 28.12.1996 ja 13.12.1997 (*Jouko Olkio*). Lisäksi Pähkinämäellä on ainakin vuodesta 1994 lähtien ollut varpuspöllön talvireviiri piharuokinnan äärellä (*Kaj Karlsson*).
35. **Lehtopöllö** *Strix aluco*: Kartta 24. Lehtopöllöllä on ollut reviiri jo vuosien ajan Tuusulanjokivarresta Pähkinämäen ja Lahelan ympäristössä. Kesällä 1997 Pähkinämäellä tavattiin poikue, jossa emojen lisäksi oli kolme nuorta lintua (*Kaj Karlsson*).
36. **Suopöllö** *Asio flammeus*: 23.1.1997 nähtiin Lahelan peltoaukealla saalistava suopöllö (*Kaj Karlsson*).
37. **Helmipöllö** *Aegolius funereus*: Joulupäivänä 1996 oli Pähkinämäen jokirannassa ääntelevä helmipöllö. Samana keväänä pöllö nähtiin parina päivänä myös lintujen talviruokintapaikan äärellä (*Kaj Karlsson*).
38. **Tervapääsky** *Apus apus*: Useita yksilöitä esitti soidinlentoa tutkimusalueen yläpuolella ja alueen ilmatila kuuluu lajin saalistusmaihin. Pesät kuitenkin muualla.
39. **Kuningaskalastaja** *Alcedo atthis*: Kuningaskalastajasta on kolmelta vuodelta havaintoja Jokipuistosta. Aina kyseessä on ollut yksinäinen lintu. Ensimmäinen havainto on 7.4.1962 (*TN, EL*), seuraava 13.9.1971 (*AS*) ja viimeinen havainto oli joella talvehtiva yksilö 11.1.-20.4.1975 (*Ari Lavinto, Seppo Niiranen, Juha Karvonen*).

40. **Harmaapäätikka** *Picus canus*: Pähkinämäellä kävi 27.2.1995 harmaapäätikka lintujen talviruokinnalla (*Kaj Karlsson*).
41. **Palokärki** *Dryocopus martius*: Kartta 24. Kesällä 1997 Lahelan eteläpuoleisesta metsästä kuului palokärjen huutelua. Myös Pähkinämäessä lajilla on ollut reviiri ainakin vuodesta 1994 saakka (*Kaj Karlsson*).
42. **Käpytikka** *Dendrocopos major*: Kartat 4 ja 24. Tuusulanjärven luusuan rantametsässä ja Jokipuistossa pesi molempina tutkimusvuosina käpytikka. Lajia tavataan myös muissa jokivarren metsissä.
43. **Valkoselkätikka** *Dendrocopos leucotos*: **Uhanalainen, hävinnyt**. Valkoselkätikka on Suomen uhanalaisin metsälintu. Uudellamaalla laji luokitellaan hävinneeksi ja koko Suomessa erittäin uhanalaiseksi. Lajin tällä hetkellä vankin kanta elää muutaman kymmenen parin varassa Päijät-Hämeen, Etelä-Savon sekä Etelä- ja Pohjois-Karjalan viimeisissä vanhoissa lehtometsissä.⁹

Valkoselkätikka on valoisien kaskikoivikoiden asukki, joka tarvitsee lahoppuun pesäpaikakseen ja vanhaa metsää elinpiiriikseen. Metsätalous on tuhonnut tikkametsät olemattomiin ja samalla ovat valkoselkätikat hvenneet. Valkoselkätikan häviäminen kertoo myös yhden luontotyypin katoamisesta maastamme.

Syksyllä 1993 saapui Suomeen idästä voimakas valkoselkätikkavaellus. Lintuja nähtiin talvehtimassa ympäri Suomea ja seuraavana keväänä todettiin muutamia pesintöjäkin Etelä-Suomessa. Vaelluksesta toivottiin piristystä maamme valkoselkätikkakantaan, mutta vaikutus jäi vähäiseksi: suurin osa vaellustikoista kuoli tai palasi takaisin synnyinseuduilleen ja Suomen pesimäkanta jatkoi taantumistaan.

Talvella 1993/1994 Tuusulanjärven rannalla talvehti valkoselkätikkanaaras. Seuraavana keväänä Tuusulanjoella nähtiin kaksi kertaa valkoselkätikka. 16.4. oli koiraslintu joenvarsikoivikossa Mikkolan kohdalla (*Ari Lavinto, R.J. Oja*) ja 30.4. rummutti valkoselkätikka Jokipuistossa Kesäteatterin liepeillä (*Juhani Laine*). Myös talven 1987/1988 valkoselkätikka vietti Tuusulanjärven eteläpäässä. Lintu kävi päivittäin Kalamiehenrannassa olevalla läskiruokinnalla ja vietti muun ajan rantametsissä (*M. Sarkanen*).

44. **Pikkutikka** *Dendrocopos minor*: **Uhanalainen, silmälläpidettävä, taantunut**. Kartta 24. Tuusulanjärven ja -joen rantametsät ovat hyvää pikkutikan elinympäristöä. Tuusulanjärven rantamalla havaitaan vuosittain 2-4 pikkutikkareviiriä. Yksi vakituimmista reviireistä on ollut Koskenmäellä. Keväällä 1996 Tuusulanjärven eteläpäässä kuultiin pikkutikan soidinhuutoa (*Ari Lavinto*) ja Pähkinärinteen rantametsässä tavattiin pikkutikkapari soitimella (*Ari Ahtiainen*). Vuoden 1997 tutkimuksissa pikkutikkaa ei jokivarresta löydetty. Jokipuistossa on vanhassa tervalepässä useita vanhoja pikkutikan pesäkoloja.

Pikkutikka tarvitsee lahoppuita pesäkolon paikaksi ja ruokansa se etsii mieluiten isojen puiden lahoista oksista. Myös pajupensaat ovat lajille tärkeitä ruokapaikkoja. Kevyenä lintuna se pystyy syötävää etsiessään kiipeilemään pajujen ohuilla ja taipuisilla oksilla. Pikkutikka kärsii metsien "siistimisestä". Lintu ei ole ihmisarka, vaan tulee mainiosti toimeen asutuilla alueilla, kunhan sille jätetään lahoppuita ja -oksia ruoka-apajiksi.

45. **Kiuru** *Alauda arvensis*: Kartta 5. Tuusulanjoen rantapelloilla kiuru on yleinen pesimälintu.
46. **Metsäkirvinen** *Anthus trivialis*: Kartta 5. Metsäkirvisiä asustaa yleisesti Tuusulanjoen rantametsien aukkopaikoissa ja reunoilla.
47. **Niittykirvinen** *Anthus pratensis*: Kartta 5. Lahelanrinteen pellolla ja Lahelan peltoaukealla pesi yhteensä 3-4 niittykirvisparia. Myös Isoniitun linnustoon laji kuuluu. Niittykirvinen on hyötynyt viime vuosina peltojen kesannoinnista. Sen tyypillistä asuinaluetta ovat jokivarsien niityt.
48. **Keltavästäräkki** *Motacilla flava*: Kartta 25. Isoniitulla tehtiin pesintään viittaava havainto keltavästäräkistä. Laji on viime vuosikymmeninä voimakkaasti taantunut Tuusulanjärven alueella.
49. **Västäräkki** *Motacilla alba*: Kartta 5. Alkupään tutkimusalueella tavattiin kolme västäräkkiparia. Lintujen elinpiireihin kuuluivat jokivarren lisäksi lähistön pellot ja asutusalueet. Jokivarsi on västäräkkille erityisen sovelias pesimäympäristö. Västäräkit viihtyvät virran partaalla etsimässä vedestä kuoriutuvia hyönteisiä.

50. Tilhi *Bombycilla garrulus*: Tilhi on jokasyksyinen ja -talvinen vieras Tuusulanjokivarressa. Varsinkin Jokipuiston seutuilla näkee useasti tilhiparvia. Esim. 28.11.1997 kierteli 60 linnun parvi alueella (*Ari Lavinto*).

51. Koskikara *Cinclus cinclus*: Uudellamaalla erittäin uhanalainen. Koko Suomessa silmälläpidettävä, taantunut. Kartta 7. Koskikara on siitä poikkeuksellinen lintu, että se saapuu Suomeen talvehtimaan. Suomen talvikannaksi on arvioitu 5000 yksilöä, kun Suomen Lapin pesimäkanta on vain noin 300 paria. Suomen omat pesimäkarat muuttavat Venäjälle talvehtimaan.⁹ Tuusulanjoelle talvisin tulevat karat ovat suurimmalta osaltaan Pohjois-Skandinavian pesimäkantaa. Ne talvehtivat Etelä-Suomessa ja palaavat kevään tullen takaisin kirkasvetisten tunturipurojen ja -jokien varsille.

Koskikara hakee ainoana varpuslintuna ruokansa vedestä. Karat tekevät virtapaikoissa lyhyitä, muutaman sekunnin pituisia sukelluksia. Ne melovat pyöreillä siivillään veden alla ja tarttuvat voimakkailla jaloillaan kiviin. Kara etsii virran pyörteistä vesiperhosten toukkia, nilviäisiä ja pieniä äyriäisiä, saattaapa joskus tavoittaa pienen kalankin.⁹

Talvisin Tuusulanjoen alkupää pysyy järvestä valuvan lämpimämmän veden ansiosta pitkälle alavirtaan sulana ja vuolasvirtaisimpiin kohtiin asettuu talvehtimaan koskikaroja. Yleensä lintuja on 1-2, mutta joinakin vuosina enemmänkin. Talvella 1995/1996 joen varressa oli seitsemän koskikaran talvireviirit ja 10.2.1996 havaittiin peräti yhdeksän karaa. Talven 1996/1997 joella vietti kaksi karaa ja loppuvuodesta 1997 alueella nähtiin 3-4 karaa. Koskikarat saapuvat joelle yleensä lokakuun loppupuolella ja viimeiset lähtevät pohjoiseen huhtikuun puolivälissä.

Tuusulanjoen muut koskipaikat jäätyvät helposti ja niiden merkitys karojen talvehtimisaikkana on vähäinen verrattuna alkupään sulana pysyvään jokiosuuteen.

Karojen viihtyvyyteen joessa vaikuttaa ratkaisevasti veden korkeus: matalan veden aikana karojen on helppo sukeltaa ruokaa joen pohjasta, mutta joen tulviessa karat hakeutuvat mieluummin muualle. Alkupalvasta 1996/1997 joen pinta oli pitkään poikkeuksellisen korkealla, eikä koskikaroja havaittu joella ennen kuin vedenpinta oli laskenut (4.1.1997 yksi kara ja 6.1.1997 kaksi karaa). Loppusyksyllä 1997 vedenpinta oli normaali ja karat saapuivatkin joelle jo lokakuun lopulla (26.10. kaksi ja 9.11.

kolme karaa Jokipuistossa). Talvehtivien koskikarojen takia Tuusulanjoen alkupään vedenpintaa ei saisi nostaa tulevissa joen "kunnostustöissä". Myöskään talvikalastusta ei tulisi sallia karakoskilla.

Keväällä karat laulavat Tuusulanjoella, eikä olisi mahdotonta saada lajia houkutellessi pesimään sopivaan paikkaan laitettuun koskikaran pönttöön. Etelä-Suomessa koskikara on erittäin uhanalainen pesimälintu, joka tarvitsisi viihtyäkseen suojaosan pesäpaikan lisäksi puhdasta, virtaavaa vettä, jossa on runsaan vesisammalkasvuston joukossa riittävästi karan ravinnokseen käyttämiä vesihyönteisiä. Pohjoisessa koskikarat tekevät pesiään mm. siltojen alle ja patorakennelmiin.

52. Peukaloinen *Troglodytes troglodytes*: Kartta 25. Peukaloisesta tehtiin kesällä 1996 koko Tuusulanjokivarresta kaksi reviirihavaintoa ja kolme yksittäishavaintoa. Parasta peukaloisaluetta oli Myllykylän ja Isoniitun välinen rantametsä.

53. Rautiainen *Prunella modularis*: Kartta 6. Yleinen pesimälintu jokivarsimetsissä. Alkupään tutkimusalueen parimääräarvio oli yksi.

54. Punarinta *Erithacus rubecula*: Kartta 6. Yleinen ja runsas pesimälintu jokivarsimetsissä. Alkupään tutkimusalueen parimääräarvio kuusi.

55. Satakieli *Luscinia luscinia*: Kartat 7 ja 26. Satakieli on yleinen ja runsas pesimälintu Tuusulanjokivarressa. Alkukesän öinä lähes jokaisesta pienestäkin rantalehdosta kuuluu satakielen kantavaa laulua. Alkupään tutkimusalueen parimääräarvio oli 11 ja koko jokivarressa havaittiin vähintään 38 laulavaa koirasta. Tyypillinen satakielen reviiri on rehevä, pensaikkoinen rantametsä. Satakieli hakee pääosan ruuastaan isojen pensaiden alla paljaana pysyvistä maasta ja sijoittaa pesänsä maahan pensaiden kätköön. Pesät ovat suojattomia esimerkiksi kissoja vastaan. Jokivarressa vapaana kuljeksivat kissat saattavatkin aiheuttaa suurta tuhoa alueen pesimälinnuille.

56. Mustaleppälintu *Phoenicurus ochruros*: Harvinainen mustaleppälintu tavattiin 12.9.1972 Tuusulanjokivarressa Mikkolan kohdalla (*Olli Kivinen*).

57. **Pensastasku** *Saxicola rubetra*: Kartat 7 ja 25. Alkupään tutkimusalueella ja Lahelan peltoaukealla todettiin kummallakin paikalla kolme pensastaskun reviiriä. Myös Isoniitulla pesii pensastaskuja.
58. **Mustarastas** *Turdus merula*: Kartta 8. Mustarastas on yleinen pesimälintu Tuusulanjokivarren rantametsissä ja pihapiireissä. Alkupään tutkimusalueella tavattiin yhdeksän reviiriä. Mustarastaita talvehtii alueella ja Jokipuistossa tapaa joka talvi 2-5 mustarastasta sulina pysyviltä joenrannoilta ja rantavedestä ruokaa etsimästä. 4.2.1996 Jokipuistossa ja sitä ympäröivillä asuinalueilla tavattiin peräti 15 mustarastasta (Ari Ahtiainen).
59. **Räkättirastas** *Turdus pilaris*: Kartta 8. Räkättirastas on yleinen pesimälintu rantametsissä ja pihapiireissä. Alkupään tutkimusalueen parimääräarvio oli seitsemän.
60. **Laulurastas** *Turdus philomelos*: Kartta 9. Laulurastas on melko harvalukuinen pesimälintu rantametsissä. Alkupään tutkimusalueen parimääräarvio oli kaksi.
61. **Punakylkirastas** *Turdus iliacus*: Kartta 9. Punakylkirastas on räkätti- ja mustarastaan tavoin yleinen pesimälintu rantametsissä ja pihapiireissä. Alkupään parimääräarvio oli yhdeksän.
62. **Pensassirkkalintu** *Locustella naevia*: Kartat 10 ja 27. Pensassirkkalintu on melko yleinen pesimälintu varsinkin jokivarren pensoittuvilla peltoheitoilla. Koko Tuusulanjokivarressa tavattiin alkukesällä 1996 laulava koiras 14 paikassa ja alkupään tutkimusalueen parimääräarvio oli neljä.
63. **Viitasirkkalintu** *Locustella fluviatilis*: Kartat 10 ja 27. Viitasirkkalintu on Tuusulanjoella selvästi harvalukuisempi laji kuin pensassirkkalintu. Kesällä 1996 havaittiin jokivarressa 3-4 laulavaa koirasta ja kesällä 1997 kaksi. Siinä missä pensassirkkalintu kelpuuttaa elinpiirikseen pakettipellon ojanvarren yksinäisenkin pensaan, vaatii viitasirkkalintu viihtyäkseen jo nuoruusikänsä ehtynyttä puustoa. Viitasirkkalintuhavainnot ovat lisääntyneet viime vuosina Suomessa.
64. **Ruokokerttunen** *Acrocephalus schoenobaenus*: Kartat 11 ja 28. Ruokokerttunen on Tuusulanjokivarren yleisin yölaulaja. Jokivarressa havaittiin vuoden 1996 laskennoissa yli 40 laulavaa koirasta. Alkupään tutkimusalueen parimääräarvio oli 21. Ruokokerttunen on kosteiden rantojen tyyppilaji ja Tuusulanjoella se valitsee usein elinpiirikseen ojan ja joen yhtymäkohdan, varsinkin jos siinä kasvaa jokunen pajupensas. Yleensä ruokokerttusia asettuu pesimään useita pareja lähekkäin.
65. **Viitakerttunen** *Acrocephalus dumetorum*: Kartat 10 ja 29. Tuusulanjoelta löydettiin 1996 kahdeksan laulavaa viitakerttusta. Alkupään tutkimusalueella tavattiin yksi reviiri. Laji oli selvästi harvinaisempi kuin luhtakerttunen. Viitakerttunen on Suomessa uudistulokas ja se on 1930-luvulta lähtien levittäytynyt kaakosta maahamme. Laji viihtyy varsinkin rehevissä pensaikoissa, joissa kasvaa myös jo hieman varttuneempia lehtipuita. Viitakerttusen laulu on verkkaista ja siinä on runsaasti taidokkaita matkintoja. Monet pitävät viitakerttusta linnustomme parhaimpana laulajana.
66. **Luhtakerttunen** *Acrocephalus palustris*: Kartat 10 ja 29. Vuoden 1996 laskennoissa löydettiin Tuusulanjokivarresta 21 laulavaa luhtakerttusta. Alkupään tutkimusalueella revireitä oli yhdeksän. Luhtakerttunen valitsee elinpiirikseen rehevän pensaikon, jossa on hyvin kehittynyt vadelmia, maitohorsmia, mesiangervoja ja nokkosia kasvava kenttäkerros. Tuusulanjoen reheväkasvuiset rannat ovat lajille mitä parhaita pesimäympäristöjä. Viitakerttusen tapaan luhtakerttunen on taitava laulaja. Sen laulu on lähisukulaisen laulua kiihkeämpää, suorastaan hätäistä ja kiireistä. Myös luhtakerttunen on taitava matkija ja liittää lauluunsa muiden lintujen ääniä.
67. **Kultarinta** *Hippolais icterina*: Kartta 30. Kultarinta on Tuusulanjokivarressa harvalukuinen pesimälintu. Vuonna 1996 lajia tavattiin kolmelta paikalta Myllykylän ja Isoniitun väliseltä metsäosuudelta. Kesällä 1997 oli kultarinnalla reviiri Jokipuistossa ja Lahelan rantametsässä. Koko jokivarren parimääräarvio jää puoleenkymmeneen.
68. **Hernekerttu** *Sylvia curruca*: Kartta 12. Hernekerttu on harvalukuinen pesimälintu Tuusulanjoen varrella. Lajia tapaa aurinkoisilla metsänlaiteilla ja hakkuuaukioiden reunoilla. Alkupään tutkimusalueella oli yksi hernekertun reviiri.

69. **Pensaskerttu** *Sylvia communis*: Kartta 12. Pensaskerttu on yleinen pesimälintu Tuusulanjoen rantojen pensaikoissa. Hyvän kuvan lajin runsaudesta saa alkupään tutkimusalueella, missä oli peräti 14 reviiriä.
70. **Lehtokerttu** *Sylvia borin*: Kartta 13. Lehtokerttu on yleinen pesimälintu Tuusulanjoen lehtipuuvaltaisissa rantametsissä. Alkupään tutkimusalueella arvioitiin olevan 13 lehtokerttureviiriä.
71. **Mustapääkerttu** *Sylvia atricapilla*: Kartat 13 ja 30. Mustapääkerttu on Tuusulanjoella melko yleinen mutta selvästi vähälukuisempi ja vaateliaampi pesimälintu kuin lehto- ja pensaskerttu. Kesällä 1997 arvioitiin Tuusulanjoen alkupäässä olevan kolme lajin reviiriä. Lisäksi Pähkinämäen rantametsässä kuultiin vähintään kahden eri koiraan laulua. Kesällä 1996 mustapääkerttuja tavattiin neljällä paikalla Myllykylän ja Isoniitun välisellä metsäosuudella. Koko jokivarren mustapääkerttukanta lienee noin 10 paria.
72. **Sirittäjä** *Phylloscopus sibilatrix*: Kartat 14 ja 30. Sirittäjä on Tuusulanjokivarren lehtometsissä melko tavallinen pesimälintu. Alkupään tutkimusalueella tavattiin kaksi paria ja Pähkinämäen rantametsässä sirittäjiä helisi 2-3 reviirillä. Lisäksi Myllykylän ja Isoniitun välisessä joenvarsimetsässä sirittäjiä oli vuonna 1996 nelisen paria. Tuusulanjokivarren sirittäjäkanta lienee mustapääkertun tavoin noin kymmenen paria.
73. **Tiltalti** *Phylloscopus collybita*: Kartta 30. Tiltalti on harvalukuinen pesimälintu Tuusulanjoen rantametsissä. Selvityskesinä Myllykylän ja Isoniitun väliseltä metsäalueelta löytyi kaksi tiltaltin reviiriä. Myös Pähkinärinteeseen rantametsässä oli yksi reviiri keväällä 1997 (*Kaj Karlsson*).
74. **Pajulintu** *Phylloscopus trochilus*: Kartta 14. Pajulintu on peipon ohella Suomen ja Tuusulanjokivarren runsain lintu. Alkupään tutkimusalueella oli 24 pajulintureviiriä.
75. **Hippiäinen** *Regulus regulus*: Kartta 15. Hippiäinen on kuusimetsien tyyppilintu. Tuusulanjoen lehtipuuvaltaisissa rantametsissä hippiaisiä pesii melko harvakseltaan. Alkupään tutkimusalueelta löydettiin kolme lajin reviiriä. Runsaammin hippiaisiä esiintyy Myllykylän ja Isoniitun välisellä metsäosuudella.
76. **Harmaasieppo** *Muscicapa striata*: Kartta 15. Harmaasieppo on yksi Suomen yleisimmistä linnuista. Tuusulanjokivarressa parhaat harmaasieppopaikat ovat Myllykylän ja Isoniitun välinen metsäosuus. Myös Jokipuisto sopii lajin elinympäristöksi. Suurin osa jokirantaa on harmaasiepolle sopimatonta avointa tai pensoittunutta peltoa. Alkupään tutkimusalueella tavattiin kaksi harmaasiepon reviiriä.
77. **Pikkusieppo** *Ficedula parva*: **Uhanalainen, silmälläpidettävä harvinainen**. Pikkusiepposta on yksi havainto Tuusulanjokivarresta: 9.5.1995 laului koiras innokkaasti Pähkinämäen rantametsässä (*Kaj Karlsson*).
78. **Kirjosieppo** *Ficedula hypoleuca*: Kartta 15. Kirjosieppo on yleinen pesimälintu Tuusulanjokivarren metsäosuuksilla ja talojen pihapiireissä. Alkupään tutkimusalueen parimääräksi arvioitiin kuusi.
79. **Kuusitiainen** *Parus ater*. Kuusitiaiselle sopivaa pesimäympäristöä Tuusulanjokivarresta löytyy lähinnä Myllykylän ja Isoniitun väliseltä alueelta. Myös Pähkinämäen rantametsässä laji pesii vuosittain (*Kaj Karlsson*).
80. **Sinitiainen** *Parus caeruleus*: Kartta 16. Sinitiainen on yleinen pesimälintu Tuusulanjokivarren metsissä, metsikoissa ja pihapiireissä. Lajin runsautta kuvaa hyvin alkupään tutkimusalueen 10 parin pesimäärä.
81. **Talitiainen** *Parus major*: Kartta 16. Talitiainen on Tuusulanjokivarressa yhtä runsas laji kuin sinitiainen. Kumpaistakin arvioitiin alkupään tutkimusalueella esiintyvän 10 paria ja kummankin lajin elinpiirivaatimukset ovat Tuusulanjoella hyvin samanlaiset.
82. **Pikkulepinkäinen** *Lanius collurio*: Kartat 17 ja 30. Kumpanakin tutkimusvuotena tehtiin Tuusulanjokivarresta kaksi pesintään viittaavaa havaintoa pikkulepinkäisestä. Lajin on arveltu Suomessa hyötyneen viime vuosikymmeninä lisääntyneestä pensoittumisesta. Keski-Euroopassa sen sijaan pikkulepinkäiskannat ovat taantuneet rajusti.⁹

- 83. Lapinharakka** *Lanius excubitor*: Tuusulanjokivarressa on runsaasti lapinharakan talvireviireiksi sopivia alueita. Tutkimusvuosina nähtiin 28.12.1996 Myllykylän rantapellon laidassa yksi yksilö (Ari Lavinto, Seppo Niiranen, R.J. Oja).
- 84. Närhi** *Garrulus glandarius*: Pähkinämäen metsässä on joenrantapensaikossa asunut kaksi närheä ainakin vuodesta 1995 lähtien (Kaj Karlsson).
- 85. Harakka** *Pica pica*: Kartta 17. Vainon vähennyttä harakat ovat viime vuosikymmeninä lisääntyneet asutuksen piirissä. Tuusulanjokivarsi pensaikkoineen sopii hyvin harakalle, joka mielellään piilottaa risupesänsä pajun kätköihin. Laji on melko yleinen pesimälintu alueella ja alkupään tutkimusalueella arvioitiin olevan kolme harakkareviiriä.
- 86. Pähkinähakki** *Nucifraga caryocatactes*. 4.11.1995 (Ari Lavinto, R.J. Oja) ja 5.2.1996 (Ari Ahtiainen) Jokipuiston läheisyydessä havaittiin peloton pähkinähakki.
- 87. Varis** *Corvus corone cornix*: Kartta 17. Samoin kuin harakat, ovat varikset vainon vähennyttä kotiutuneet ihmisen naapuriksi ja muuttuneet pelottomammiksi. Tuusulanjoen alkupään tutkimusalueella arvioitiin pesivän neljä varisparia.
- 88. Kottarainen** *Sturnus vulgaris*: Kartta 17. Kottarainen on Tuusulanjoella harvalukuinen pesimälintu. Tuusulanjärven luusuan rannassa oli haapa, jossa oli kaksi käpytikan vanhaa pesäkoloa. Käpytikan muutettua muualle kotiutui ylempään koloon kottarais- ja alempaan talitiaispariskunta moneksi vuodeksi. Lintuja oli hauska seurata venevalkaman rannassa, kunnes Tuusulan kunnan puistotyöntekijät parturoivat metsikön ja kaatoivat kolohaavan...
- 89. Varpunen** *Passer domesticus*: Kartta 17. Tuusulanjokivarressa varpusille on sopivia asuinalueita lähinnä Torpan kulmilla.
- 90. Peippo** *Fringilla coelebs*: Kartta 18. Peipporeviirejä oli Tuusulanjoen alkupään tutkimusalueella 29 ja peippo oli alueen runsain pesimälintu. Myös muissa joenvarren lehto- ja sekametsissä peippo oli runsas pesimälintu.
- 91. Viherpeippo** *Carduelis chloris*: Kartta 19. Viherpeippo on yleinen Tuusulanjokivarren asutusalueiden liepeiden asukki. Alkupään tutkimusalueella arvioitiin pesivän viisi viherpeippoparia.
- 92. Tikli** *Carduelis carduelis*: Kartta 19. Tiklistä tehtiin tutkimusvuosina vain yksi pesimäaikainen havainto. Laji kuuluu Tuusulan pesimälinnustoon ja saattaa joinakin vuosina pesiä jokivarressakin. Jokipuistosta on lukuisia talviaikaisia tiklihavaintoja. Erityisen mielellään tiklit hakeutuvat aterioimaan kookkaisiin takiaisiin.
- 93. Vihervarpunen** *Carduelis spinus*: Vihervarpunen on melko yleinen pesimälintu jokivarren kuusivaltaisissa metsissä, lähinnä Myllykylän ja Isoniitun välisellä metsäalueella. Talvisin jokivarren tervalepissä ja koivuissa tapaa isojakin vihervarpusparvia siemeniä syömässä.
- 94. Hemppo** *Carduelis cannabina*: Kartta 19. Hempon pesintää Tuusulanjokivarressa ei todettu, vaikka alueella tavataankin säännöllisesti hemppoja myös pesintäaikaan.
- 95. Urpiainen** *Carduelis flammea*: Urpiainen on Tuusulanjoen varrella talvivieras, joita näkee vaihtelevia määriä eri talvina riippuen urpiaisten vaelluksen voimakkuudesta alueella. Mielenkiintoinen kesähavainto tehtiin Pähkinämäessä, jossa omakotitalon pihapiirissä urpiainen vietti koko kesän 1997 (Kaj Karlsson). Mitään pesintään viittaavaa ei kuitenkaan todettu.
- 96. Punavarpunen** *Carpodacus erythrinus*: Kartta 19. Punavarpunen on yleinen Tuusulanjoen alkupään pensaikkojen ja lehtimetsien pesimälintu. Alkupään tutkimusalueella arvioitiin olevan kahdeksan lajin reviiriä.
- 97. Keltasirkku** *Emberiza citrinella*: Kartta 20. Keltasirkku on yksi Tuusulanjokivarren tyyppilinnuista. Keltasirkut viihtyvät erityisen hyvin pakettipeltojen ja rantaniittyjen tuntumassa. Alkupään tutkimusalueen parimääräarvio oli 11.
- 98. Peltosirkku** *Emberiza hortulana*: Kartat 20 ja 30. Peltosirkkuja pesii harvakseltaan Tuusulanjoen rantapelloilla. Jokivarressa lajin tapaa varmimmin Lahelanrinteen pellolta ja Isoniitulta. Peltosirkkuja pesii lisäksi muutamia pareja pienemmillä pelloilla joen läheisyydessä.
- 99. Pohjansirkku** *Emberiza rustica*: Keväällä 22.4.1997 havaittiin pohjansirkkunaaras Pähkinärinteessä (Kaj Karlsson).
- 100. Pajusirkku** *Emberiza schoeniclus*: Kartta 20. Pajusirkkuja pesii melko yleisesti Tuusulanjoen rantapensaikoissa. Alkupään tutkimusalueen parimääräarvio oli viisi.

Tuusulanjoen linnut aakkosjärjestyksessä.

Luku viittaa lajin järjestysnumeroon.

Fasaani <i>Phasianus colchicus</i>	13	Peippo <i>Fringilla coelebs</i>	90
Harakka <i>Pica pica</i>	85	Peltosirkku <i>Emberiza hortulana</i>	98
Harmaapäätikka <i>Picus canus</i>	40	Pensaskerttu <i>Sylvia communis</i>	69
Harmaasiippo <i>Muscicapa striata</i>	76	Pensassirkkalintu <i>Locustella naevia</i>	62
Heinäkurppa <i>Gallinago media</i>	21	Pensastasku <i>Saxicola rubetra</i>	57
Helmipöllö <i>Aegolius funereus</i>	37	Peukaloinen <i>Troglodytes troglodytes</i>	52
Hemppe <i>Carduelis cannabina</i>	94	Pikkulepinkäinen <i>Lanius collurio</i>	82
Hernekerttu <i>Sylvia curruca</i>	68	Pikkusieppo <i>Ficedula parva</i>	77
Hiiripöllö <i>Surnia ulula</i>	33	Pikkutikka <i>Dendrocopos minor</i>	44
Hippiäinen <i>Regulus regulus</i>	75	Pikkutrappi <i>Tetrax tetrax</i>	16
Jouhisorsa <i>Anas acuta</i>	5	Pikkutylli <i>Charadrius dubius</i>	17
Jänkäkurppa <i>Lymnocyptes minimus</i>	19	Pohjansirkku <i>Emberiza rustica</i>	99
Kalasääksi <i>Pandion haliaetus</i>	11	Punakylkirastas <i>Turdus iliacus</i>	61
Kalatiira <i>Sterna hirundo</i>	28	Punarinta <i>Erithacus rubecula</i>	54
Kanahaukka <i>Accipiter gentilis</i>	9	Punavarpunen <i>Carpodacus erythrinus</i>	96
Kattohaikara <i>Ciconia ciconia</i>	2	Pähkinähakki <i>Nucifraga caryocatactes</i>	86
Kaulushaikara <i>Botaurus stellaris</i>	1	Rantasipi <i>Actitis hypoleucos</i>	27
Keltasirkku <i>Emberiza citrinella</i>	97	Rautiainen <i>Prunella modularis</i>	53
Keltavästäräkki <i>Motacilla flava</i>	48	Ruisräikkä <i>Crex crex</i>	14
Kesykyyhky <i>Columba livia</i>	29	Ruokokerttunen <i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	64
Kirjosieppo <i>Ficedula hypoleuca</i>	78	Räkättirastas <i>Turdus pilaris</i>	59
Kiuru <i>Alauda arvensis</i>	45	Satakieli <i>Luscinia luscinia</i>	55
Koskikara <i>Cinclus cinclus</i>	51	Sepelkyyhky <i>Columba palumbus</i>	31
Kottarainen <i>Sturnus vulgaris</i>	88	Sinisorsa <i>Anas platyrhynchos</i>	4
Kultarinta <i>Hippolais icterina</i>	67	Sinitiaainen <i>Parus caeruleus</i>	80
Kuningaskalastaja <i>Alcedo atthis</i>	39	Sirittäjä <i>Phylloscopus sibilatrix</i>	72
Kuovi <i>Numenius arquata</i>	23	Suopöllö <i>Asio flammeus</i>	36
Kuusitiaainen <i>Parus ater</i>	79	Taivaanvuohi <i>Gallinago gallinago</i>	20
Käki <i>Cuculus canorus</i>	32	Talitiaainen <i>Parus major</i>	81
Käpytikka <i>Dendrocopos major</i>	42	Tavi <i>Anas crecca</i>	3
Lampiviklo <i>Tringa stagnatilis</i>	24	Telkkä <i>Bucephala clangula</i>	7
Lapasorsa <i>Anas clypeata</i>	6	Tervapääsky <i>Apus apus</i>	38
Lapinharakka <i>Lanius excubitor</i>	83	Tikli <i>Carduelis carduelis</i>	92
Laulurastas <i>Turdus philomelos</i>	60	Tilhi <i>Bombycilla garrulus</i>	50
Lehtokerttu <i>Sylvia borin</i>	70	Tiltalti <i>Phylloscopus collybita</i>	73
Lehtokurppa <i>Scolopax rusticola</i>	22	Töyhtöhyppä <i>Vanellus vanellus</i>	18
Lehtopöllö <i>Strix aluco</i>	35	Uрпиainen <i>Carduelis flammea</i>	95
Liejukana <i>Gallinula chloropus</i>	15	Uuttukyyhky <i>Columba oenas</i>	30
Luhtakerttunen <i>Acrocephalus palustris</i>	66	Valkoselkätikka <i>Dendrocopos leucotos</i>	43
Merikotka <i>Haliaeetus albicilla</i>	8	Valkoviklo <i>Tringa nebularia</i>	25
Metsäkirvinen <i>Anthus trivialis</i>	46	Varis <i>Corvus corone cornix</i>	87
Metsäviklo <i>Tringa ochropus</i>	26	Varpunen <i>Passer domesticus</i>	89
Mustaleppälintu <i>Phoenicurus ochruros</i>	56	Varpushaukka <i>Accipiter nisus</i>	10
Mustapääkerttu <i>Sylvia atricapilla</i>	71	Varuspöllö <i>Glaucidium passerinum</i>	34
Mustarastas <i>Turdus merula</i>	58	Viherpeippo <i>Carduelis chloris</i>	91
Niittykirvinen <i>Anthus pratensis</i>	47	Vihervarpunen <i>Carduelis spinus</i>	93
Närhi <i>Garrulus glandarius</i>	84	Viiriäinen <i>Coturnix coturnix</i>	12
Pajulintu <i>Phylloscopus trochilus</i>	74	Viitakerttunen <i>Acrocephalus dumetorum</i>	65
Pajusirkku <i>Emberiza schoeniclus</i>	100	Viitasirkkalintu <i>Locustella fluviatilis</i>	63
Palokärki <i>Dryocopus martius</i>	41	Västäräkki <i>Motacilla alba</i>	49

6. LÄHTEET

- ¹ Koskimies, P. & Väisänen, R. A. 1988: Linnustonseurannan havainnointiohjeet (2. painos). -Helsingin yliopiston eläinmuseo, Helsinki.
- ² Niiranen, S. & Aaltonen, A. 1987: Tuusulan linnustaselvitykset 1987. –Tuusulan kunnan ympäristölautakunta.
- ³ Lavinto, A. & Niiranen, S. 1988: Tuusulan linnustaselvitykset 1988. –Tuusulan kunnan ympäristölautakunta.
- ⁴ Solonen, T. 1985: Suomen linnusto. - SLY:n Lintutieto Oy, Helsinki.
- ⁵ Koskimies, P. & Rusanen, P. 1995: Ruisrääkkä -vuoden lintu 1995. -Linnut 2/1995 s. 5.
- ⁶ Koskimies, P. 1996: Ruisrääkille lisää elintilaa. -Linnut 5/1996 s. 4.
- ⁷ Hyytiä, K., Kellomäki, E. & Koistinen, J. (toim.) 1983: Suomen lintuatlas. -SLY:n Lintutieto Oy, Helsinki.
- ⁸ Pynnönen, J., Komi, P. & Ojala, M. 1996: Talvikatsaus 1995-1996. -Tringa 4/1996 s. 223 - 233.
- ⁹ Koskimies, P. & Lokki, J. 1996: Kotimaan linnut. –WSOY, Porvoo.

TIIVISTELMÄ

Uudenmaan Ympäristökeskus tilasi Helsingin Seudun Lintutieteelliseltä Yhdistykseltä Tringalta Tuusulanjoen linnustoselvityksen taustamateriaaliksi Tuusulanjoen kunnostussuunnitelmille. Selvitystyöt aloitettiin maastokartoituksilla toukokuun 1996 lopulla. Joen alkupäähän rajattiin 2 km pitkä ja noin 58 hehtaarin laajuinen tutkimusalue, jonka pesimälinnusto kartoitettiin keväällä ja alkukesällä 1996. Muuta joenvarren linnustoa kartoitettiin kumpanakin tutkimusvuotena keräämällä havaintoja harvalukuisista ja uhanalaisista lajeista. Talvella 1996/1997 seurattiin koskikarojen ja sinisorsien talvehtimistä pääasiassa Jokipuistossa.

Alkupään tutkimusalueella arvioitiin pesivän 47 lintulajia ja 275 lintuparia. Lisäksi havaittiin kahdeksan lajia, joista tehtiin yksittäishavainto tai joiden reviirit vain pieneltä osin sivusivat tutkimusaluetta. Alkupään tutkimusalueen lintutiheydeksi saatiin 474 paria neliökilometrillä. Peippo, pajulintu ja ruokokerttunen olivat runsaimmat lintulajit. Yölaulajista satakieliä, luhtakerttusia ja pensassirkkalintuja oli useita pareja. Viitasirkkalintuja ja viitakerttusia tavattiin myös. Jokipuistossa oli alkupään tutkimusalueen tihein linnusto. Jokipuiston tulvaledon lintutiheydeksi saatiin 960 paria neliökilometrillä. Lajistoltaan rikkaimmat alueet olivat Hämeentien eteläpuoleiset, pensoittuneet niityt metsänreunoineen.

Tutkimusvuosina alueella tavattiin kolme uhanalaista lintulajia. Uhanalaisluokkaan hävinneet luokiteltu viiriäinen huuteli yhtenä iltana Lahelanrinteen pellolla (1996). Sama pelto on perinteinen ruisrääkän (uhanalainen, vaarantunut) pesimäpiiri ja laji tavattiinkin siellä kesällä 1996. Toinen räikkä huuteli Lahelan peltoaukealla ja kolmas Ruotsinkylässä runsaan kilometrin päässä jokivarresta. Kesällä 1997 ruisräkkiä kuultiin peräti viidellä paikalla jokivarressa Hyrylän ja Myllykylän välillä!

Tuusulanjärven eteläpää ja Jokipuisto ovat kuuluneet uhanalaisen pikkutikan vakituiseen pesimäpiiriin jo vuosien ajan. Keväällä 1996 alueella kuultiin pikkutikan soidinhuutoa. Samana vuonna tehtiin Pähkinämäen rantametsässä pesintään viittaavia havaintoja lajista. Vuonna 1997 pikkutikkaa ei Tuusulanjokivarressa kuitenkaan tavattu. Pikkutikan vaatimukset tulisi ottaa nykyistä paremmin huomioon jokivarren metsiköitä ”hoidettaessa”. Pikkutikka tarvitsee elävien puiden lahoja oksia ruoka-apajikseen ja lahopökökkeitä sekä lahovikaisia puita pesänpaikakseen.

Aikaisemmilta vuosilta on pari havaintoa Joenvarressa tavatusta erittäin uhanalaisesta valkoselkätikasta ja kahtena talvena laji on talvehtinut Tuusulanjärven eteläpäässä.

Tuusulanjoki on arvokas vesilintujen lisääntymisalue. Sinisorsa- ja telkkäpoikueita tavattiin yleisesti jokivarresta. Myös tavista tehtiin pesimäaikaisia havaintoja. Etenkin Tuusulanjärven luusua ja joen yläjuoksu sekä Mikkolan lammikko olivat poikueiden suosiossa. Melontaa ei pitäisi kesäaikaan joessa sallia koska kapeassa uomassa vesilintupoikueiden ohittaminen niitä hajoittamatta on lähes mahdotonta.

Tuusulanjokivarressa on runsaasti reheviä, pensaikkoisia ja lehtomaisia alueita, joilla on hyvin kehittynyt, yleensä mesiangervojen, vadelmien, nokkosten ja heinien valtaama aluskasvillisuus. Pensaikot ja rantaniityt ovat ihanteellisia asuinalueita yölaulajille. Jokivarren kuuluvin yölaulaja on satakieli, joita pesii jokaisessa vähänkin isommassa metsäsaarekkeessa. Myös ruoko-, luhta- ja viitakerttusia tavattiin runsaasti. Pensassirkkalintuja oli lähes joka rantapellolla ja selvästi harvinaisempaa viitasirkkalintuakin tavattiin muutama yksilö

kumpanakin tutkimusvuotena. Rikkaan yölaulajakannan ylläpitämiseksi pitäisi jokivarren pensaita suojella ja lopettaa nyt laajalle levinnyt turhanaikainen pensaiden hävittäminen.

Jokipuistossa talvehtii vuosittain noin 80 sinisorsaa, joita ulkoilijat ruokkivat kevyenliikenteen sillan luona. Toinen Jokipuiston talvivieras on koskikara. Karoja tavataan 1-9 yksilöä vuosittain. Koskikarujen takia Jokipuiston vedenpinnan tasoa ei tulisi nostaa tulevissa ”kunnostustöissä” eikä Jokipuistossa saisi sallia talvikalastusta. Haastavaa olisi yrittää saada kara pesimään Tuusulanjoelle koskikaranpöntön avulla!

Tuusulanjoen rantapellot muodostavat jokivarteen Hyrylästä Myllykylään lähes yhtenäisen pelto-alueen, joka on sekä maiseman että linnuston ansiosta vaalimisen arvoinen. Esimerkiksi Lahelanrinteen pellon lajistoon kuului uhanalaisten ruisrääkän ja viiriäisen lisäksi mm. kuovi, pikkulepinkäinen, niittykirvinen, peltosirkku ja pensastasku. Toinen linnustoltaan erityisen arvokas peltoalue oli Lahelan peltoaukea. Kumpanakin vuotena alueella oli ruisrääkän reviiri ja lisäksi pellon pesimälinnustoon kuului kolme paria pensastaskuja, pikkulepinkäinen (1997) ja niittykirvinen. Joinakin keväänä pellolle muodostuu tulva ja paikalla on kerran nähty harvinainen lampiviklo. Lahelan peltoaukean alavat rantaniityt ja Lahelanrinteen pellon rantakaistat sopisivat hyvin kosteikon rakentamiseen.

Peltojen keskelle on jäänyt pieniä lehtipuuvaltaisia metsäsaarekkeitä, joilla on merkittävä arvo alueen luonnon rikastuttajana. Linnuston kannalta erityisen arvokas on Pähkinämäen rantalehto, joka on muihin saarekkeisiin verrattuna kookas. Kasvillisuus on hyvin rehevää ja pökölöitä on runsaasti. Alueen pesimälinnustoon kuului mm. kaksi paria mustapääkerttuja ja kolme paria sirittäjiä. Kesällä 1996 uhanalainen pikkutikka ilmeisesti pesi metsikössä.

Tuusulanjoen loppupään alueisiin ei kiinnitetty yhtä paljoa huomiota kuin joen alkujoksulle. Mainitsemisen arvoisia paikkoja ovat Myllykylän ja Isoniitun välinen metsäalue sekä Isoniittu. Metsäosuudella joella on aistittavissa hetkittäin jopa erämaisyyttä vaikka monin paikoin joenvarsiluonto on kärsinyt hakkuista ja asuntorakentamisesta. Tulevaisuudessa joenvarsimetsiä tulisi vaalia eikä lisärakentamista tai –hakkuista niissä pitäisi tehdä. Metsäosuuden linnusto poikkeaa selkeästi pelto-osuuksista. Rehevissä rantametsissä tavattiin mm. useita peukaloisia ja puukiipijöitä. Isoniittu on laaja ja laakea peltoaukea, jolla pesii monipuolinen peltolinnusto, mm. kuoveja, töyhtöhyppiä, pensastaskuja, peltosirkkuja, niittykirvisiä ja keltävästäräkkejä.

Lintukartoitusten aikana tehtiin myös joukko nisäkäshavaintoja. Mm. saukko tavattiin kolmesti ja kerran oli valkohäntäpeura vasoinen rantaniityllä. Öisin joen yllä lenteli (vesi)siippoja.

KARTAT

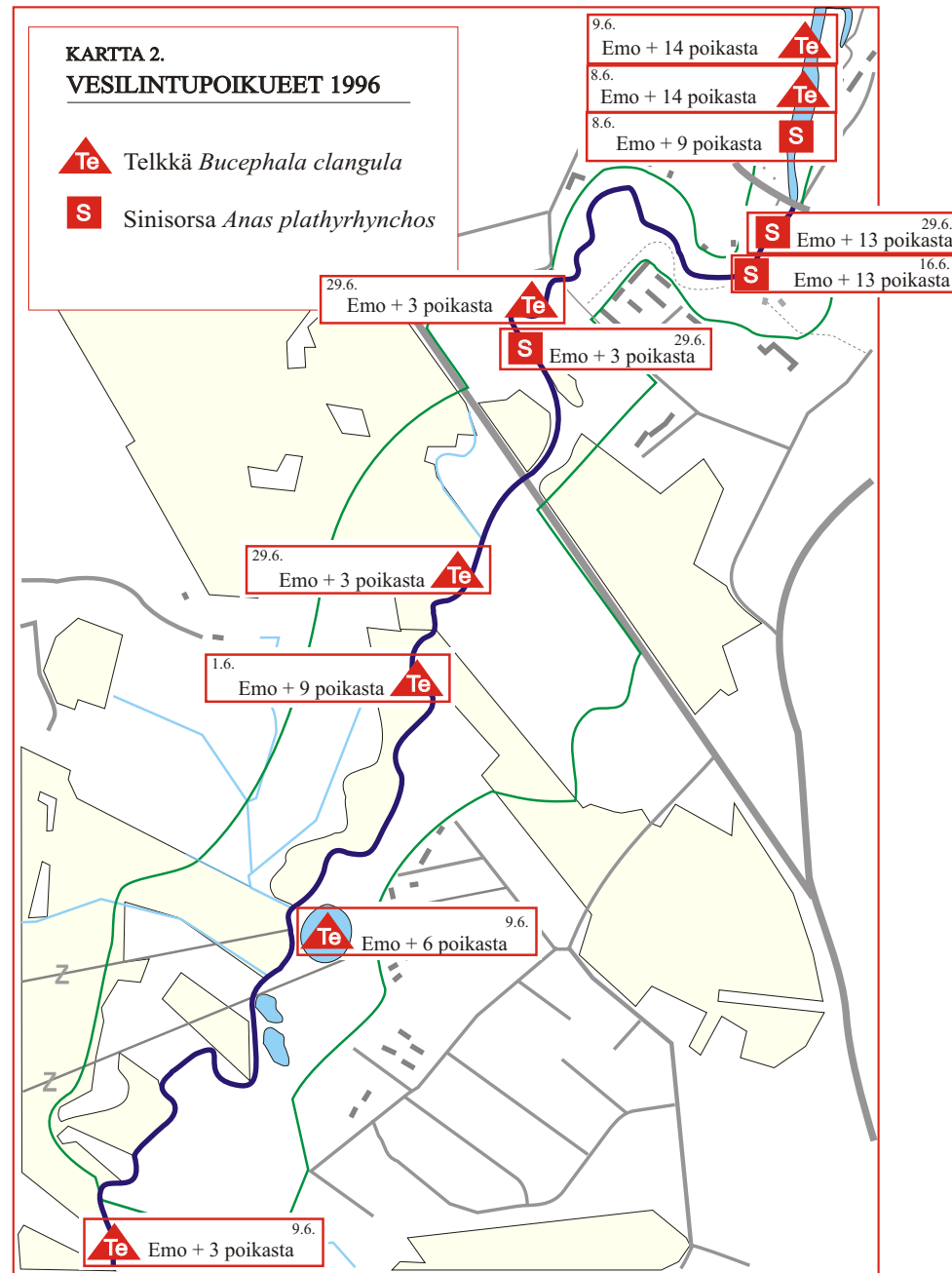
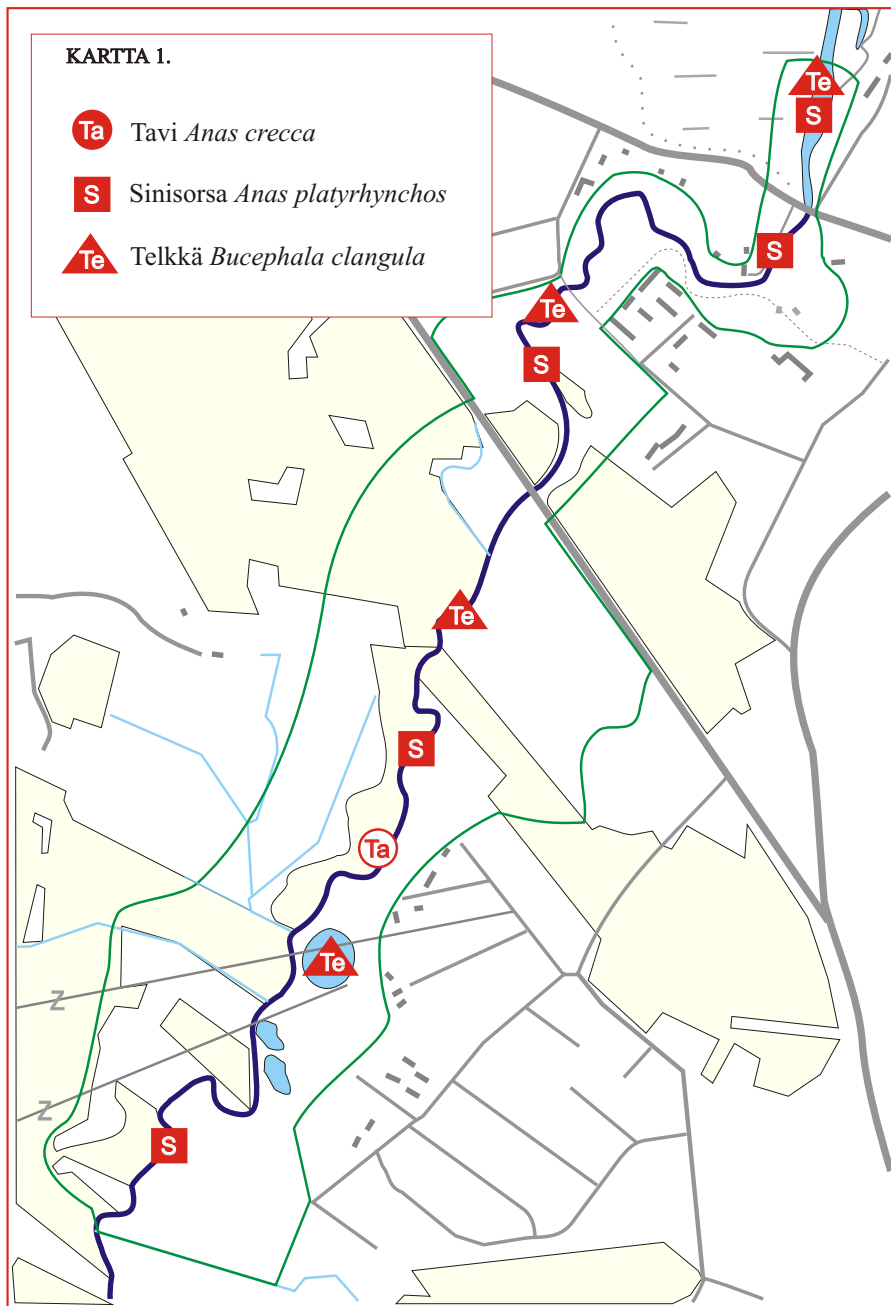
TUUSULANJOEN ALKUPÄÄN TUTKIMUSALUEEN REVIIRIKARTAT	Kartat 1-20
NISÄKÄSHAVAINNOT	Kartta 21
TUUSULANJOKIVARREN HAVAINNOKARTAT	Kartat 22-30

- Täyhteisellä merkillä kuvataan pysyvää reviiä
- Avoimella merkillä kuvataan yksittäishavaintoa

— Tutkimusalueen raja

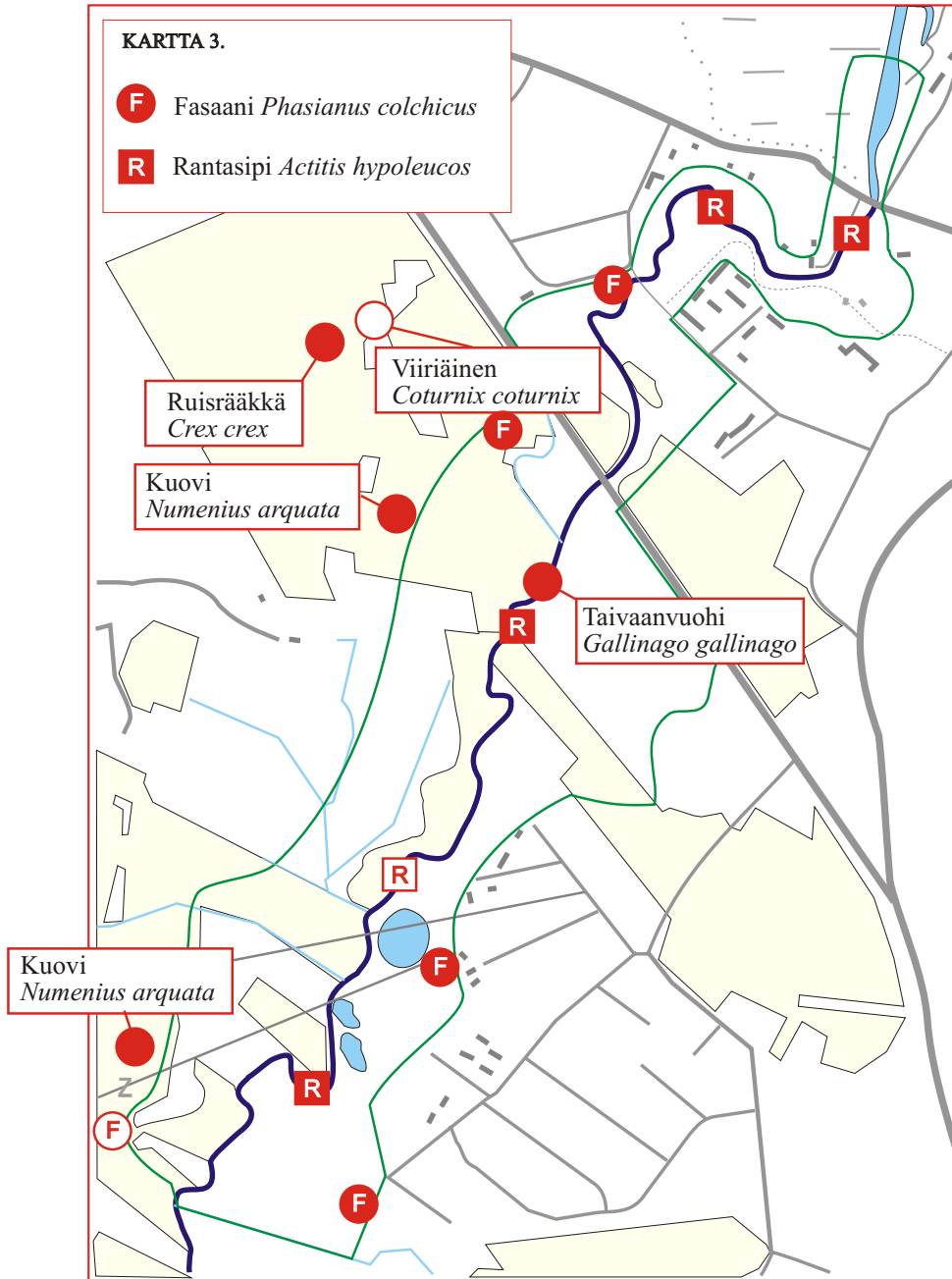
Havaintokartoissa (kartat 22-30) vuosien 1996 ja 1997 havainnot on eroteltu eri väreillä.

Laji	Kartta	Laji	Kartta
Fasaani	3	Peukaloinen	25
Harakka	17	Pikkulepinkäinen	17 ja 30
Harmaasieppo	15	Pikkutikka	4 ja 24
Hemppo	19	Pikkutylli	23
Hernekerttu	12	Punakylkirastas	9
Hippiäinen	15	Punarinta	6
Kalatiira	4	Punavarpunen	19
Keltasirkku	20	Rantasipi	3 ja 23
Keltavästäräkki	25	Rautiainen	6
Kirjosieppo	15	Ruisräkki	3 ja 22
Kiuru	5	Ruokokerttunen	11 ja 28
Kottarainen	17	Räkättirastas	8
Kultarinta	30	Satakieli	7 ja 26
Kuovi	3 ja 23	Sepelkyyhky	4 ja 24
Käki	4 ja 24	Sinisorsa	1, 2 ja 22
Käpytikka	4 ja 24	Sinitiainen	16
Laulurastas	9	Sirittäjä	14 ja 30
Lehtokerttu	13	Taivaanvuohi	3 ja 23
Lehtokurppa	23	Talitiainen	16
Lehtopöllö	24	Tavi	1 ja 22
Luhtakerttunen	10 ja 29	Telkkä	1, 2 ja 22
Metsäkirvinen	5	Tikli	19
Metsäviklo	23	Tiltalti	30
Mustapääkerttu	13 ja 30	Töyhtöhyppä	23
Mustarastas	8	Uuttukyyhky	24
Niittykirvinen	5	Varis	17
Pajulintu	14	Varpunen	17
Pajusirkku	20	Viherpeippo	19
Peippo	18	Viiriäinen	3 ja 22
Peltosirkku	20 ja 30	Viitakerttunen	10 ja 29
Pensaskerttu	12	Viitasirkkalintu	10 ja 27
Pensassirkkalintu	10 ja 27	Västäräkki	5
Pensastasku	7 ja 25		

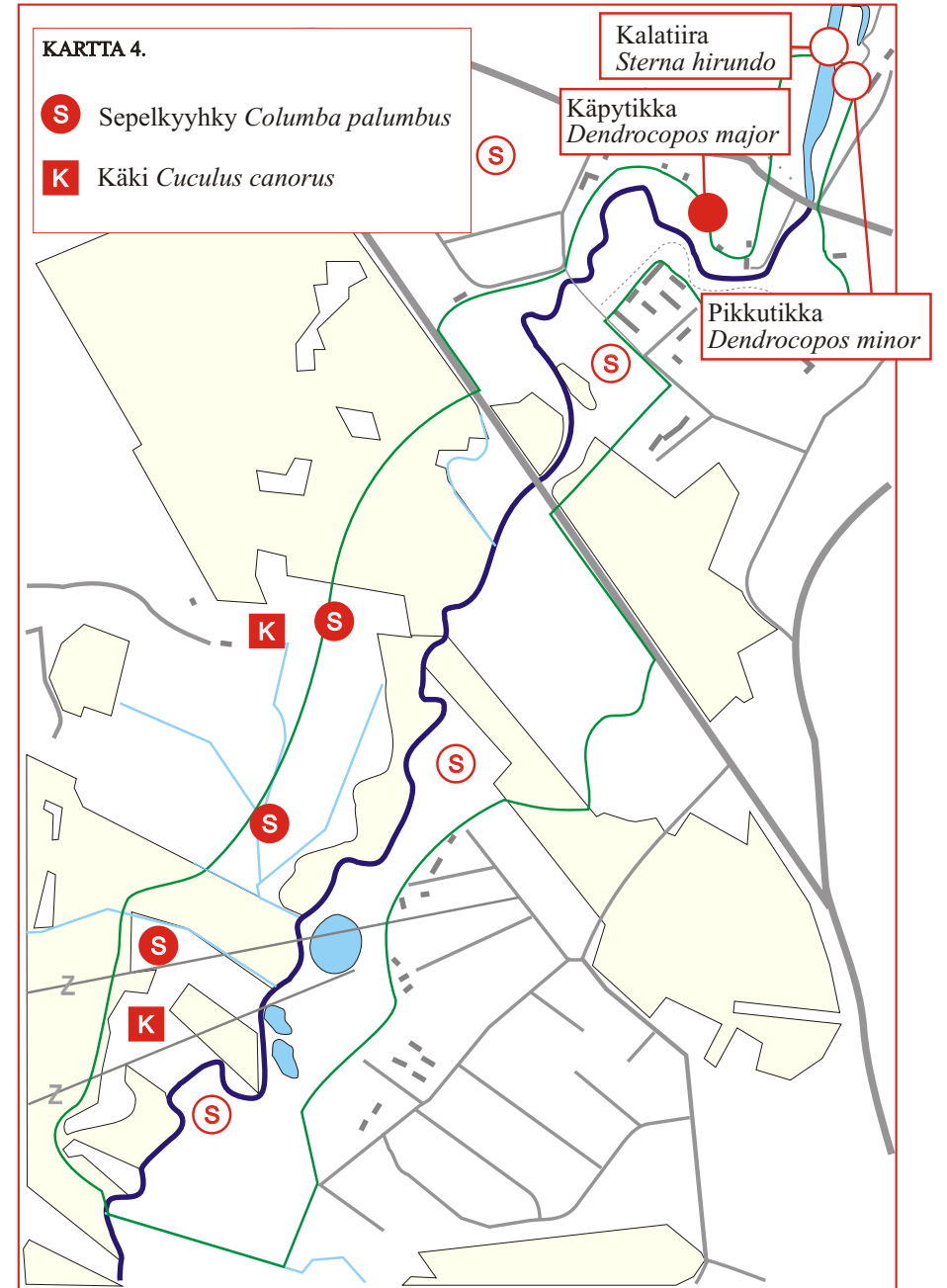
KARTTA 3.

- F Fasaani *Phasianus colchicus*
- R Rantasipi *Actitis hypoleucos*

KARTTA 4.

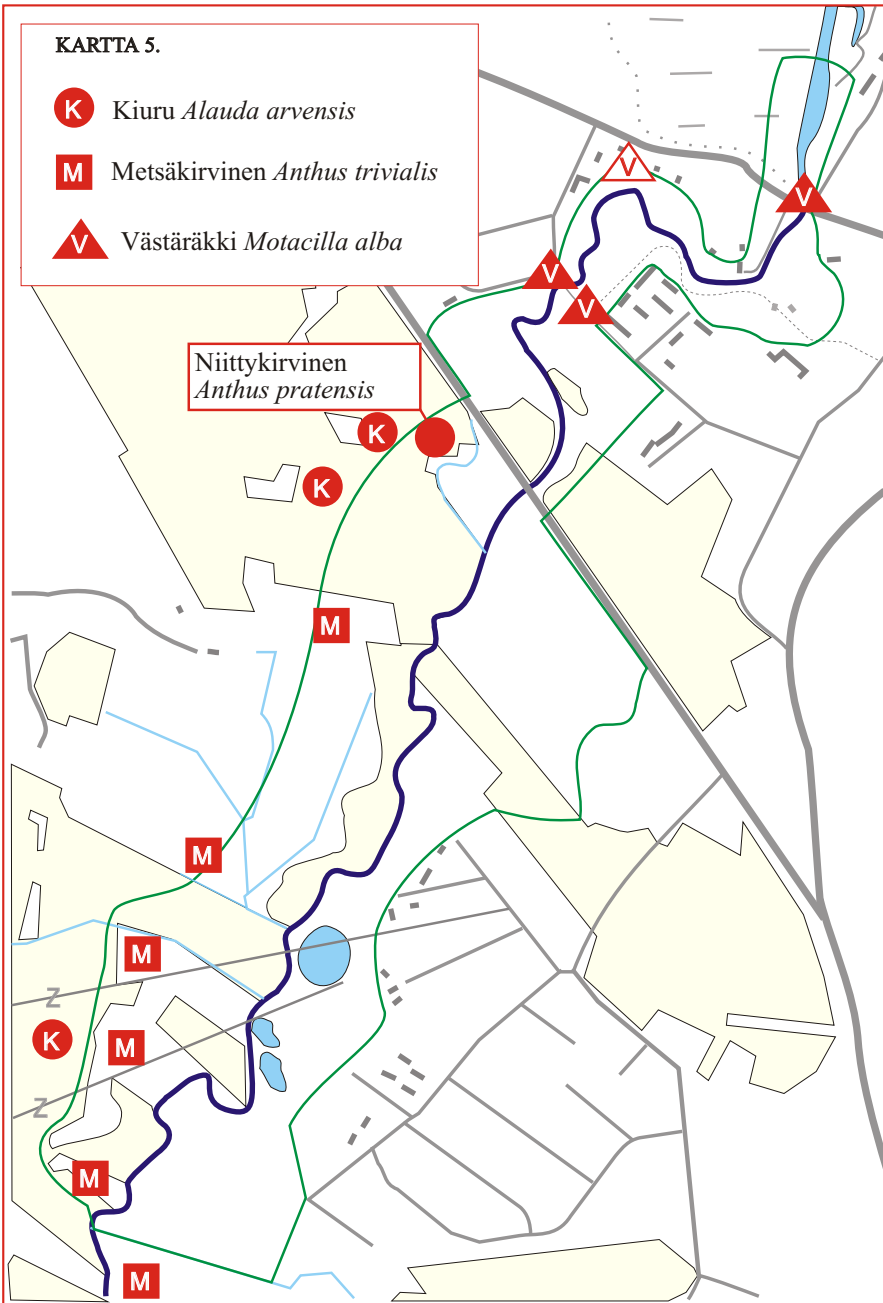
- S Sepelkyyhky *Columba palumbus*
- K Käki *Cuculus canorus*

KARTTA 5.

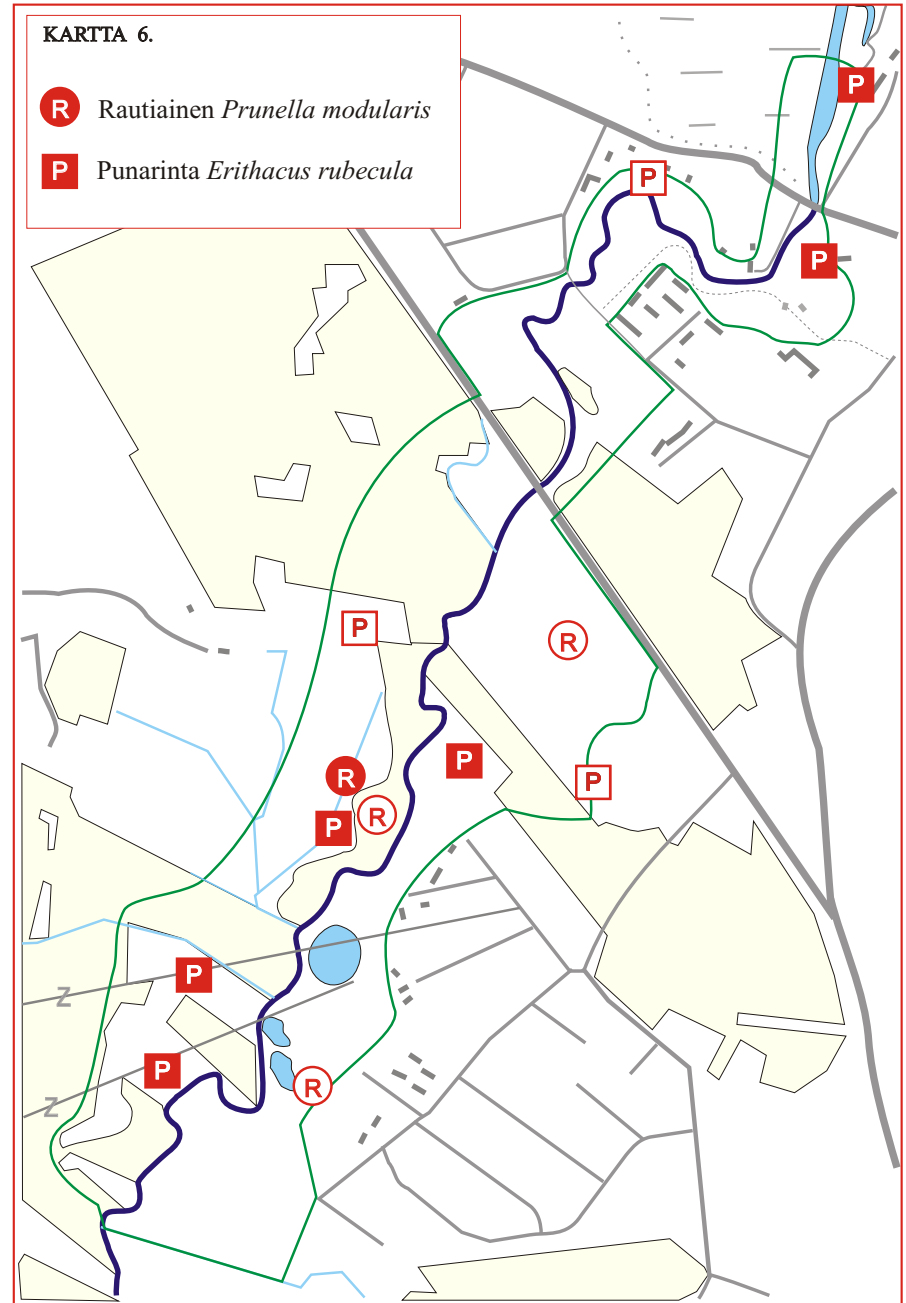
- K** Kiuru *Alauda arvensis*
- M** Metsäkirvinen *Anthus trivialis*
- V** Västäräkki *Motacilla alba*

Niittykirvinen
Anthus pratensis

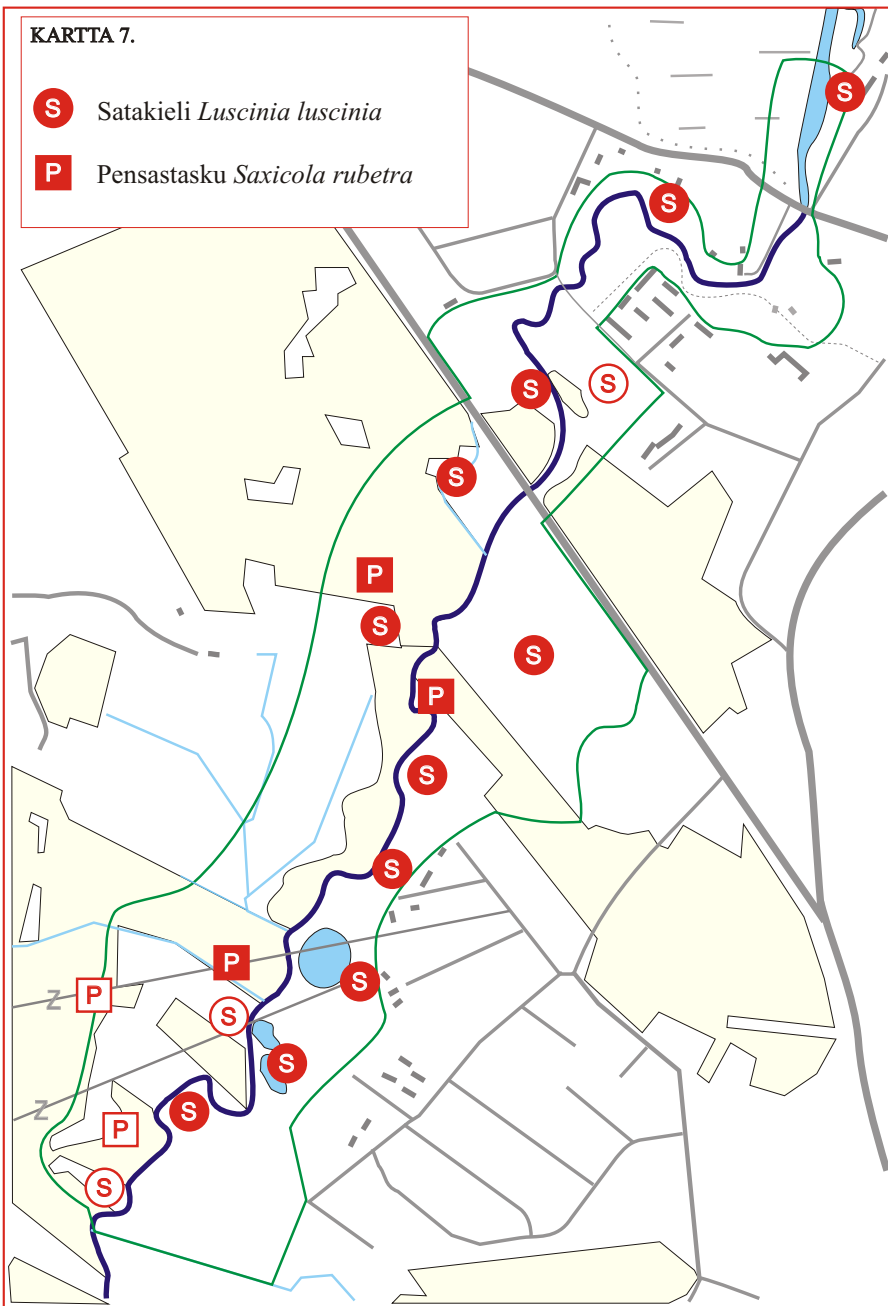
KARTTA 6.

- R** Rautiainen *Prunella modularis*
- P** Punarinta *Erithacus rubecula*

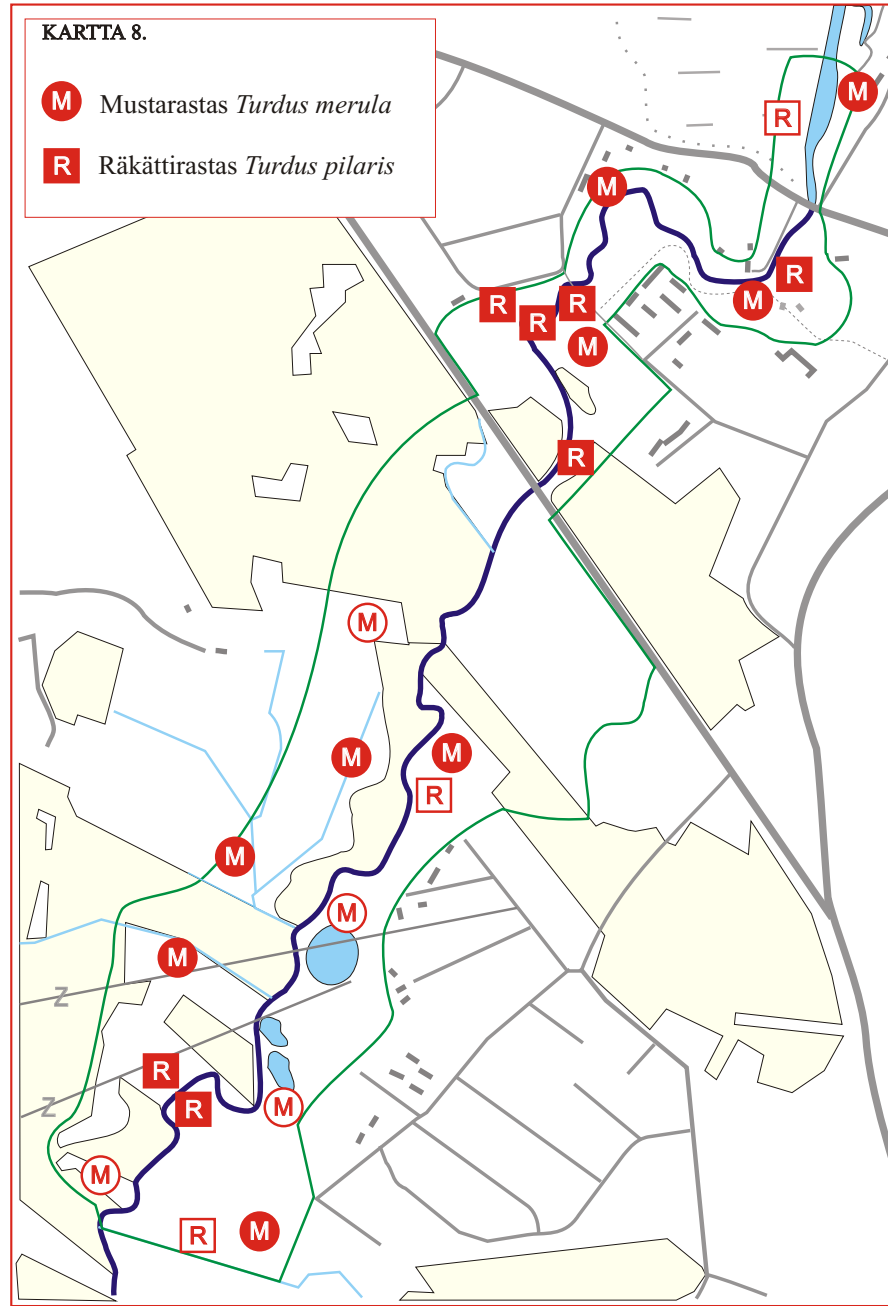
KARTTA 7.

- S** Satakieli *Luscinia luscinia*
- P** Pensastasku *Saxicola rubetra*

KARTTA 8.

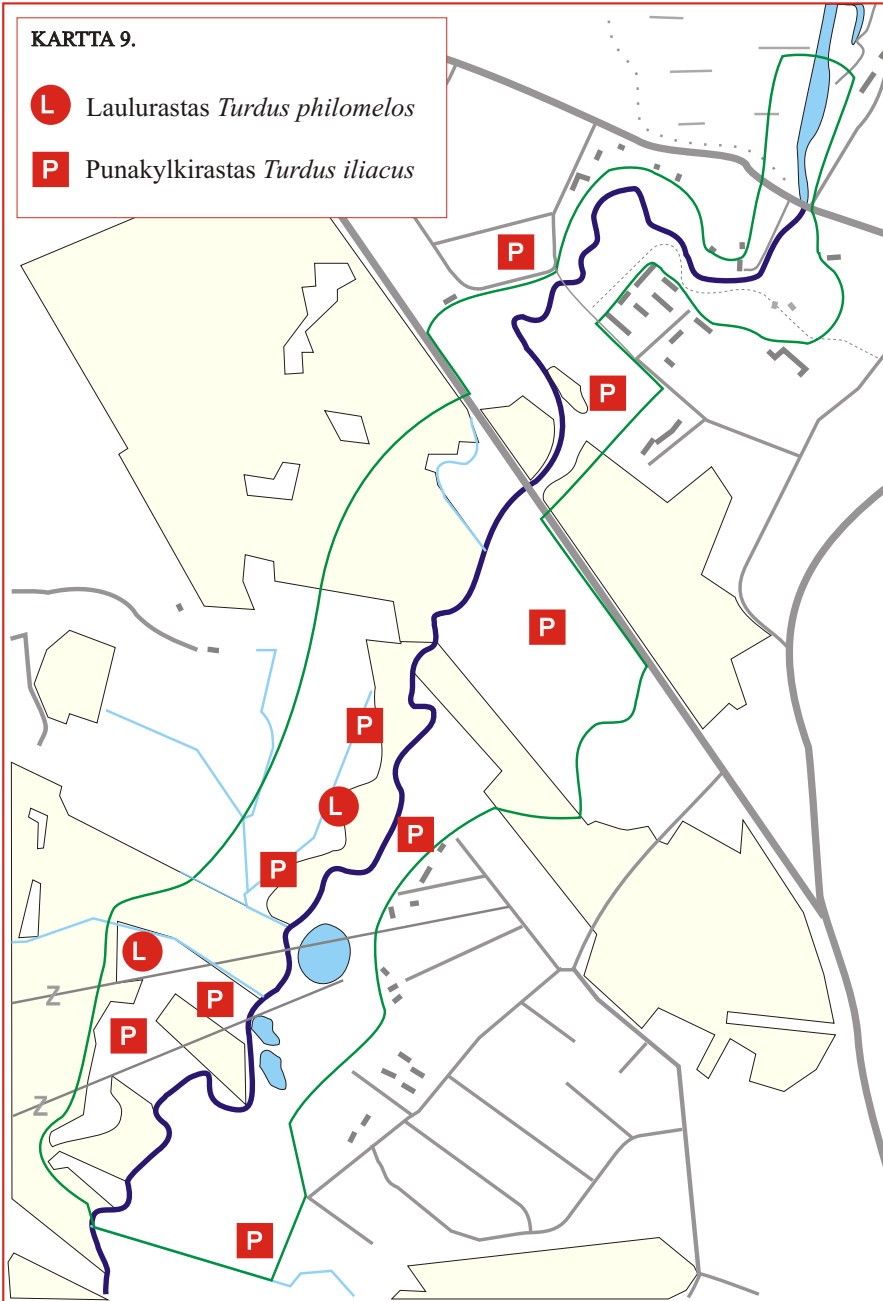
- M** Mustarastas *Turdus merula*
- R** Räkättirastas *Turdus pilaris*

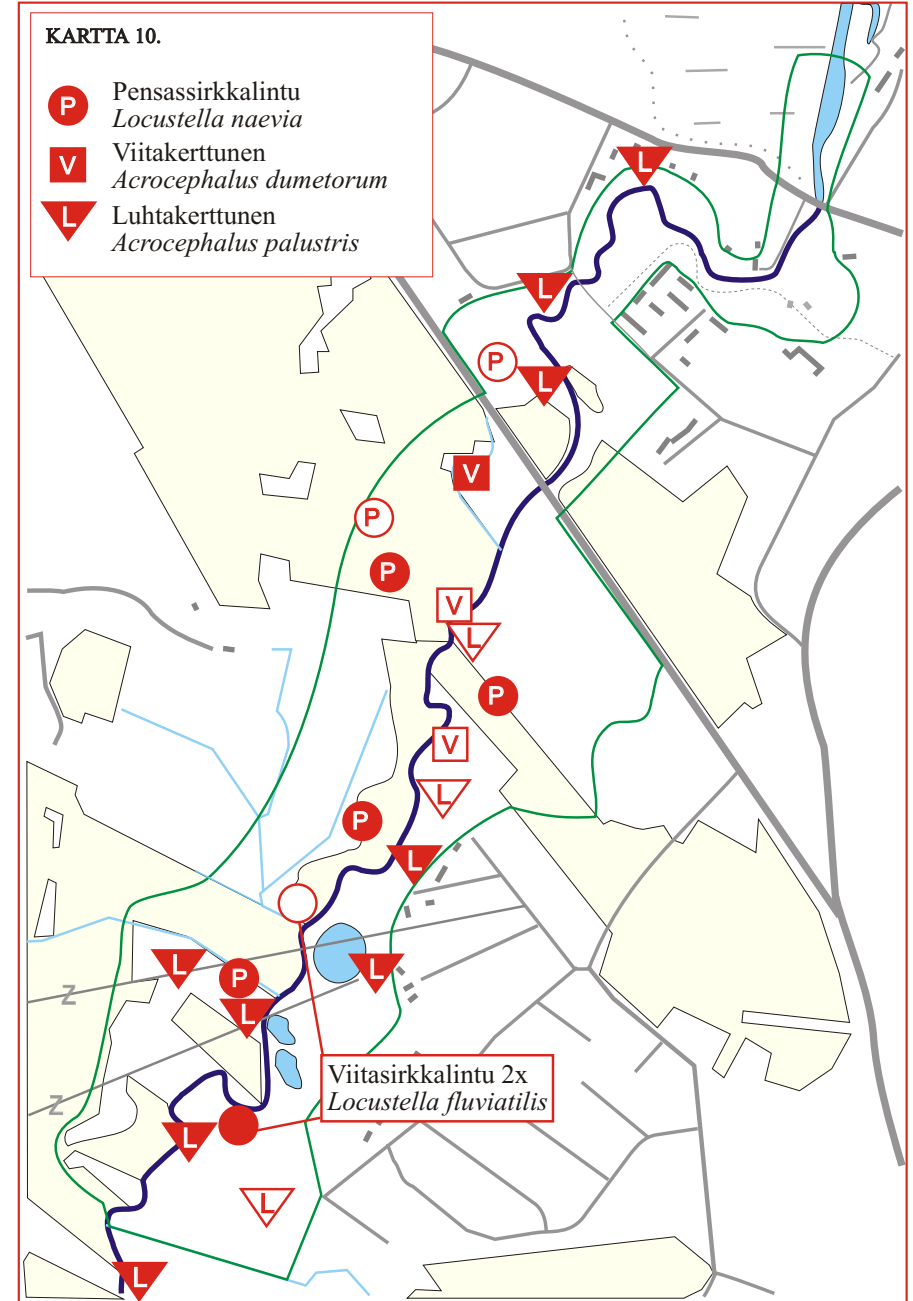
KARTTA 9.

- L** Laulurastas *Turdus philomelos*
- P** Punakylkirastas *Turdus iliacus*

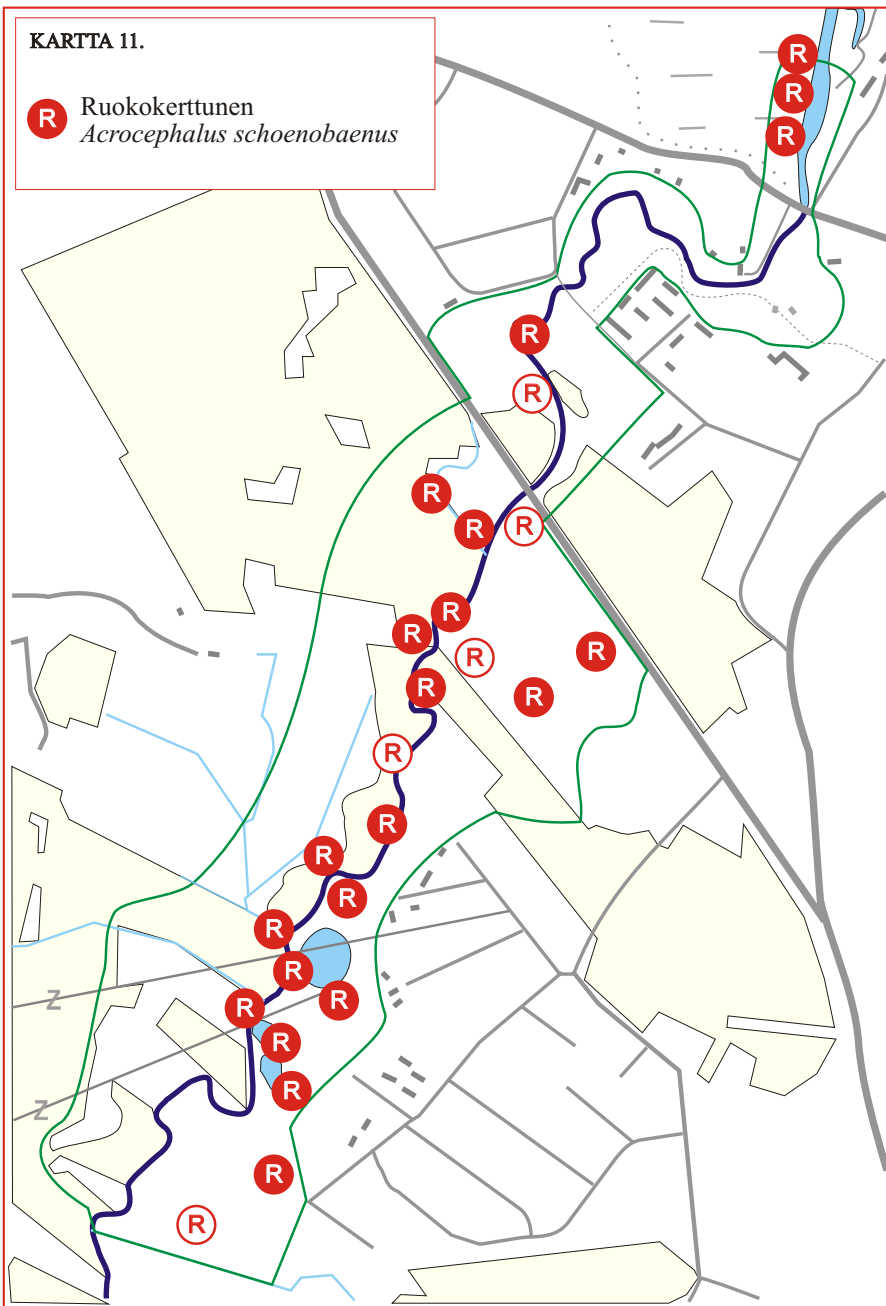
KARTTA 10.

- P** Pensassirkkalintu *Locustella naevia*
- V** Viitakerttunen *Acrocephalus dumetorum*
- L** Luhtakerttunen *Acrocephalus palustris*

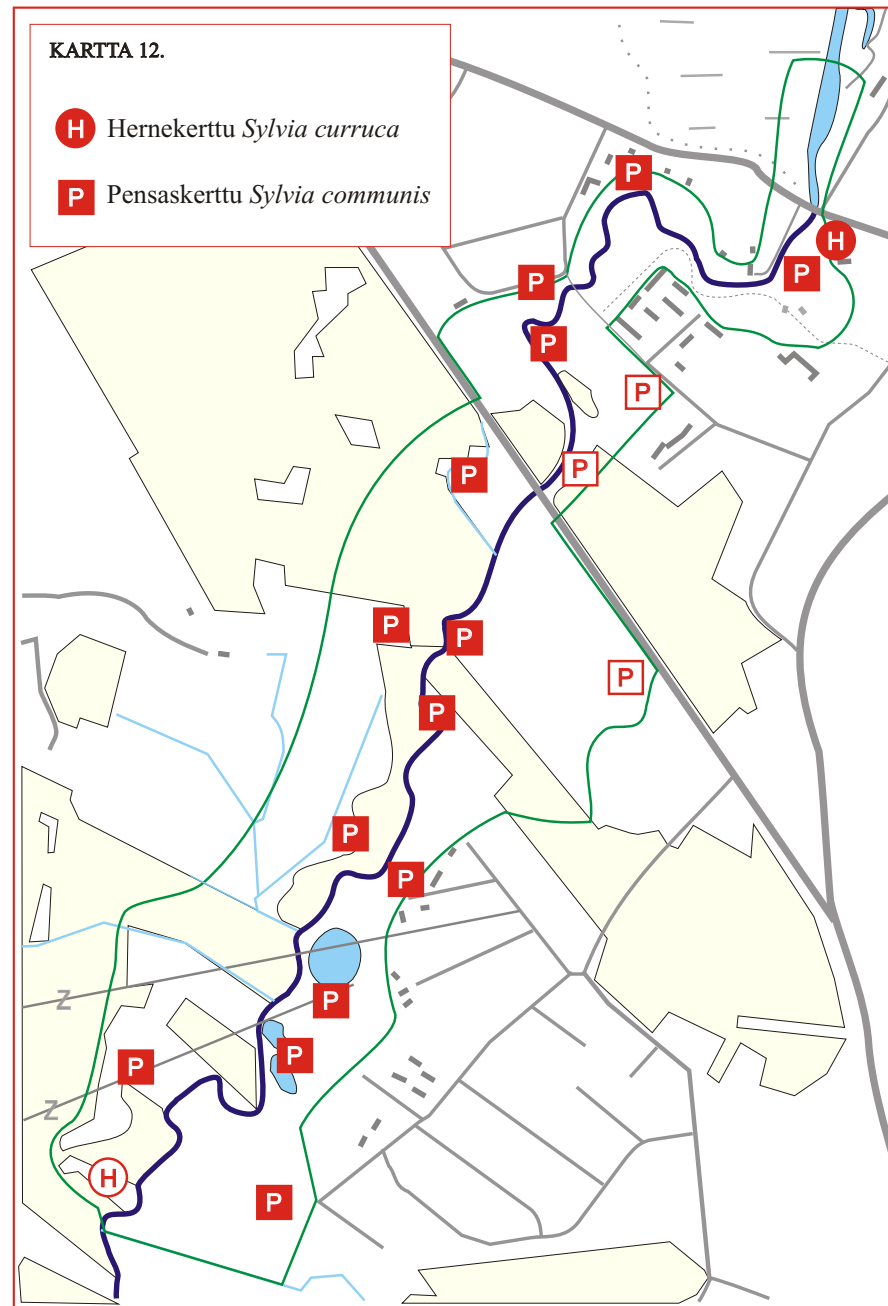
KARTTA 11.

R Ruokokerttunen
Acrocephalus schoenobaenus

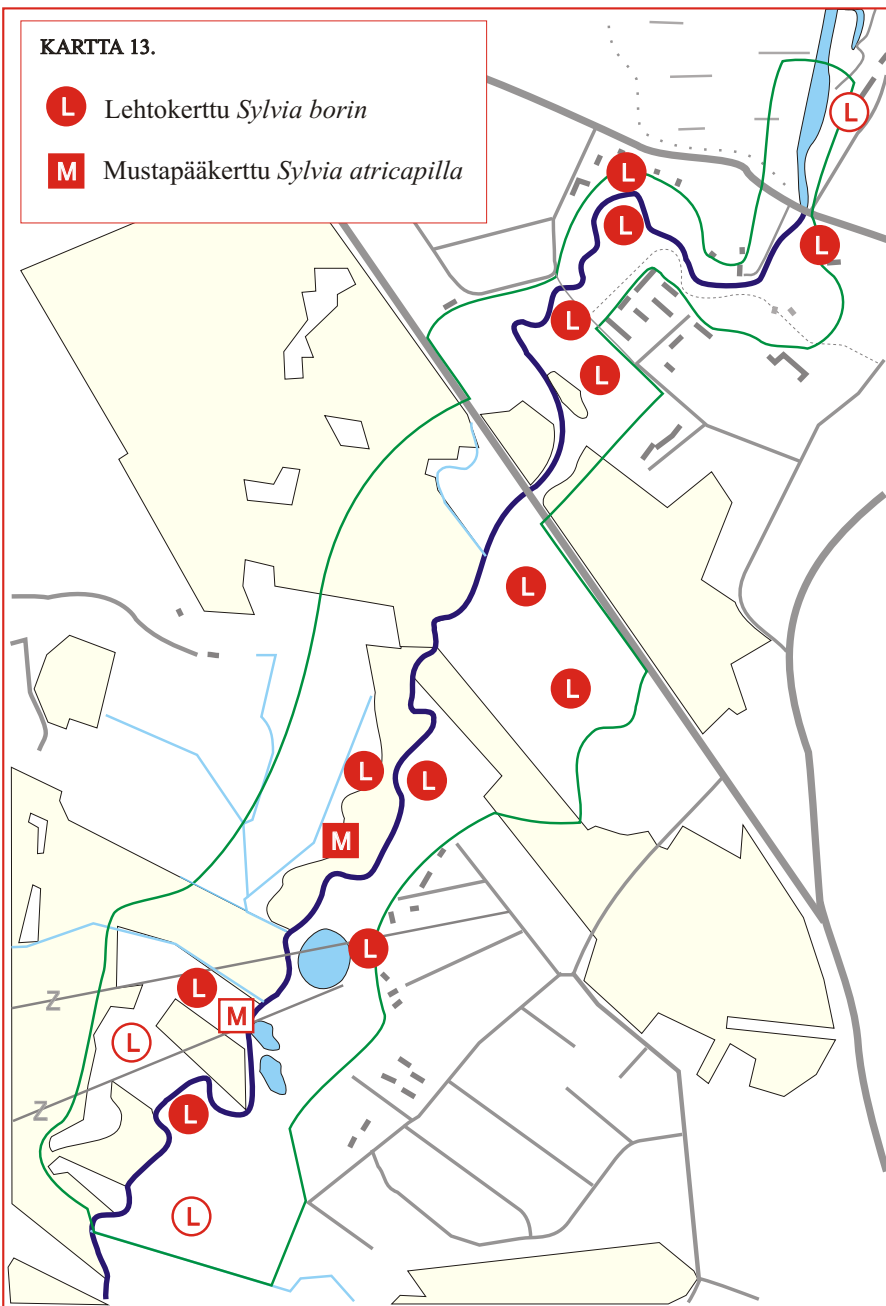
KARTTA 12.

H Hernekerttu *Sylvia curruca*
P Pensaskerttu *Sylvia communis*

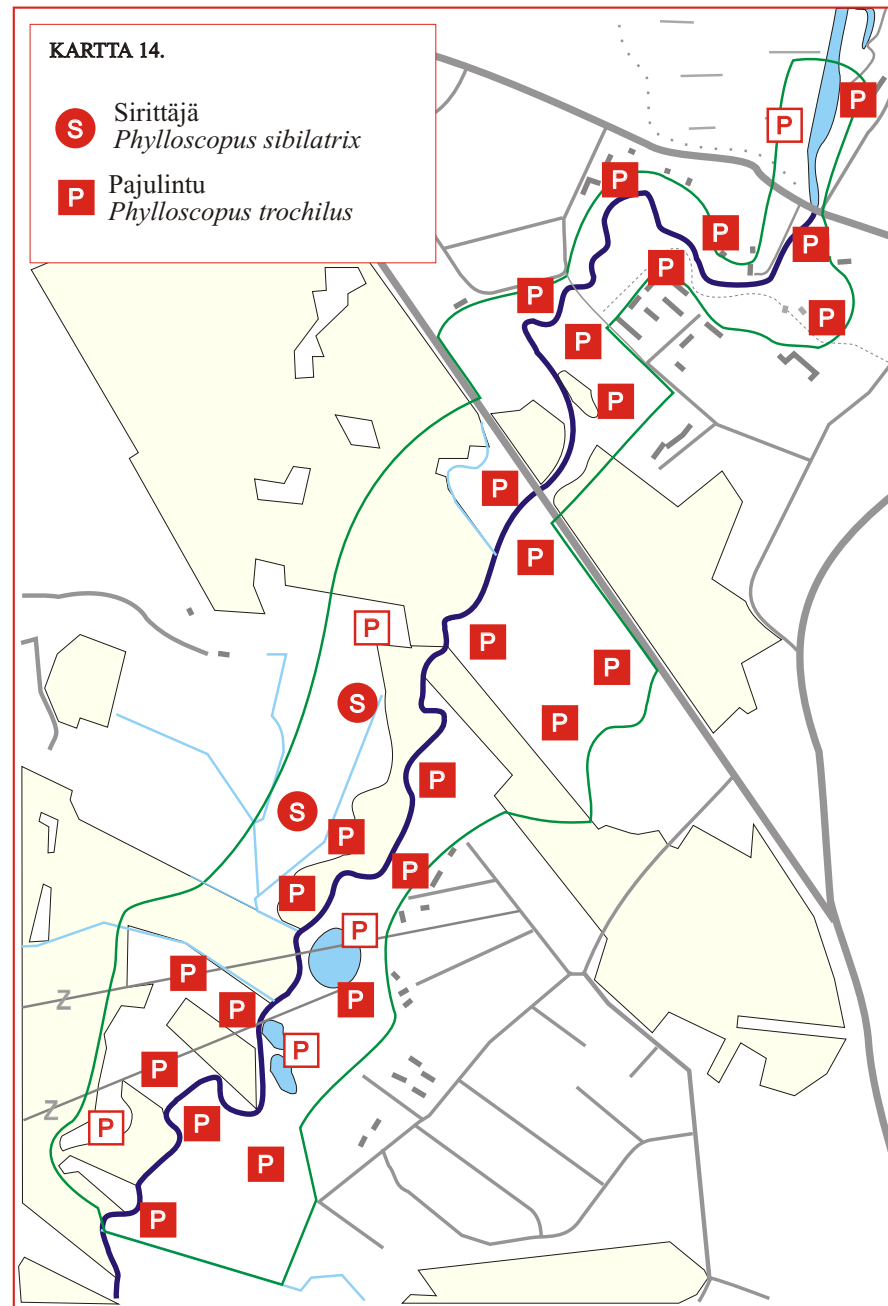
KARTTA 13.

- L** Lehtokerttu *Sylvia borin*
- M** Mustapääkerttu *Sylvia atricapilla*

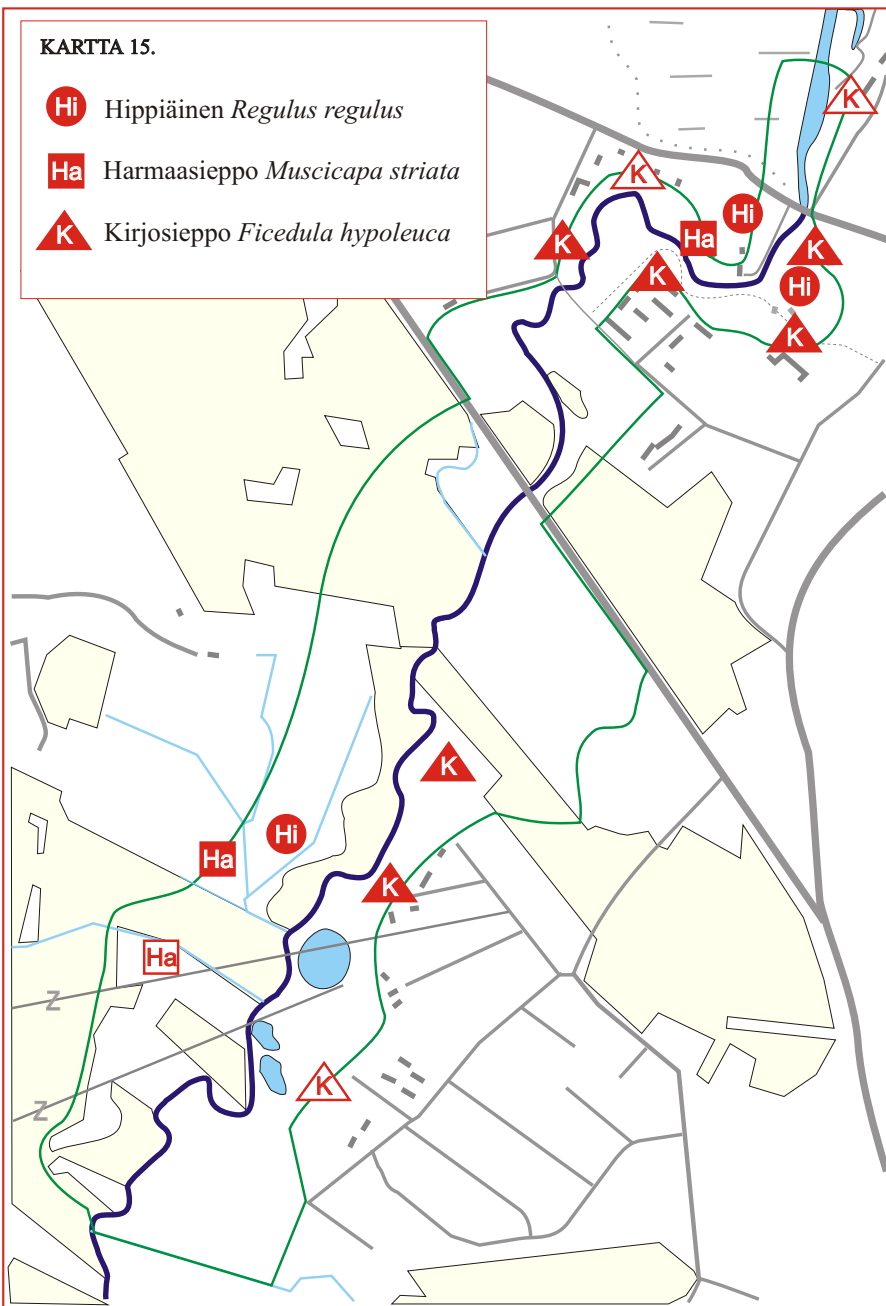
KARTTA 14.

- S** Sirittäjä *Phylloscopus sibilatrix*
- P** Pajulintu *Phylloscopus trochilus*

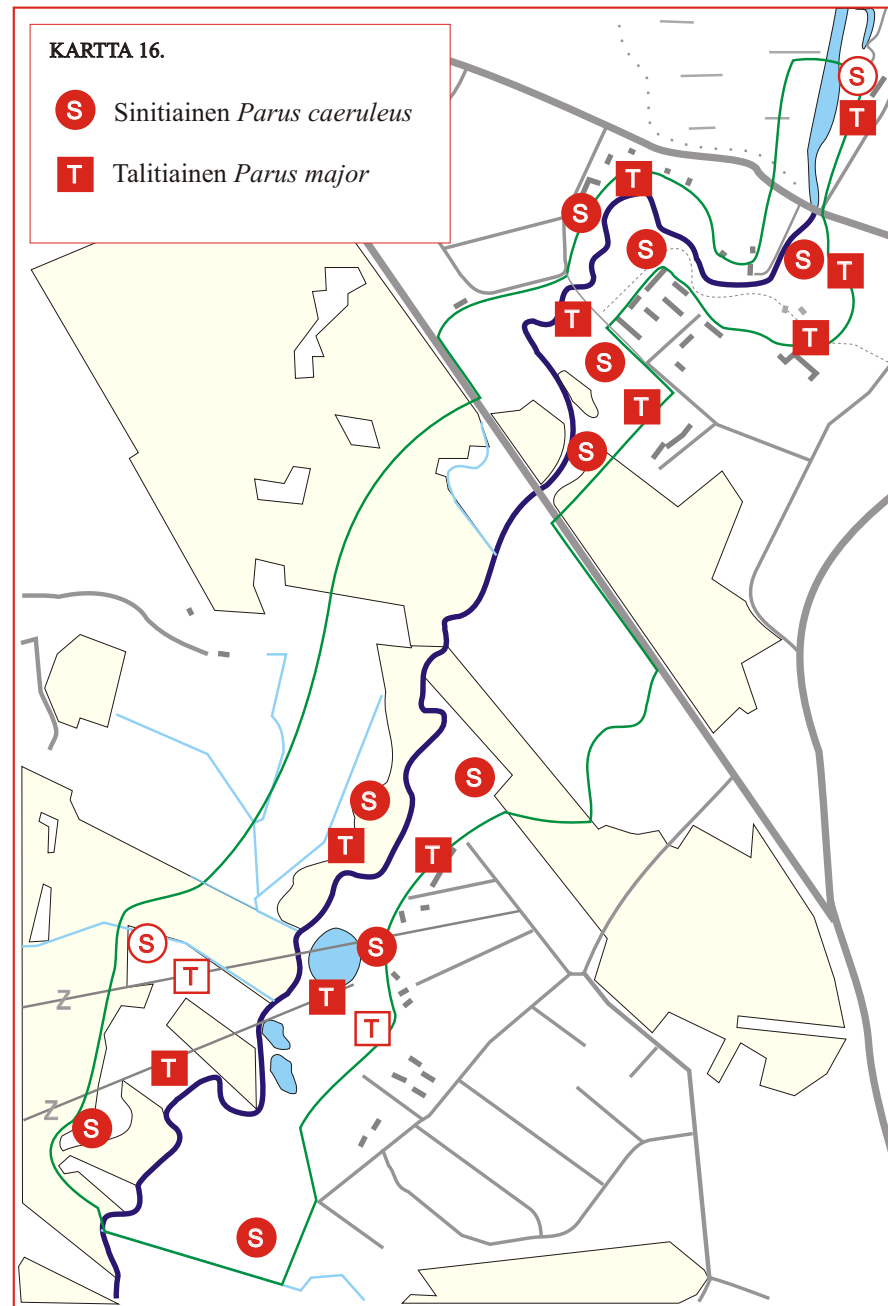
KARTTA 15.

- Hi Hippiäinen *Regulus regulus*
- Ha Harmaasieppo *Muscicapa striata*
- K Kirjosieppo *Ficedula hypoleuca*

KARTTA 16.

- S Sinitiaainen *Parus caeruleus*
- T Talitiaainen *Parus major*

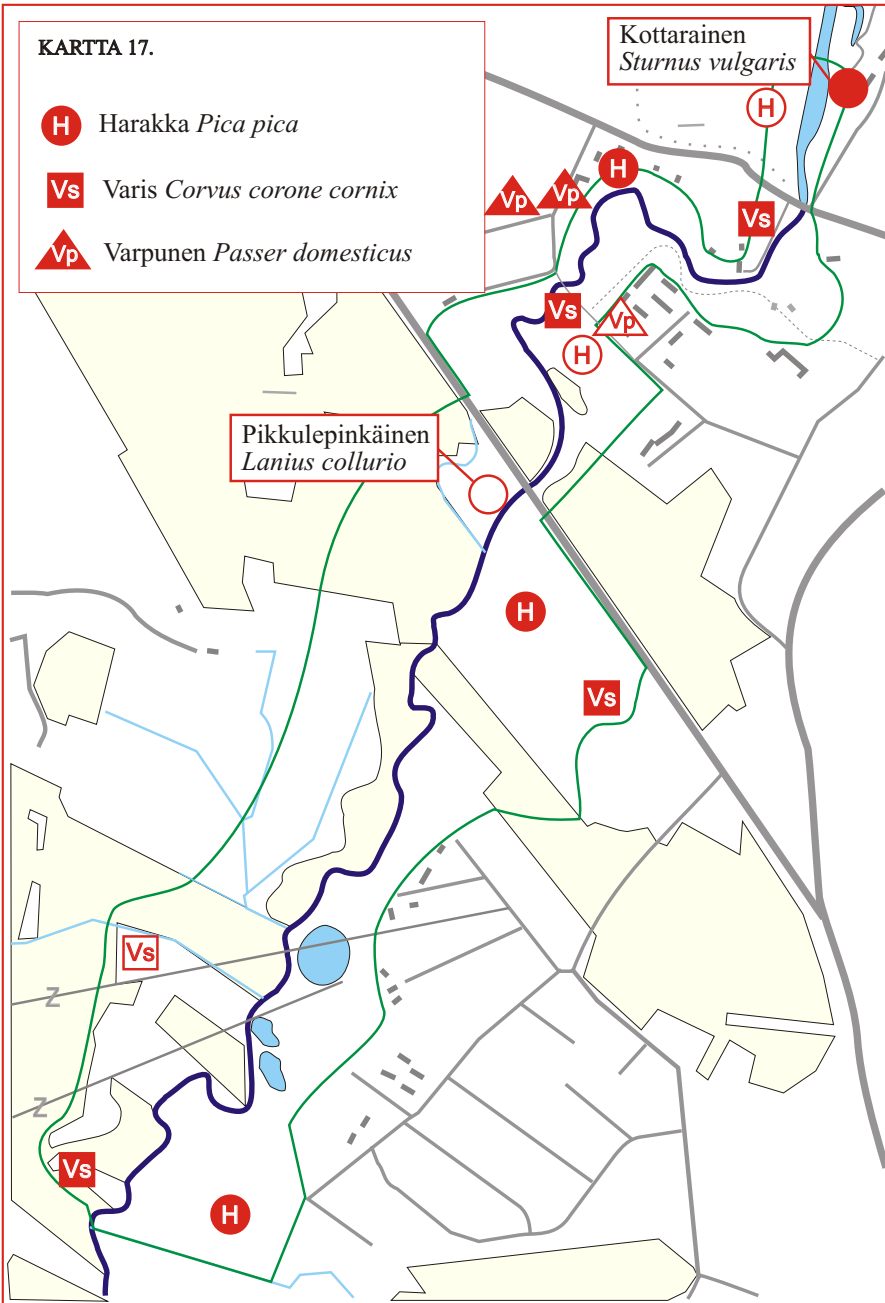

KARTTA 17.

- H Harakka *Pica pica*
- Vs Varis *Corvus corone cornix*
- Vp Varpunen *Passer domesticus*

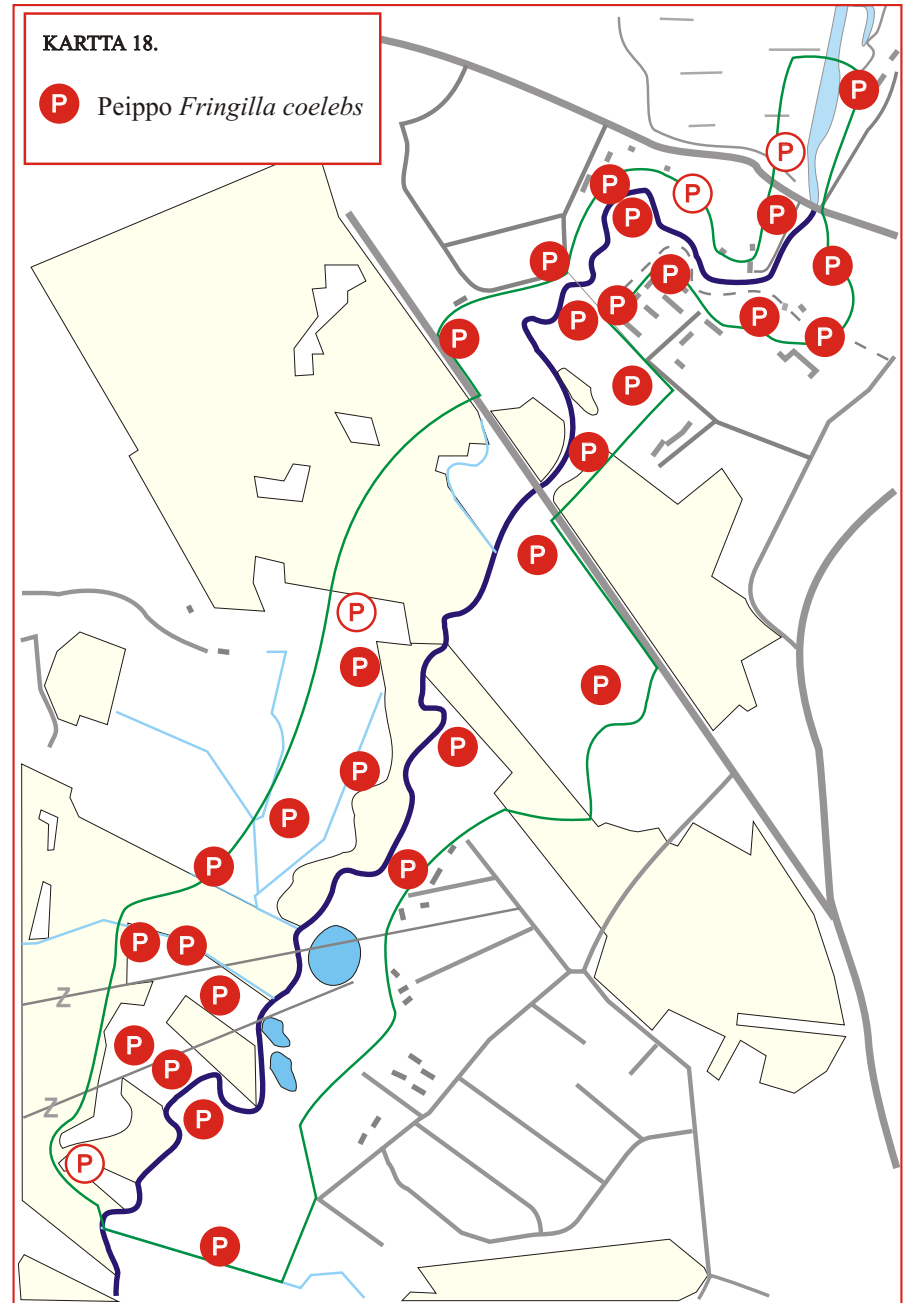
Kottarainen
Sturnus vulgaris

Pikkulepinkäinen
Lanius collurio

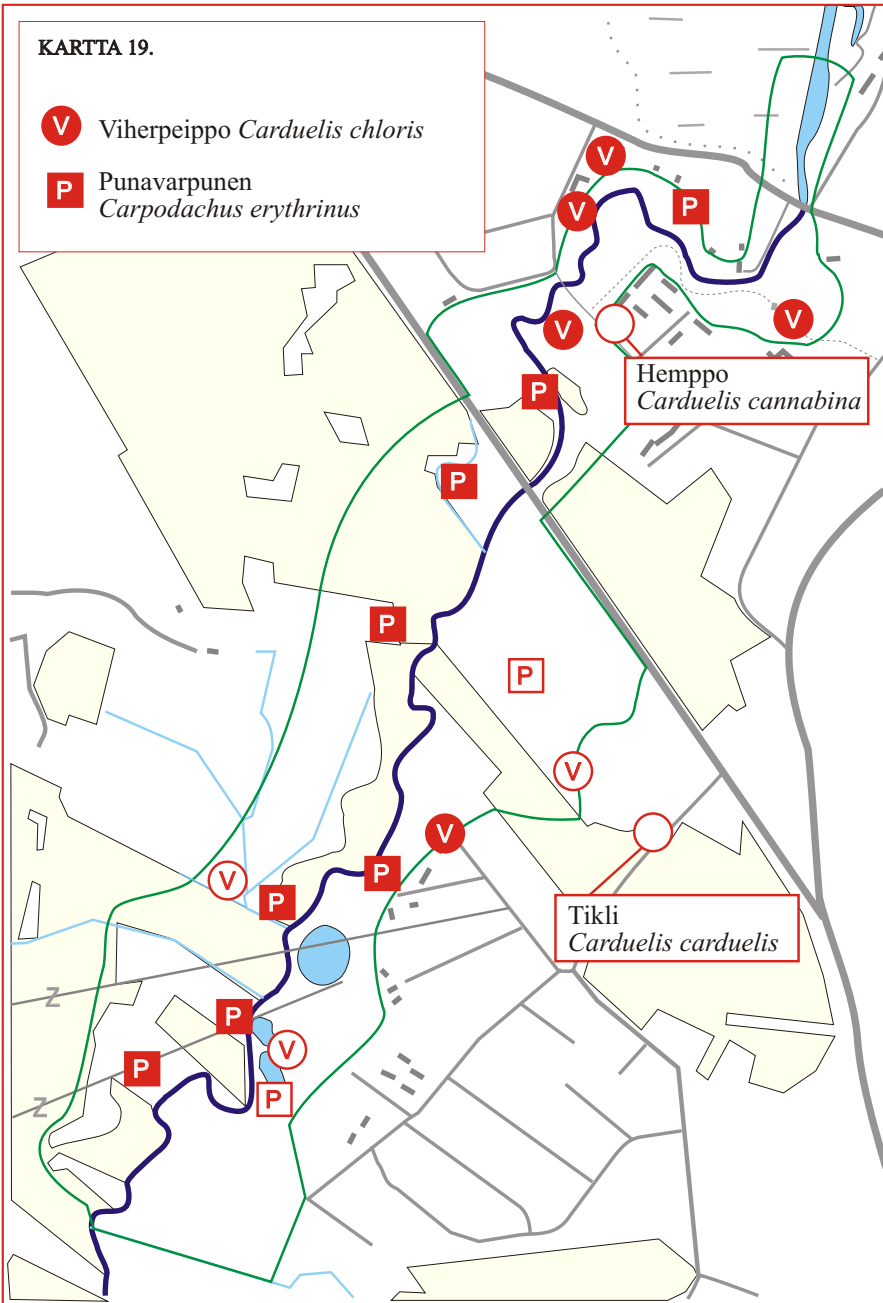
KARTTA 18.

- P Peippo *Fringilla coelebs*

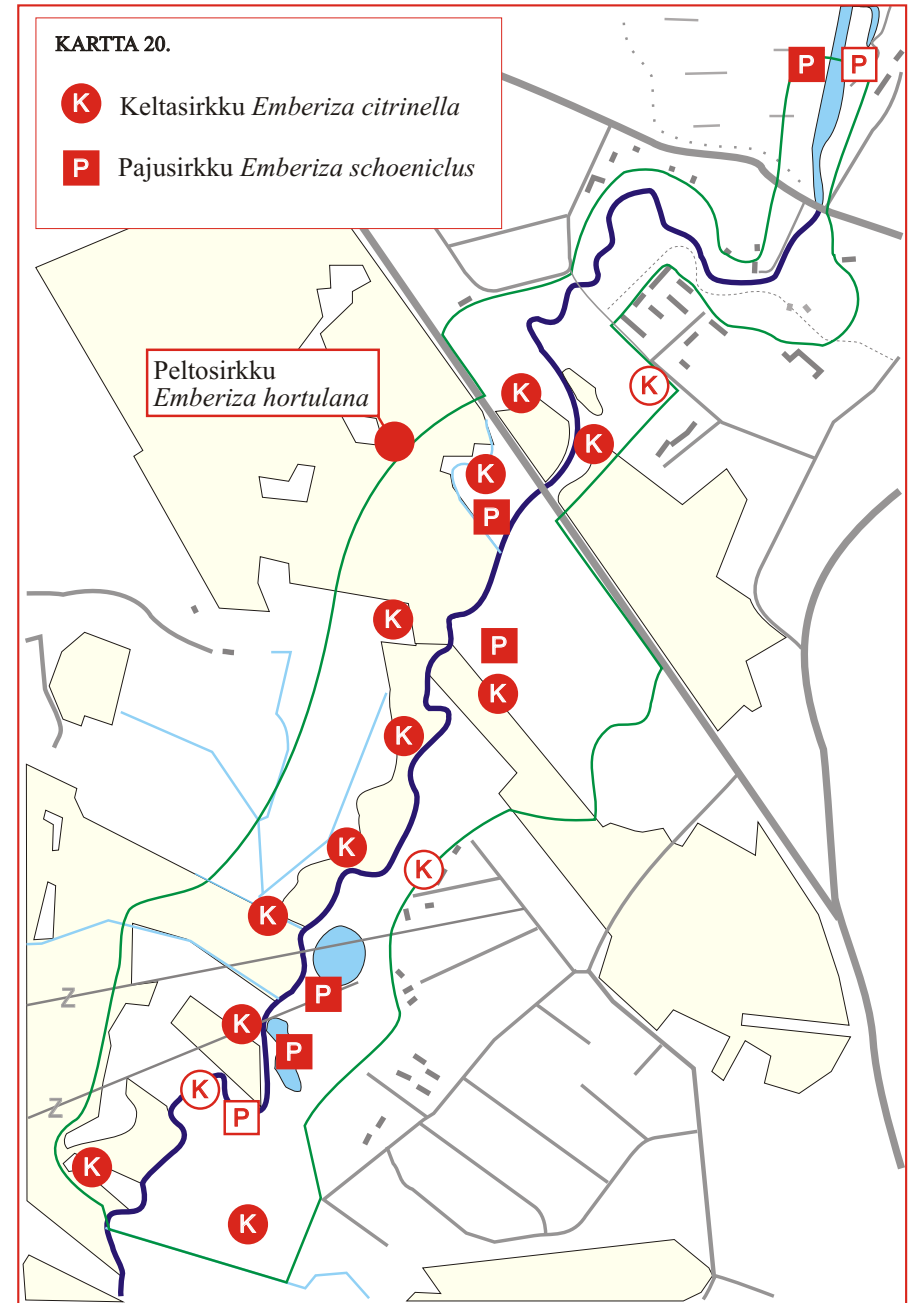
KARTTA 19.

- V Viherpeippo *Carduelis chloris*
- P Punavarpunen *Carpodacus erythrinus*

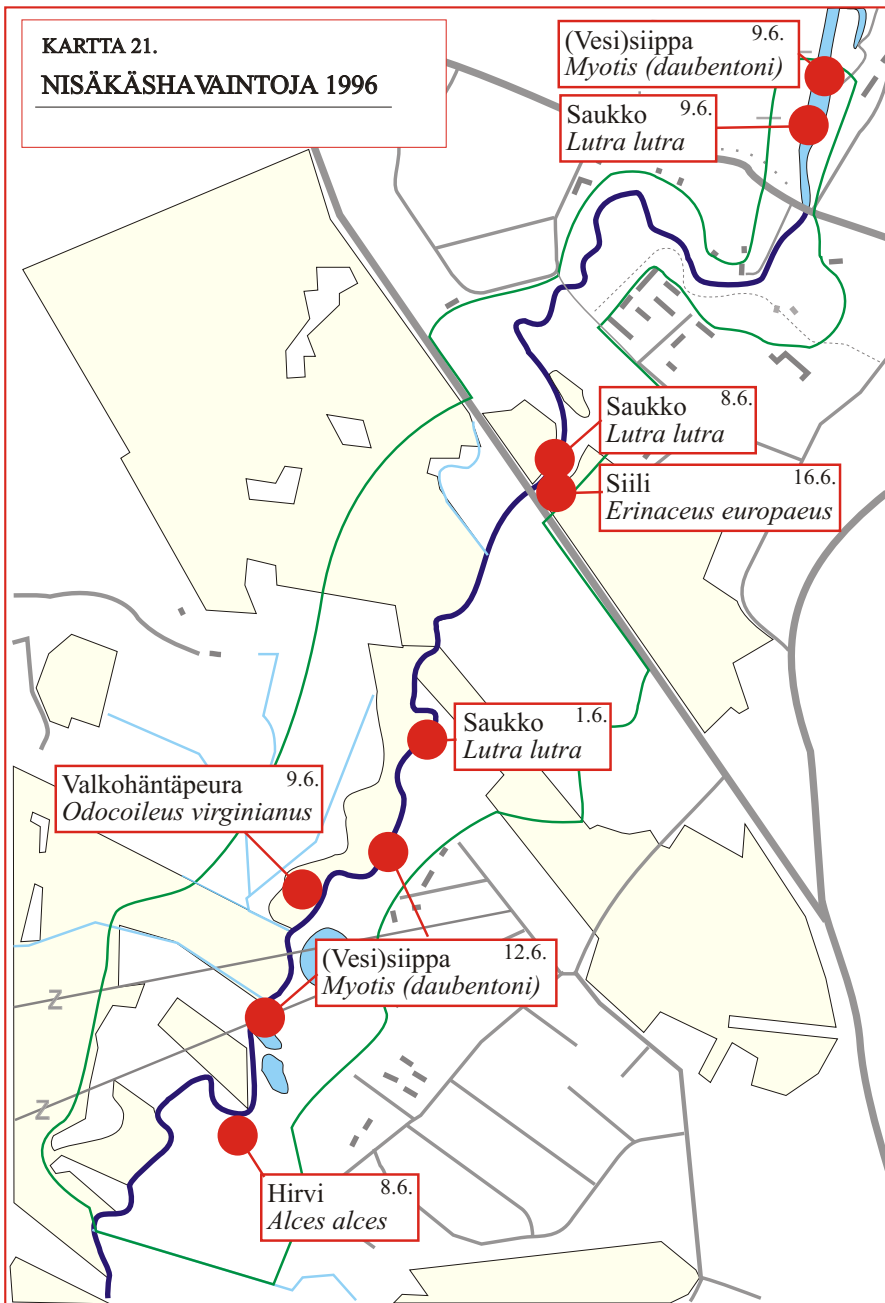

KARTTA 20.

- K Keltasirkku *Emberiza citrinella*
- P Pajusirkku *Emberiza schoeniclus*

KARTTA 21.
NISÄKÄSHAVAINTOJA 1996

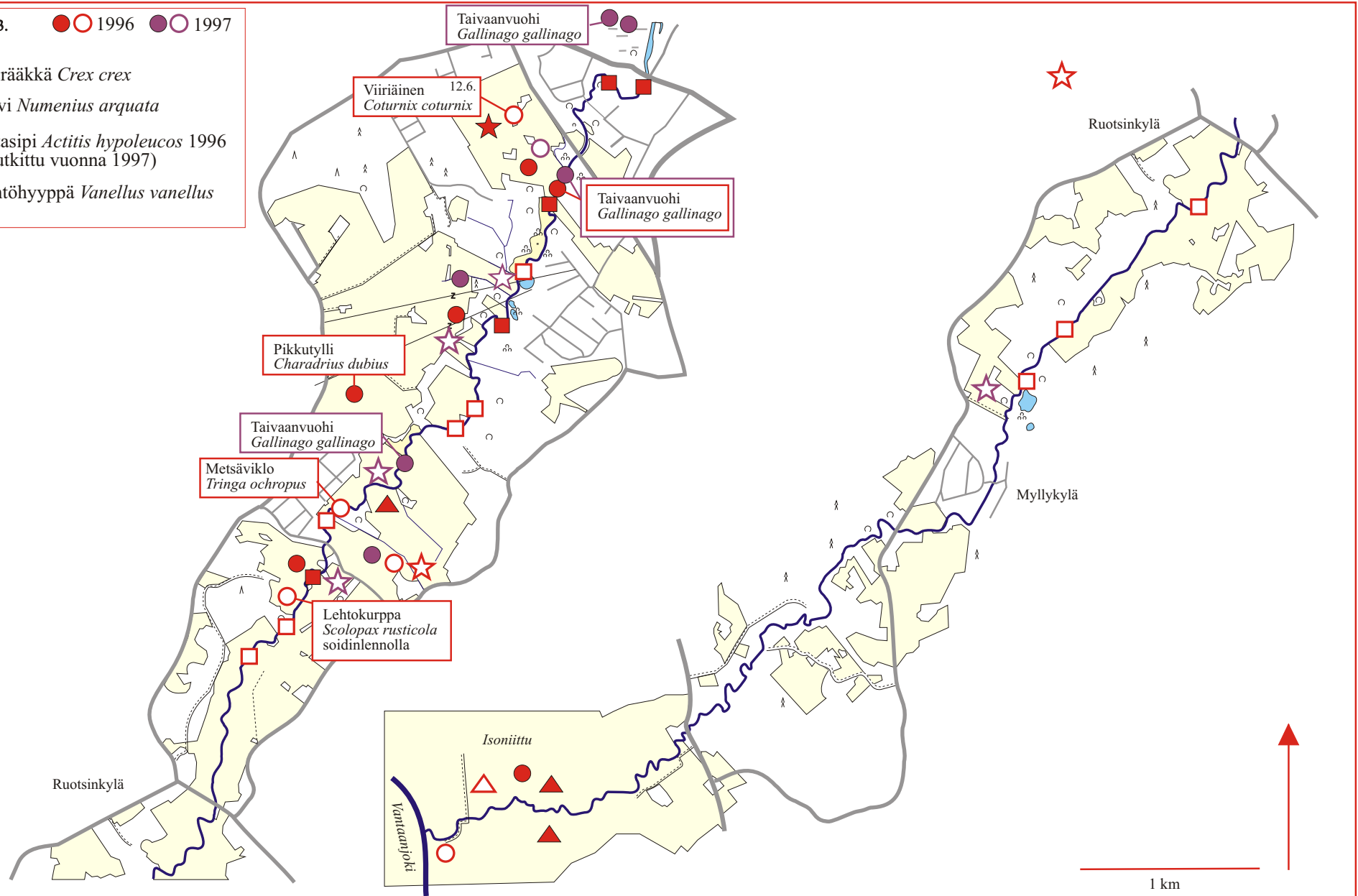

KARTTA 23. ●○ 1996 ●○ 1997

- ★ Ruisräikkä *Crex crex*
- Kuovi *Numenius arquata*
- Rantasipi *Actitis hypoleucos* 1996 (ei tutkittu vuonna 1997)
- △ Töyhtöhyppä *Vanellus vanellus*

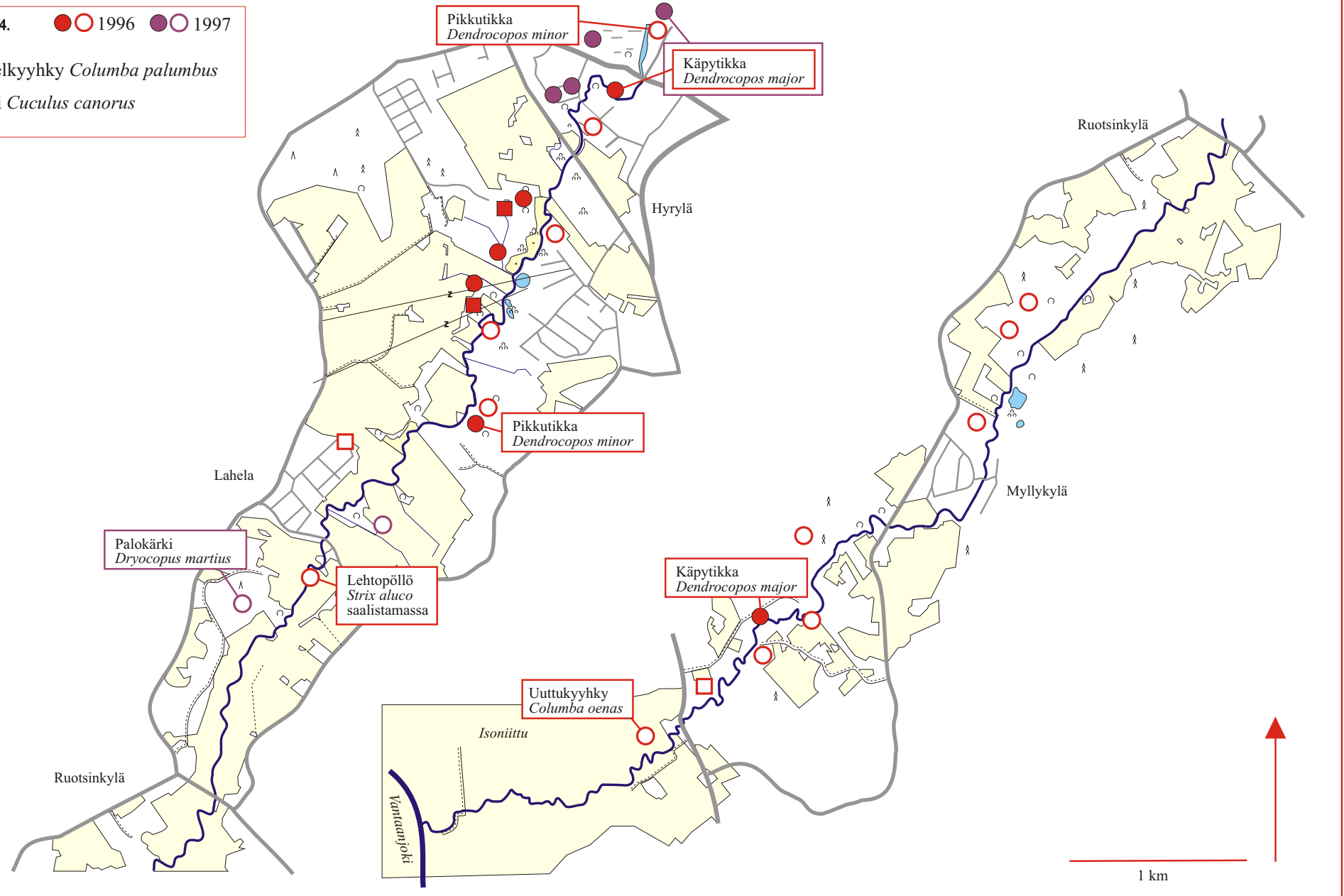

KARTTA 24.

●○ 1996 ●○ 1997

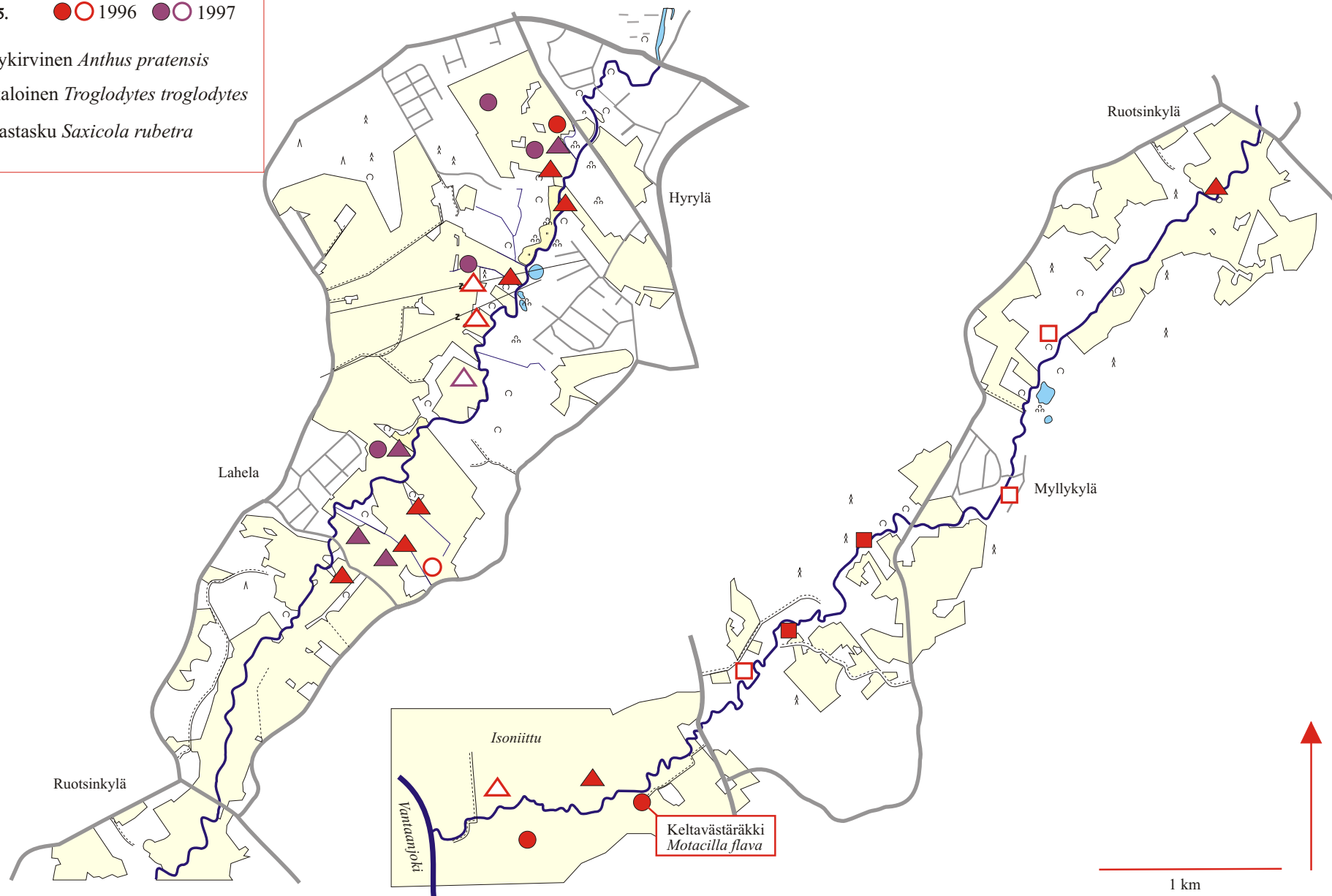
○ Sepelkyyhky *Columba palumbus*

□ Käki *Cuculus canorus*

KARTTA 25. ●○ 1996 ●○ 1997

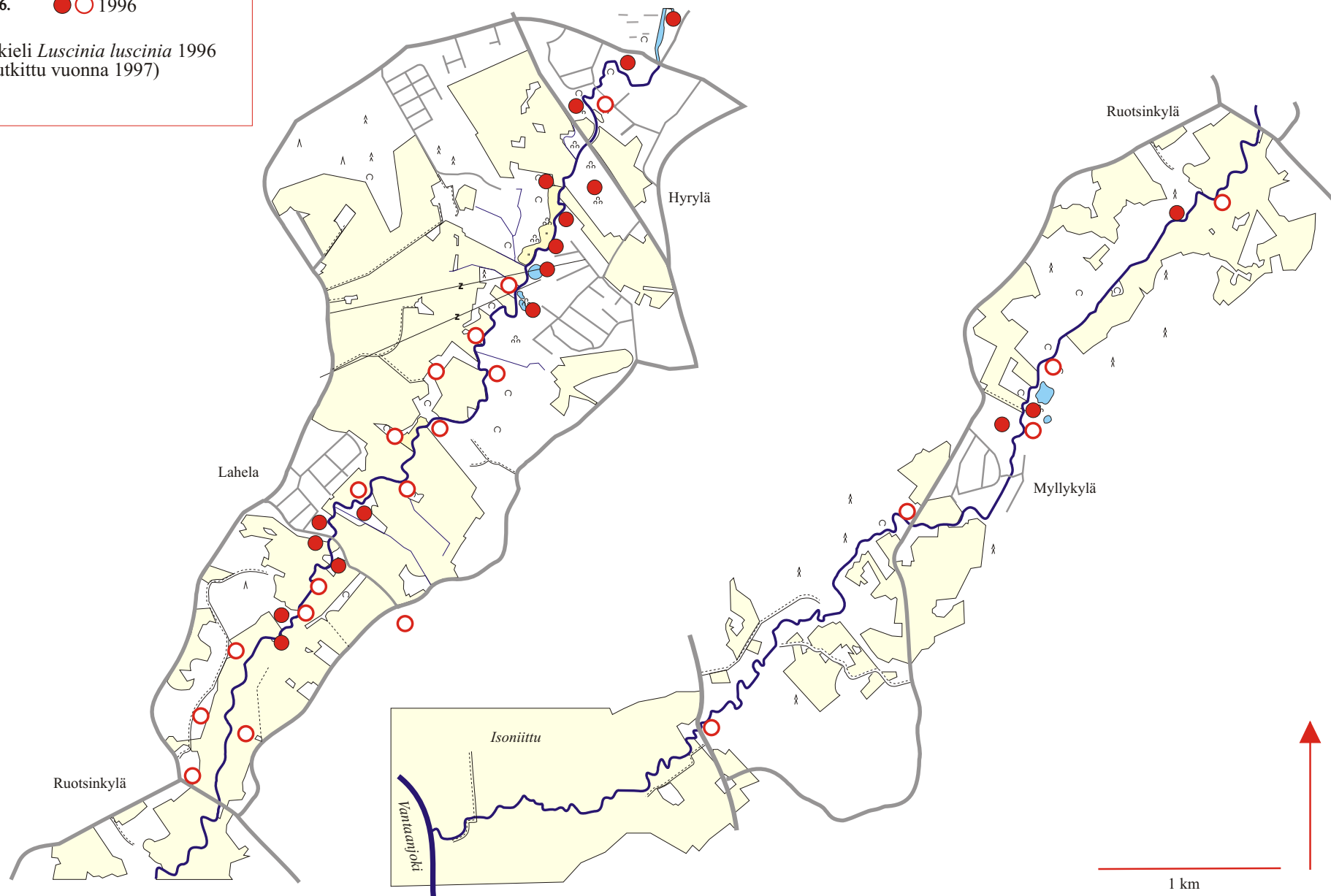
- Niittykirvinen *Anthus pratensis*
- Peukaloinen *Troglodytes troglodytes*
- △ Pensastasku *Saxicola rubetra*

KARTTA 26.

● ○ 1996

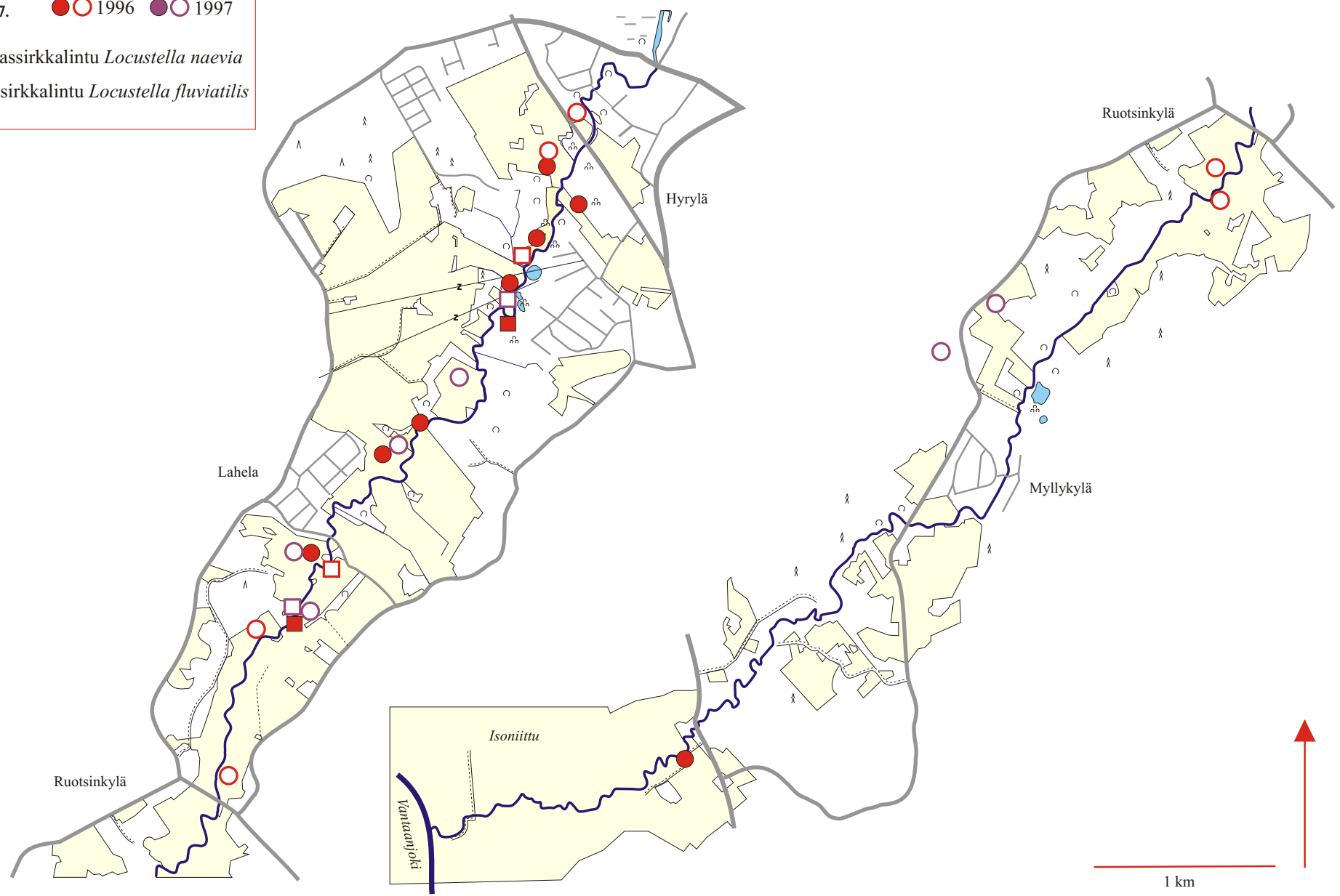
○ Satakieli *Luscinia luscinia* 1996
(ei tutkittu vuonna 1997)

KARTTA 27. ●○ 1996 ●○ 1997

○ Pensassirkkalintu *Locustella naevia*

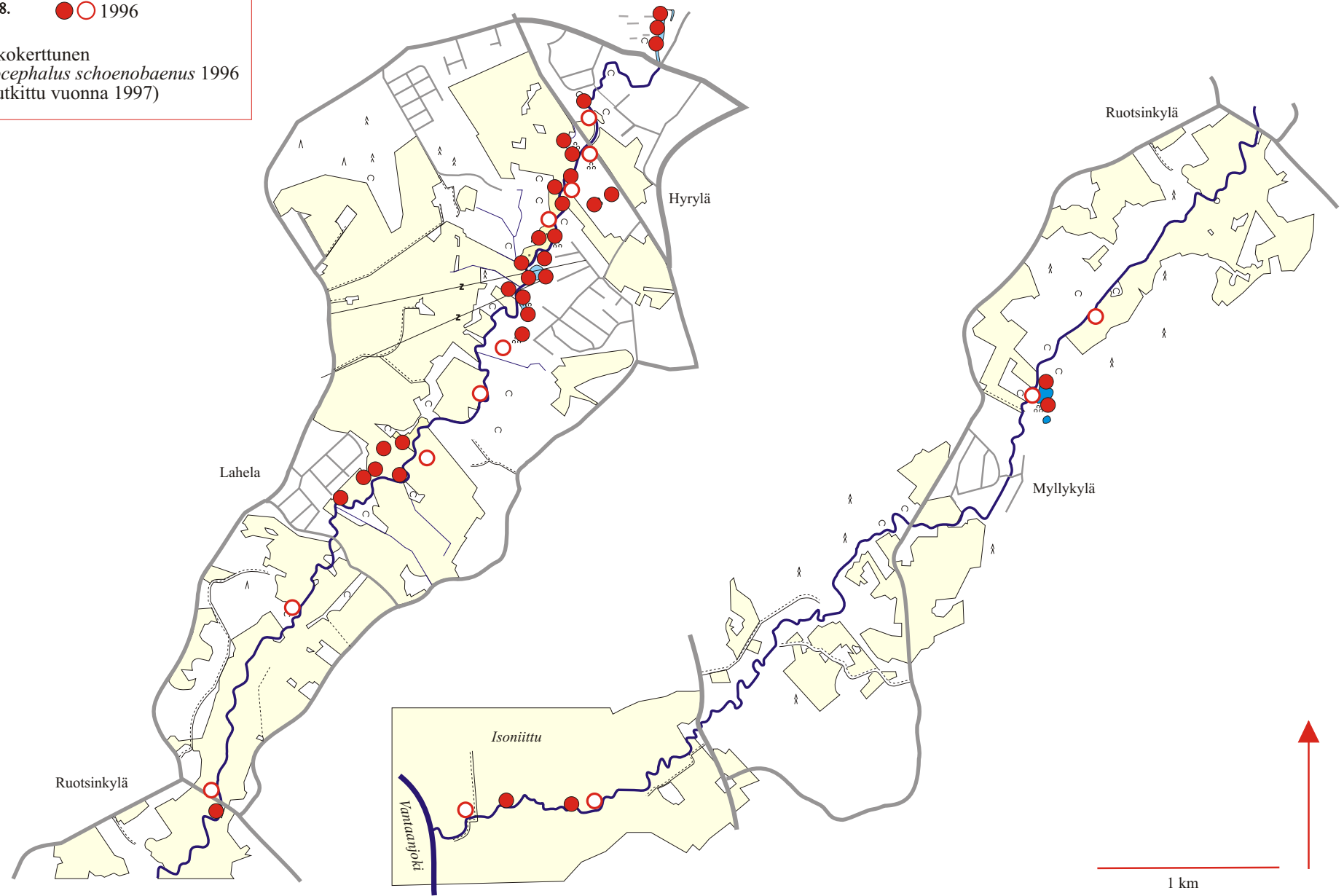
□ Viitasirkkalintu *Locustella fluviatilis*

KARTTA 28.

● ○ 1996

○ Ruokokerttunen
Acrocephalus schoenobaenus 1996
(ei tutkittu vuonna 1997)

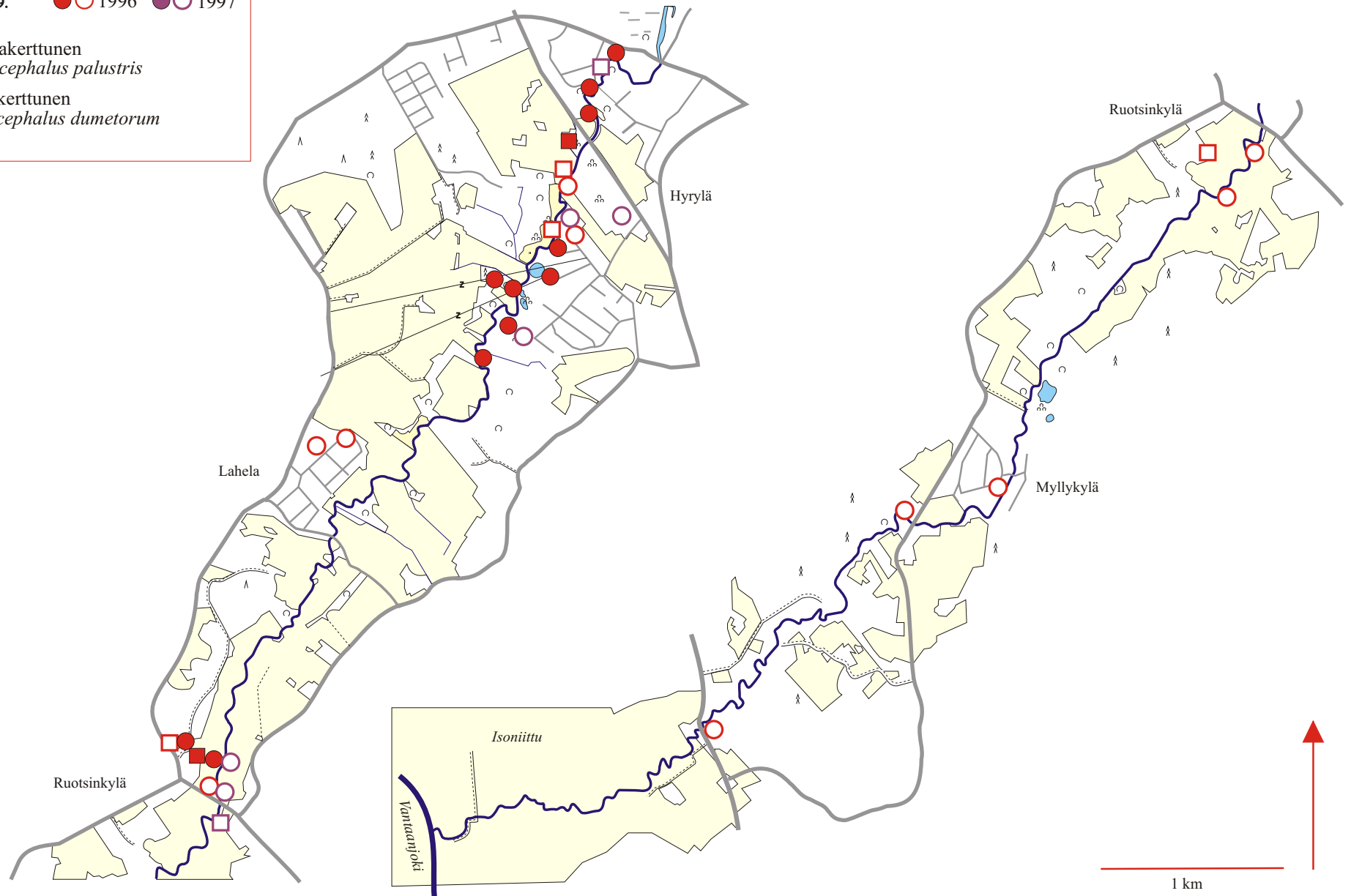

KARTTA 29.

● ○ 1996   ● ○ 1997

○ Luhtakerttunen
Acrocephalus palustris

□ Viitakerttunen
Acrocephalus dumetorum

KARTTA 30. ●○ 1996 ●○ 1997

- ☆ Pikkulepinkäinen *Lanius collurio*
- Kultarinta *Hippolais icterina*
- Mustapääkerttu *Sylvia atricapilla*
- △ Sirittäjä *Phylloscopus sibilatrix*
- ▽ Peltosirkku *Emberiza hortulana*

